

Szín

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

2002. NOVEMBER

7/5

TARTALOM

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET MŰHELYÉBŐL

Dr. Balipap Ferenc: Egy nemzeti közösségi művelődési stratégia alapvonalai – és készítésének vázlata 1

Dr. Balipap Ferenc: A társadalom- és közösségfejlesztés, mint szakmai tevékenység Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolásának időszerűsége, szükségessége és konkrét lehetőségei (Javaslat a Nemzeti Fejlesztési Terv készítői és a kormány számára) 9

A Magyar Művelődési Intézet Stratégiai Terve 19

KITEKINTÉS

Pordány Sarolta: Közművelődési statisztika az interneten – A közművelődési statisztika megújításának hároméves folyamata (2000-2002) 30

Andrássy Mária: Közművelődési folyóiratok az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Periodika Adatbázisában 34

ARCKÉPEK

Louis Caul-Futy

Egy tevékeny emberről és egy franciaországi népfőiskoláról – egy kitüntetés ürügyén (Komjáti Gabriella) 38

Maróti Andor

A kultúratudomány és a felnőttképzés professzora – Születésnap beszélgetés Maróti Andorral (Pethő László) 40

Közművelődés és felnőttképzés – Írások Maróti Andor 75. születésnapjára (Andrássy Mária) 44

A SZAKMA ÜNNEPEI

Kovácsné Bíró Ágnes: II. Kórus Olimpia Dél-Koreában – Magyar olimpiai bajnoki címek 47

Béres Béla: „Kérdés a visszadobbanó szívhez” – 50 éves a művelődés háza Baján 48

Nagy Katalin: Versbe szökkenő szavak – Beszámoló a Rokon Népek Költészete Fesztivál döntőjéről 50

SZAKMAI HÍREK, BESZÁMOLÓK

Új miniszteri kitüntetés: Csokonai Vitéz Mihály alkotói- és közösségi díj (Kovácsné Bíró Ágnes) 52

Új kisközösségi rádiók indulhatnak Magyarországon – A pályázati kiírás rövidített összefoglalója 52

Lépésjavaslatok, végig gondolandók kisközösségi rádiók elindításához (Péterfi Ferenc) 53

Közösségi munkához kisközösségi rádiók (Péterfi Ferenc) 54

FELHÍVÁS, INFORMÁCIÓ

Felhívás a VI. Országos József Attila vers, énekelt vers és prózamondó versenyre 55

Felhívás az Országos Kamarazenekari Fesztiválra 55

Felhívás az Országos Falusi Színházi Találkozó és Műhelyfesztiválon részvételre 56

XXX. Veszprém megyei Vers- és Prózamondó verseny 56

XII. Országos Betlehemes Találkozó a Millenáris parkban 2002. december 20-22-én 56

HIRDETÉS

SZÍN 7/4 – 2002. november

SZÍN – A Magyar Művelődési Intézet folyóirata. Megjelenik kéthavonta.

Szerkesztőbizottság: Elnöke: Beke Pál. Tagjai: Dr. Balipap Ferenc, Domokos János, Komjáti Gabriella, Lipp Márta, Péterfi Ferenc, Tóth Zsóka, Tóth Zsuzsanna.

Főszerkesztő: MÁTYUS ALIZ.

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet. Felelős kiadó: BEKE PÁL.

A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Szerkesztőségi titkár: Boldis Judit.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Tel: 201-5053. Fax: 201-5764.

E-mail: kalmarj@mni.hu és matyus@enternet.hu

Megrendelhető a szerkesztőség címén. Megrendelőlap letölthető a honlapról:

Magyar Művelődési Hálózat Információs Rendszere MMHIR www.mni.hu

Borítóterv: Szüts Eszter.

E számunkat Bakos Ildikó szobrászművész rajzaival illusztráltuk.

Készült a Somogy-Print Bt. nyomdatüzemében. 1165 Budapest, Hangulat u. 4.

ISSN 1416-6925

EGY NEMZETI KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSI STRATÉGIA ALAPVONALAI és készítésének vázlata

1.

Bevezetés

Általában és rendszeresen a nemzet fejlődéstörténetében alakulnak ki és változnak a nemzeti művelődés mindenkor eszméi, értékei és értékrendjei, intézményei, szervezetei és tevékenységei. Ezek kölcsönös, egymásra ható viszonyaiban, rendjében és rendszerében születnek a kulturális alkotások, művelődési tevékenységek és folyamatok, keletkezik, formálódik, terjed és hat a kultúra, alakul ki, strukturálódik, működik és válik létezővé mindaz, ami a társadalom kulturális viszonyait, a nemzeti kultúrát és művelődést jelenti. Szabad, egészséges, demokratikus polgári társadalmakban a kultúra és a művelődés sajátos ágazatként elkülönült és intézményesült alrendszeréin túl a társadalmi kapcsolatok, tevékenységek és szerveződések működése is része a nemzeti kultúra és a művelődés „termelésének és fogyasztásának”. A kultúra és a művelődés természetes létezmódja az állandóság és a változás – ahol is az állandóság a kultúra értékei és a társadalom értékrendje, a változás inkább a művelődési szükségletek oldaláról dominál. A kultúra és a művelődés rendszerében új minőségek és struktúrák a szélesebb társadalmi viszonyok folyamataiban szervesen, mondhatni: a mindennapokban, ám a váltásokat, fordulatokat megelőzve olyan huzamosabb szellemi, eszméi vajúdnak, korszakos érlelődés során keletkeznek és épülnek be, amelyekben a kulturális elit, az értelmiség, a feltörekvő társadalmi rétegek, általában „a haza és haladás” erői széleskörűen részt vesznek. Az ún. kulturális szféra, a kultúra rendszerének viszonyai és a szélesebb értelmű, a társadalom teljességét érintő, a nemzet egészében jelenlévő kulturális viszonyok egyszersmind rendkívül sokszálú kölcsönhatásban vannak a nemzeti lét más szféráival: a politikai, hatalmi viszonyoktól, a gazdasági, tulajdoni viszonyokon át a társadalmi, polgári viszonyokig. A kultúra a sajátos történeti úton járó társadalom – egy történetileg és térbelileg egybetartozó, együttélő és együttműködő embercsoport – legsajátabb és legsajátosabb nemzeti „terméke”: fölhalmozott közös kincse, tárgyi, szellemi és kapcsolati vagyona; olyan alkotás, amely a nemzedékek által közösen őrzött és használt, a felnövekvő és tevékenyvé váló generációk számára élethosszig tartó művelődéssel elsajátítandó, gyarapítandó, létük értelmes megéléséhez nélkülözhetetlen elemi éltető érték, vonzó nemzeti erőforrás.

Ha a maga történelmi útjáról nem térítenek le egy országot, s nem kényszerítik külső, nemzetén kívüli erők a létrejött, múltjában és kultúrájában felhalmozott s elevenen ható sajátosságaitól eltérő pályán folytatni életét, ak-

kor nem állhat elő a helyzet, hogy egyszer csak fejlesztési stratégiát kell készíteni az egész nemzet művelődése számára. Soha és sehol nem normális dolog nemzeti művelődési stratégiát (azaz egy kiközlent, vakvágányra sodort történelmi korszak következményeinek egyebek mellett kulturális korrekcióját) íróasztalok mellett elkészíteni. Azonban a legnehezebb és legirrealisabb feladatokat is el kell végezni, ha épp azoknak van idejük. Sőt, örülhetünk, ha ez a nemzet életében kényszerűen keserves és hosszú korlátozottságban töltött évtizedek után, erőszakos külső nyomás alól szabadulva adatik meg egy nemzedék számára.

2.

A stratégiáról

Egy nemzet egészére vonatkozó stratégia elkészítésének nehezen behatárolható tartalmi elemeit biztosabb látnunk, ha megértjük szükségessé válásának okait, vagyis ha tudjuk, hogy *mi indokolja, miért időszerű – sőt, itt és most szinte elkésett – a magyarországi közösségi művelődési stratégiai fejlesztési tervének kidolgozása.* Ezek az okok lényegében négy, egyenként is döntő erejű, fordulóponthoz tartozó társadalmi, történelmi fejleményben jelölhetők meg:

Először:

Az a centralizált cél-, feladat- és eszközrendszer, továbbá az az eszmeiség, szervezet- és tevékenységstruktúra (tartalmaira nézvést legátfogóbban nevezve: az a kultúra és azok a kulturális viszonyok), amit és ahogyan – egy korábbi, direkt párt-vezényletű *népművelés* negyedszázada után – a huszadik század 70-es éveitől *közművelődés*ként alakított ki és működtetett a szocialista pártállam – *mára teljesen elavult, minden ízében korszerűtlenné vált, lényegében összeomlott, ezért a jövő emberi, polgári, közösségi birtokbavételéhez, a társadalom polgári visszafoglalásához, újraépüléséhez használhatatlan.*

Másodszor:

Magyarországon totális ideológiai, hatalmi, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális rendszer-konstrukcióként *totálisan elbukott a szocializmus*, s ennek következtében – nem kis nehézségek közepette – több mint évtizede *békés rendszerátalakítás* kezdődött, amely előbb-utóbb az élet minden területére teljes körűen és lényegig hatóan kiterjed. Mindez azt is jelenti, hogy a kultúra és a művelődés alrendszerei – a rájuk ható és a bennük működő viszonyok következtében – *szükségyszerűen és teljes mértékben átalakulnak, át kell alakulniuk. A rendszer-váltás a társadalomban és a kultúrában* (az éppen ezen

alrendszereket végtelenen korlátozó korábbi szocialistából) *demokratikus polgári fordulatot jelent*, ami a hosszú időn át legyőzöttek-megsemmisítettnek feltűntetett történelmi *polgári Magyarország értékrendjéhez és viszonyaihoz* történő lehetséges kontinuitás megtalálását is szükségessé teszi.

Harmadszor:

A töretlen polgári fejlődésű világhoz való alkalmazkodásunkat, a polgári kapitalista világrendbe illeszkedésünket is megköveteli. Vagyis a hazai belső és generális rendszerváltással egy időben, egyező folyamatban az egységesülő – eddigi viszonyait, kapcsolati rendszerét, intézményeit ugyancsak részben átalakító, új alapokra helyező, ezen belül további tagállamokkal bővülő – Európához is (viszsa)csatlakozik Magyarország. E belső változásainkkal párhuzamosan számunkra kötelező követelmények, valamint az adódó lehetőségek – s így elsődleges nemzeti érdekeink – maguk is parancsolóan írják elő művelődési stratégiánk, rendszerünk és mechanizmusaink teljes megújítását: különösen kultúránk sajátosságainak megerősítését, megőrzését, valamint alkalmazkodásának fokozását és mindez által intézményeinek és szervezeteinek EU-konformmá tételét.

Negyedszer:

Az előzőkből következik, hogy *az új nemzeti közösségi művelődési stratégiának a kulturális ágazati struktúrákat, funkciókat, intézményeket, szervezeteket és mechanizmusokat is teljes körűen kell érintenie, beleértve különösen a vonatkozó jogi szabályozásokat, finanszírozási, fenntartási, de személyi és szakmai kérdéseket, sőt, magának a kultúrának és a művelődésnek, a kulturális-társadalmi viszonyoknak az új politikai-társadalmi-gazdasági rendszerbeli szerepét, az új általános viszonyok közt megkívánt, megteremtett vagy megengedett valamennyi változást is.*

Tehát gyökeresen új belső, politikai, társadalmi és gazdasági, egyszersmind új külső nemzetközi és világ-környezetben születnek – egyrészt szükségszerűen, elkerülhetetlenül, másrészt a belső politikai, szakmai és szellemi erőviszonyok, kapacitásaink, értékeszményeink és érdekeink alapján –, rendszereződnek az új kulturális és közösségi művelődési viszonyok is. Ilyen körülmények között a rendszerátalakítás – nemzeti sorsfordítás. A haza és nemzet szellemi újraértelmezése és gyakorlati újjáteremtése, újjáélesztése mindenek előtt. Egészen új, nálunk előzmények nélküli eszmék, irányzatok azért nem szükségesek tenni valóink számbavételéhez, mert polgári társadalomfejlődésünk – megszakított, s nemzedékeink által nem hiteles történelmi forrásokból, hanem csak egyoldalú, ideológia-vezérelt kommentárokból „ismert” – nemzeti történetéhez, lényegében a kezdetektől az 1948-as diktatórikus fordulatig tartó sajátos útjához, eredményeihez kell visszatérnünk, hogy a folytonosság szálait – legalább szellemi értelemben, s amennyire lehet – onnan továbbgondoljuk és újraszövjük. Ahogyan a rendszerváltás a politikában, a hatalomban a *többpárti parlamenti demokrácia* visszaállí-

tását, a gazdaságban a *magántulajdon alapú piacgazdaság* viszonyainak újjáteremtődését, úgy a társadalomban és a kultúrában a *polgári szabadság*, az ezt eredményező-megalapozó-elevenen tartó *polgári kultúra és művelődés szabad érvényesülését* követeli meg. Ez praktikusán azt jelenti, hogy az 1948-49-es szocialista rendszerváltással politikailag egyoldalúvá tett és koncepciózusan szétzúzott *szabad és független politikai érdekérvényesítés és párt-szerveződések, továbbá szabad és független egyházi tevékenységek, valamint szabad és független szakszervezet alakítás és működés, egyszersmind szabad és független polgári egyesülés és az ezek által szabadon és függetlenül végezhető bármilyen közösségi, közte kulturális, művelődési tevékenységek lehetőségét és feltételeit mostantól ismét korlátozás nélkül biztosítani kell az újra-polgárosodó társadalom tagjainak.* Természetesen a szükséges támogatásokkal együtt. A társadalmi-közösségi-kulturális polgári önszerveződés és öntevékenység szabadságának követelménye, biztosítandó feltételrendszere s kialakítandó gyakorlata a polgári rendszer(vissza)váltásnak semmivel sem lényegtelenebb eleme, mint a plurális politikai demokrácia, vagy a gazdaság magántulajdon alapú piaci jellegének visszaállítása. A polgári társadalom és a társadalmi (tehát nem politikai és állami direktívákra alapuló, nem korlátozott) kultúra és művelődés viszonyainak megteremtéséhez azonban sokkal több segítségre van szüksége a szabadság és a szabad érdekérvényesítés, az ezen alapuló társas önszerveződés és együttműködés, valamint a többféle értékrendben eligazodás képességétől évtizedekre következetesen megfosztott nemzetnek, mint a politikai és gazdasági rendszerváltás sokkal rövidebb és egyszerűbb (s egyszerűbb, központi jogi, szervezeti stb.) aktusokkal elérhető változásaihoz.

Bizonyos ugyanakkor, hogy államilag előállított *nemzeti közösségi művelődési stratégiáknak nem egy* (éppen adott összetételű) *hatalmi-kormányzati centrumból vezérelt, irányított és ellenőrzött, kötelezően követendő ideológiát, nem időre vagy végtelenítve „elérendő” egyetlen célt kell manifesztnia, végrehajtásra megjelölnie.* Ennél fontosabb *érvényesítendő, érvényesülni engedett elveket, a társadalom polgárai számára saját érdekeik és értékeszméik érvényesítéséhez szükséges, elfogadható, művelődésüket megkönnyítő keretszabályokat, jogokat, a szabad polgári kezdeményezésekhez – államilag, de jure vagy kvázi alkotmányos, jogilag és anyagilag is – garantált lehetőségeket, eszközöket kilátásba helyező, rögzítő szándékokat, követelményeket és számon kérhető biztosítékokat megjelölnünk.* Eszméket, egyebek közt a gazdag és vonzó nemzeti kulturális örökségből, és a boldogabb sorsú világ készleteiből majd azok a feltámadó, újjáéledő vagy újonnan termő közösségek merítenek (ha akarnak), amelyek az erre lehetőséget kínáló feltételek között a maguk elhatározta művelődési törekvésekért, célokért, a maguk szellemi, társadalmi gyarapodásáért a közösségi művelődés – szellemi-kulturális-közösségi gazdagodás, másokkal való társaság- vagy csoport-alakítás, közös kulturális, művelődési, polgári társas öntevékenységek – szabad útjára lépnek.

3.

Alapfogalmak értelmezése

(népművelés – közművelődés – közösségi művelődés – közösségfejlesztés)

A stratégiakészítés elemi előfeltétele, hogy rögzítsük és értelmezzük azokat az alapfogalmakat, amelyek a kompetenciánkba tartozó terület, társadalmi viszonyok fő sajátosságait, tevékenységköreit a lehető legpontosabban körülírják. Mindenek előtt a népművelés, a közművelődés, a közösségi művelődés és közösségfejlesztés társadalmi és szakmai jelenségét kell értelmeznünk, mivel a stratégia elemeit ezekkel kapcsolatban kell meghatározni.

Népművelés

Központilag vagy helyileg, de mindenképpen az érintettek, a művelendő körön kívül, valaki mások által elhatározott és meghatározott célból, feltételekkel és tartalommal létrehozott és megvalósuló, a (politikai) befolyásolás szándékával irányzott értékkerjesztő, döntően a programok készítőinek és szervezőinek eszméit, értékrendjét és érdekeit érvényesíteni hivatott művelő-művelődési tevékenység. Lényegében politikai propaganda, agitáció, „átnevelés”; a szellemi és kulturális öntevékenységgel és szabadsággal, a polgári személyes és társadalmi autonómiákkal ellentétes, a leggyakrabban antidemokratikus politikák vezérelte állami, hatalmi szervezetek, intézmények által ideológiai megfontolásból kezdeményezett, „népboldogítóknak,” „népfelemelőnek” hirdetett tevékenység és az eköré rendelt-rendezett eszköz-, szervezet- és intézményrendszer.

Közművelődés

A közművelődés a centralizált, cenzúrázott, egyoldali ideológia alapú és politikai célú népművelés egyik „kifejlett” (állami) ága, a hatalom-fenntartás politikai eszköze. A direkt népműveléstől annyiban tér el, hogy míg a tevékenység fő feltételeiről továbbra is az erőforrásokat egyeduralmilag önmagához ragadó centralizált állam „gondoskodik” – a kulturális tartalmak, a finanszírozás, a jogi szabályozás és az intézményrendszer állami-politikai kézben tartásával –, a „kezdeményezés” részben és formailag már lokális is lehet, akár az intézményektől, az ott dolgozó szakemberektől vagy a „művelődni kívánó,” „szabadidejének hasznos eltöltésére” vállalkozó „lakosságtól” is érkezik. A közművelődés „ellátásában” részesül a társadalom, miközben annak minden lényeges elemét az „ellátó” (pártállami) hatalom határozza meg.

Közösségi művelődés

A közösségi művelődés független polgárok kezdeményezésére az e célból létrejövő, formalizált vagy informális civil szervezet által kialakított (társadalmi) öntevékenység, amelynek az adott embercsoport által önmaga számára kijelölt célját, működését, ismereti tartalmait és az elsajátítás vagy felhasználás módját, tevékenységét az érintettek demokratikusan maguk határozzák el és való-

sítják meg – saját értékeszméiket és érdekeiket, szükségleteiket vagy egyéb szándékaikat szabadon, társas együttműködéssel kifejezve, kielégítve és érvényesítve. A közösségi művelődés az emberi szabadság- és egyesülési, szervezkedési jogok polgári társadalmakban szokásos érvényesítésének egyik megvalósulási területe.

Közösségfejlesztés

A közösségfejlesztés a valamilyen praktikus nézőpontból azonos élethelyzetű (érdekű vagy értékítéletű) embercsoport szakértői támogatása, bátorítása és alkalmassá válni segítése abban, hogy (általában a társadalmi összességhez mért kedvezőtlen, deprivált) helyzetük azonosságára ráébredjenek, annak lényegi okait, összefüggéseit és magukra vonatkozó hatásait feltárják, valóságos lehetőségeiket felismerjék, a maguk számára kívánatos változtatási szándékokat megfogalmazzák, elhatározzák és önmaguk közti munkamegosztással az elhatározott fejlesztési programot közösen végigvigyék. A közösségfejlesztés a polgárok társadalmi öntevékenységének, a civil autonómiák és kompetenciák kialakulásának és működésük elindításának szakértői támogatása, amely folyamatban a közösségfejlesztő olyan külső támogató, aki a tevékenységet csak animálja, szerepe a segítő külső szakemberé, amely szerepnek a folyamat előrehaladtával meg kell szűnnie. A közösségfejlesztés tehát a polgári társadalmi önépítkezés olyan eszköze, amit az érintettek helyzete és szükséglete hív elő, s a létrejövő folyamathoz a külső – kizárólag szakmaiság-vezérelte – szakértőt valamilyen támogató szervezet biztosítja, bocsátja az érintettek rendelkezésére.

4.

Egy nemzeti közösségi művelődési stratégia körvonalai – készítésének szempontjai és vázlata

A közösségi művelődési stratégia kialakításának alapelve polgári (a polgárivá válás folyamatában elinduló) társadalomban csak az lehet, hogy minden egyénnek szabadságában áll, tehát kétségbevonhatatlan joga van a saját maga számára bármilyen megfontolásból szükségesnek, fontosnak tekintett információk, ismeretek, tudás, műveltség megszerzésére, illetve tevékeny gyarapítására és gyakorlására. Joga az ezekhez való hozzáférésre bármilyen kezdeményezést tenni, tevékenységet folytatni. Különösen ideértve a művelődéshez, társas-élethez szükséges szervezet, társaság, csoport vagy közösség megalakításának, vagy a már létező szervezetekhez való csatlakozási szándék nyilvánításának a jogát. S beleértve az önkormányzati és kormányzati szervezetek, valamint az általuk fenntartott, közpénzből finanszírozott művelődési intézmények azon (legalapvetőbb) kötelezettségét, hogy minden erejüket megfeszítve segítsék, támogassák a polgárok önként, saját céljaik elérésére, egyénileg vagy közösen jelentkező művelődési szükségleteinek, igényeinek kielégítését, az ő akaratuk, törekvéseik, szabadságuk és jogaik érvényesülését.

Az államnak, a mindenkor kormányzatnak a nemzetéptetés-, megtartás- és gyarapítás legelőrébb való, legmagasztó-

sabb s egyszersmind legelsődlegesebb és leggyakorlatibb, a nemzet minden tagjára egyetemlegesen kiterjedő, kötelező feladatai közé tartozónak kell tekinteni (s akként kell működtetnie) a polgárok művelődési tevékenységének, szabad szervezkedésének s az ezt a tevékenységet segítő intézményeknek a támogatását. A nemzeti kulturális örökség az előző nemzedékek (mindnyájunk elődei) teljesítményének és együttműködésének terméke, alkotása – a ma élő polgárok összességének közös tulajdona, az egyének és közösségek szellemi gyarapodását, boldogulását szolgálni hivatott közkinccs. A kultúráról – mint minden társadalmi művelődési tevékenység legfőbb forrásáról – való gondoskodás, annak védelme, megőrzése, elevenen tartása, gazdagítása, hozzáférhetővé, valódi nemzeti közjává tétele, illetve átörökítése, az utódokhoz közvetítésének biztosítása – alapvető állami feladat. A társadalom szükségleteinek kielégítése, a társadalom érdekeinek szolgálata, a társadalomfejlesztés a hatalom, az állam, a gazdaság rendeltetése is. Ezért a társadalom kulturális, társas és közösségi szükségletei kielégítésének szolgálata elemi állami feladat. Nemzeti önérdek. Hasonlatos a közjót szolgáló olyan társadalmi, környezeti kötelezettségekhez, mint pl. az utak, közművek, közlekedési feltételek biztosítása; az élővilág, a természet védelme és gondozása, a polgárok részére a tiszta vízről, a jó levegőről és az élő természetről való gondoskodás; a gazdaságban a tulajdon és a piaci szabályok érvényesítésének garantálása; a társadalmi béke, a közrend, a polgári együttélés normáinak fenntartása. Ez nem azt jelenti, hogy mindenkinek mindenből mindent kötelezően el kell juttatni – de azt igen, hogy az érintett vagy érintettek által a maguk számára szükségesnek tekintett, képességekkel megalapozott, közösen kezdeményezett művelődési tevékenység végzéséhez igényelt ismeretekhez, tudáshoz, műveltséghez jutásra törekvést, önálló erőfeszítést mindenki esetében államilag támogatni kell.

Nem lehet komoly megfontolás kérdése, hogy a tárgyi és szellemi kultúra fenntartása, a polgári egyesülések és művelődés támogatása milyen forrásokból történjék – az államnak ezekben élen kell járnia. Az a pénz, ami felett az államhatalmat éppen gyakorló parlament és kormányzat rendelkezik, kizárólag a polgároktól származik, az általuk végzett munka vagy birtokolt javak hozadékaként (abból való elvonásként) kerül a központi költségvetéshez. Mégpedig döntően nem a hatalmi, politikai s gazdasági rendszerelemek költséges és korlátlan, kontrollálatlan fenntartására, hanem a társadalmi közjó gyarapítására, az egyének, családok és közösségek, végső soron az egész társadalom jólétének, életminőségének fokozatos javítására. A polgárok művelődését szolgáló forrásokat ugyanakkor nem lehet teljes mértékben elvonni tőlük, s az államnál koncentrálni. Az embereknek rendelkezniük kell saját egyéni és (ugyanilyen természetes) közösségi, társadalmi szükségleteik kielégítésére személyesen rendelkezésükre álló feltételekkel, egyebek mellett saját ismereteik bővítésére, művelődésre, rekreációra, a társas, társasági, közösségi életre fordítható javakkal, jövedelemmel is. Az állami

költségvetésbe koncentrált eszközök, források rendeltetése: a társadalom szükségleteinek kielégítése. Eszmeileg és gyakorlatilag ez az alapja annak, hogy a társadalmi-közösségi, kulturális, művelődési, szociális, egészségi, környezeti, civil-polgári és szakmai szervezeti, s nem utolsó sorban felekezeti, lelki, mentális szükségletek kielégítésének feltételeit is az állam biztosítsa. A kormányzati, állami szféra alapellátási kötelezettségeinek lényegében csak alkotmányos korlátai vannak a kiadásokhoz szükséges forráselvonási eszközök meghatározásában, de szükség esetén az alkotmány módosítás kezdeményezésének lehetőség is a mindenkori hatalom gyakorlóinak kezében van.

Az új közösségi művelődési stratégiának nem egy reformot, nem egy korrekciót, nem egy innovációt kell megvalósítania egy alapjaiban meglévő és fenntartható régin, hanem egy, a most keletkező polgári társadalom viszonyaira még ki nem alakított, nem létező, teljesen új rendszert kell konstruálnia. Az eddigi rendszerelemek a szocializmus eszmerendszeréhez lettek kreálva, és annak koherens (pártállami) rendszerelemeiként voltak „hadrendbe állítva,” ami a szocializmus bukása után teljességgel tarthatatlanná, anakronisztikussá vált. – Az persze megválaszolendő kérdés, hogy mi használható fel az új struktúrában és működésben a régi elemekből, de a használhatóság és célszerűség, a „menthetőség” az új rendszer logikájából értelmezhető és nem a régi szempontjaiból. – Mindebből következik, hogy a közművelődés régi rendszerének még el nem végzett szakmai átértékelését, elemeinek szakmai elemzését, újraértékelését és újrendezés alá vételét teljes körűvé kell tenni.

Álláspontunk szerint a nemzeti művelődési stratégia egyik alágazatának, fejezetének célszerű tekinteni a népművelést és a közművelődést. Ezek nem új és nem „rendszerezetlen” struktúraelemek. Ezeket a tevékenységeket vélhetőleg ezután is lesznek, akik fontosnak tartják, és ezért szervezik és végzik. Ezt a nem állami és nem közpénzekkel gazdálkodó szervezetek számára minden korlátozás nélkül lehetővé is kell tenni. A polgári társadalmi fordulat azonban megköveteli, hogy a hagyományos értelemben vett népművelésre és közművelődésre a továbbiakban csak korlátozott mértékben, és kizárólag abban az esetben lehessen közpénzeket felhasználni, ha a társadalmi közszükséglet, közjó, közérdek és közcél az adott tevékenységgel kapcsolatban minden kétséget kizáróan – szakmai ismérvek alapján – bizonyítást nyer, illetve ha arra az állami finanszírozású tevékenységre vagy szolgáltatásra konkrét, beazonosítható igény (kvázi: megrendelés) merül fel. Megfontolandó, hogy a települési önkormányzatok testületei számára miként engedélyezhető és mennyiben korlátozandó az általuk kezdeményezett, tőlük induló s elhatárolt célú és tartalmú népművelési és közművelődési tevékenységek finanszírozása. A népművelés és a közművelődés támogatásának valamennyi kérdésében (és semmilyen egyéb kérdésében nem) a nemzeti közösségi művelődési stratégia egyik alappilléret jelentő jogi és pénzügyi, finanszírozási szabályozásnak kell rendelkeznie. – Természet-

sen más megközelítésben a kulturális értékek terjesztését államilag támogatandó tevékenységnek kell tekinteni, de ezt a támogatást (domináns piaci rendszerben) célszerűbb a terjesztőknek és az alkotóknak, az értékek előállítóinak megkapniuk, esetleg éppen azért, hogy a javak szélesebb – ám kedvezőtlenebb piaci helyzetben lévő – rétegekhez is eljuthassanak. Az azonban tarthatatlan, hogy a kulturális értékek terjesztésére, forgalmazásra a népművelés és/vagy a közművelődés rendszerében felhasznált összegeket a polgári öntevékenységgel megvalósuló – polgár- és társadalomfejlesztő, gyarapító – közösségi művelődés „rovatában számoljuk el”, egyszerismind ki is merítve ezzel a közösségi művelődésre fordított eszközöket.

A nemzeti közösségi művelődés – amely lényegét tekintve a polgári társadalom szabad egyedeinek kezdeményezésére kialakuló társas autonómiák demokratikus öntevékenysége és az ehhez nyújtott támogatások – stratégiájának par excellence kompetenciájába tartozó két fő tevékenységelem: a közösségi művelődés és a közösségfejlesztés. – Itt kell megjegyezzük: a közösségi művelődésnek és a közösségfejlesztésnek pedig különösen nem kizárólagos tárgya vagy tartalma a hagyományos értelemben vett kultúra, vagy (a már objektíválódott, kanonizált) kulturális érték, s ezért az adott tevékenységek sem a klasszikus (és nem a szocializmus-korabeli) értelemben vett kulturális vagy művelődési (értékelsajátító vagy „szabadidő-hasznosan-eltöltő”) foglatosságok. A közösségi művelődés és a közösségfejlesztés a polgári társadalom egyedeinek saját kezdeményezésű – külső segítséggel vagy anélkül megvalósuló – társas, társadalmi-kulturális önépítkezése, öntevékenysége, önfejlesztése, ami amúgy szintén hozzátartozó eleme a társadalmi (kapcsolati, viszonyok-béli, eleven emberi viszonyokban megnyilvánuló-alakuló) kultúrájának. A közösségi művelődés, a polgárok saját motivációjú társadalmi kapcsolatépítése – a család után – a polgárosodás, a polgárrá válás második társadalmi dimenziója. A kultúra bölcsője és műhelye inkább, s nem feltétlenül valamiféle árudája vagy fogyasztóhelye. Tehát az emberi közösségi kapcsolatok folyamatának, s az ezek kereteiként létrejövő formális és informális szervezeteknek, a közösségi művelődésnek és a közösségfejlesztésnek csak egyik, de nem teljes körű eleme a tárgyiasult kultúra. Ahogy a gazdaságnak is csak egyik dimenziója, hogy milyen termékek, értékek, javak, netán milyen tulajdonviszonyok mentén szerveződik, a társadalom egésze számára lényegesebbek azok a viszonyok, amelyek az ágazatban működnek, s azok a szükségletkielégítő folyamatok, amelyekben a társadalom javaivá válnak a gazdaságon belül előállított értékek. Ehhez hasonlatosnak kell látnunk a kultúra, a kulturális javak, értékek, valamint a nemzeti kulturális örökség és a művelődés rendszerét, viszonyait, egyéni, közösségi és társadalmi sajátosságait és mirevalóságát is. A társadalmi, szabad polgári művelődés több, más, mint csak az állami, kanonizált kultúra elsajátítása, eközben a szabadidő hasznos eltöltése; vagy éppen az állami-önkormányzati irányított közművelődés meglévő szakemberinek és intézményeinek

„innovációja”, új ötletek – de a régi „ellátási” logika – alapján történő tevékenység- és munkamódszer bővítése. Az emberek szabad társulásaikban és a maguk által kezdeményezett kapcsolataikban válnak polgárrá – s az ahogyan, amilyen tevékenység mentén, aminő keretek közt és amivé válnak, maga is szerves része a polgári társadalomnak és a mindennapi polgári kultúrájának, a társadalomban élők életminőségének.

A nemzeti művelődési stratégia gondolati, belső szerkezeti elemeit, kereteit, tartalmát és kompetenciáit – a közösségi művelődés ügyét és rendszerét – a szabad polgár egyéntől, a nemzet egésze és minden polgára (polgárai boldogulása, szükségleteinek kielégítése) iránt felelősséggel tartozó államhatalomig kell értelmeznünk. Ami a rendszer e két „végpontja” között van, arra vonatkozik a stratégia. Azokat az elemeket kapcsolja össze, amelyek egymáshoz való viszonyuk, kötődésük révén teremtik meg a művelődés struktúráját, s éppen ezek a kapcsolódások, valamint az ezek révén működő mechanizmusok, s különösen ezek eredménye magának a stratégiának a lényege. Vagyis a stratégia három fő alkotóeleme:

– a rendszerelemek s ezek státusza (helyi értéke) a rendszerben;

– e rendszerelemek közti viszonyok, működési kapcsolatok, szereposztás a művelődési tevékenységekben és folyamatokban (funkciók);

– a struktúra működése következtében elvárt teljesítmények, elérendő eredmények.

A nemzeti közösségi művelődési stratégia tényleges elkészítésekor – annak munkafolyamatában – természetesen sok minden másra is tekintettel kell lennünk, pl. nyilvánvaló, hogy egy bizonyos ponton szembesülnünk kell a helyzettel, a realitásokkal is. Ám ezt a munkafázist is az új struktúra valamennyi elemére ki kell terjesztenünk, s már a kezdeteknél az általunk készítendő stratégia szerkezetére, szerepére és küldetésére vonatkozó megfontolásoknak is tudatában kell lennünk. Vagyis semmiképpen sem elégséges a letűnt államforma által kialakított közművelődési intézmények helyzetének, netán a népművelőknek, vagy az önkormányzatok pillanatnyi intézményfenn tartói teljesítményének a vizsgálata, amikor egy új nemzeti művelődési stratégia készítéséhez tárjuk fel a meglévő állapotot és adottságokat. Célszerű ugyanakkor a meglévő rendszerelemeket, aktorokat mintegy operacionalizálni, olyan minél kisebb részegységekre bontani, amelyeknek önmagukban értelmezhető szerepük (helyi értékük) van a struktúrában, s amelyekre a stratégia megvalósítása során feladatok, funkciók is hárulnak.

Mindezekre tekintettel nem kerülhető el a kérdés, hogy melyek lehetnek egy korszerű, nemzeti közösségi művelődési stratégia fő rendszerelemei?

S mivel álláspontunk szerint egyáltalán nem egy mindenkire kötelező új ideológiát kell kivetítenünk, hanem olyan rendszerelmeket és ezek közötti – a szabad polgári kezdeményezésekre állami garanciával működésbe lépő – kapcsolati alapelveket kívánatos rögzítenünk, amelyek

alkalmasak arra, hogy a rendszer szereplői, egymásra ható elemei a maguk által kijelölt célból, leggyakrabban közösségi kezdeményezésre, egymás számára kölcsönösen elfogadható módon együttműködjenek, ezért mindenként előtte ezeket a tényezőket kell kiválasztanunk, és az elkészítendő művelődési stratégia számára értelmeznünk.

Egy nemzeti közösségi művelődési stratégia vázlata

A fentiekben körülírt, ill. értelmezett nemzeti közösségi művelődési stratégiát mindezekre tekintettel a következő pilléreken kell és lehetséges felépíteni.

Jogi alapok

Az alkotmánytól egy új (polgári társadalom- és EU-kompatibilis) közösségi művelődési szaktörvényen át az önkormányzati, pénzügyi, egyesülési, gazdasági, polgárjogi, stb. törvényekig és rendeletekig az egész jogrendszeren végig kell vezetni a társadalmi és kulturális viszonyoknak megfelelő, teljesen új alapokra helyezett szabályozást. *A teljes magyar joganyagot a polgári társadalom-szerveződés, társadalomfejlődés és a polgári közösségi művelődés (a polgári szabadság) szakmai kontrollja alá kell helyezni, s ezen szemléleti, szakmai alapokon kell jogi konstrukcióját fölépíteni.*

A civil (egyesületi) és az intézményes (állami, önkormányzati), másfelől az állami, társadalmi, egyházi és szakszervezeti kompetenciákat egyenlőnek, ekvivalensnek tartva kell a közösségi művelődési és nem-művelődési tevékenységeket s ezek szervezeti, intézményi, működési és finanszírozási szabályozását elvégezni.

Finanszírozás (állami, önkormányzati, szakági – közösségi művelődési, társadalom- és közösségfejlesztési alap létrehozása)

A központi állami költségvetésben a közösségi társulások, benne a művelődési célú szerveződések finanszírozására a társadalom szükségleteinek és céljainak megfelelő összegeket és ezek felhasználásához, eléréséhez alapelveket, jogszabályokat kell meghatározni. Szigorúan elkülönítve e forrásokat egyéb (állami támogatású) kultúrafenntartási-fejlesztési, kulturális, közművelődési, népművelési, stb. tevékenységek, intézmények és teremékek finanszírozásának költségeitől. Ez utóbbiakhoz képest a jelentősebb mértékben társadalmi kezdeményezésű (mivel a társadalmi szükségleteket közvetlenül kifejező) közösségi művelődés (beleértve a közösségfejlesztést is) támogatására arányaiban jóval nagyobb összegű támogatást kell biztosítani.

A közösségi művelődés támogatására állami (országos), önkormányzati (regionális, megyei és települési), szakági (szakminisztériumi) szinten közösségi művelődési, társadalom- és közösségfejlesztési alapokat kell létrehozni és működtetni. Ezek forrásait több csatornássá kell tenni. Állami, önkormányzati, gazdasági, vállalkozói, civil, stb., eredetű támogatásokat különböző kedvezmények biztosításával is ebbe az irányba kell és lehet mobilizálni. Természetesen felül kell vizsgálni, és jelentősen át kell alakítani a Nemzeti Kulturális Alap struktúrájának, funkciójának és mű-

ködésének szisztémáját is a szabad társadalmi-polgári kezdeményezések alapjaira helyezett állami támogatású közösségi művelődés rendszerének kialakításakor. (Olyasféle autonóm társadalmi szervezet- és tevékenységterületként kell az államnak viszonyulnia a polgári önszerveződésekhez és művelődési öntevékenységekhez, miként az egyházak vagy a pártok működéséhez.)

Az állami támogatás elnyerésének előfeltétele a civil szervezetek részéről saját szervezetük megalakítása (esetleg jogi formában történő egyesület-alapítás), valamint a végezni kívánt közös tevékenység bejelentése. Az elszámolást el kell fogadni, ha a tevékenység megvalósult, a közösség a maga számára kitűzött célt elérte, teljesültnek minősíti.

A közösségi művelődési tevékenységek keletkezése, kezdeményezése, szervezete, intézménye és működése: a civil szervezet

Közösségi művelődési tevékenységnek kell tekinteni általában valamennyi, a benne résztvevő polgárok kezdeményezésére, az általuk meghatározott célból és keretben létrejött és részvételükkel tevékenykedő társadalmi célú társulást, társaságot, egyesületet – az ettől eltérő státuszú szervezetek a különleges esetek.

A működés (a keletkezés) a szervezés megkezdésével indul, törvényesen a jogi bejegyzéssel válik hatályossá.

Törvényileg rendelkezni kell arról, hogy mit tehetnek a szabad polgárok egyenként és egymással összefogva saját polgári fejlődésük, művelődésük, rekreációjuk, stb. érdekében jogi keretekbe lépés nélkül, és mit jogi keretek között, illetve hogy mely kivételes esetekben (milyen tevékenységek végzése esetén) kötelesek jogilag formalizálni kapcsolatukat és működésüket.

Közösségi kezdeményezést, civil szervezet alakítására, tevékenységére irányuló indítványt bárki tehet, akit ettől jogszabály el nem tiltott.

A közösségi kezdeményezés szervezeti keretét (általában egyesületi státuszú civil szervezet), ennek létesítését törvény szabályozza. A törvény lényege az lehet, hogy a polgároknak mindarra együtt is joguk van, amire egy polgár is jogosult, s ezen kívül a polgárok bármely közösségét – mint a társadalom elemi autonóm szervezetét – további jogok és támogatások is megilletik az állam és az önkormányzatok részéről.

Az állam és a települési önkormányzat szerepe a közösségi művelődés támogatásában

Az állam és a települési önkormányzatok rendeltetéséből eredő elsődleges társadalom-fejlesztői feladata a polgárok által – saját társadalmi, közösségi szükségleteik kielégítésére – létesített civil szervezetek, művelődési társaságok, tevékenységek közvetlen (nem a közösségektől elkülönült, elvont, kívül helyezett rendszerben működő hálózatokon, transzmissziókon keresztül) támogatása. Ennek szabályait, rendeleteit, forrásait, s persze intézményeit, szakmai és egyéb támogató eszközeit a legelsősor-

ban a polgárok – egyének és közösségek – szükségleteinek kielégítésére hivatott államnak és önkormányzatoknak kell előteremteniük.

Természetesen a szabad polgárok társulásainak, civil szervezeteinek saját és települési közösségük művelődése, társas-életi fejlesztése érdekében bármiféle szervezeti és intézményesítési kezdeményezésre is el kell ismerni a jogukat, s azok kielégítését az önkormányzati és kormányzati szerveknek saját feladatukként kell kezelniük.

A kialakuló új bér- és jövedelmi viszonyok mentén lehet és kell újraértelmezni, hogy mit és mennyit lehet a polgárok önfinanszírozásától elvárni a polgári társadalmi és közösségi élet megfinanszírozásában. A kiindulás pontja az, hogy ennek feltételeiről az államnak kötelessége gondoskodni (a polgárok jövedelméből, vagyonából elvont adók e közcélokra történő, a közjóra, a nemzeti, társadalmi gyarapodásra fordított felhasználásával).

A közösségi művelődési tevékenységet segítő hivatások, szakmák és intézmények

A polgári társadalom tagjainak kezdeményezésére keletkező, az ő érdekük vagy érték-követésük céljából működő és saját öntevékenységükkel megvalósuló közösségi művelődés, társadalom- és közösségépítés pénzületi feltételein túl a közösségi szükségletek kielégítéséért felelős állami és önkormányzati szinteknek, szervezeteknek további szakmai és tárgyi, intézményi feltételekről is gondoskodniuk kell. (Jogi, szabályozási, igazgatási és sok egyéb feltétel előteremtésén túl.)

A közösségi művelődést segítő-fejlesztő szakmák, hivatások és szakemberek, valamint az e cél szolgálatára létesített-fenntartott-működtetett intézmények funkcióikat, feladataikat, működésük és tevékenységük minden meghatározó motívumát, elemét azoktól a közösségektől kell eredeztetni, amelyek szolgálatára rendeltlen végzik tevékenységüket, illetve azokból a követelményekből, amelyeket az uniós csatlakozás állít – vagy megenged – a magyar társadalomfejlesztés-fejlődés számára.

A stratégia végső formába öntésekor a következő „rendszerlemeket” szükséges még fogalmilag és egymáshoz kapcsolódásuk dimenzióiban értelmezni, továbbértelmezni:

- polgár
- polgári társadalom
- (polgári) közösség – polgári önszerveződés, öntevékenység
- művelődés, művelődési tevékenység
  - civil, polgári
  - intézményes
  - közművelődési
  - népművelési
  - felőttképzés, felnőttoktatás
  - népfőiskola
- közösségfejlesztés, közösség szervezés
- társadalomfejlesztés
- közösségi művelődés célja

tartalma

formái

módszerei

- polgári (egyéni) kezdeményezés
- közösségi kezdeményezés
- civil szervezet (egyesület)
- művelődési szervezet
- társaság
- művelődési intézmény
  - (befogadó intézmény
  - szak-intézmény
  - önálló intézmény
  - önkormányzati intézmény
  - egyesületi intézmény)
- állam, az állam feladatai (s ezek ellátásának eszközei) és felelőssége a nemzet művelődésében
- egyházak, az egyházak szükségletei, lehetőségei és szerepvállalása a művelődés szervezésében
- társadalmi szervezetek, s ezek szükségletei, szerepe a művelődés szervezésében
- szakszervezetek, s ezek szükségletei, szerepe a művelődés szervezésében
- önkormányzat
- az önkormányzat művelődést segítő, támogató feladatai, eszközei és funkciói
- a közösségi művelődés
  - finanszírozása
  - forrásai
  - eszközei
- a művelődés szabályozása, jogi keretei
- a közösségi művelődés szakmai segítői
  - a népművelő
  - az animátor
  - a közösségfejlesztő
  - egyéb szakmai segítőik

5.

Kiegészítés

Nemzeti Fejlesztési Terv Stratégia – 2002. szeptember 19-i keltezésű változatának – áttekintése után

Mindenek előtt leszögezzük, hogy a *Stratégia szelleme, szemlélete és tartalma* szinte teljesen azonos az általunk elképzelt – és a fentiekben (lehet, kevésbé jó összefüggésrendszerbe szedve) vázolt – közösségi művelődési, társadalom- és közösségfejlesztési szakmai stratégiáéval. Vagy azért, mert a NFT-ben pontosan leírtan benne vannak azok a feladatok, amelyek megoldására csak egy általunk fölvezetett új művelődési stratégia megvalósítása esetén jön létre Magyarországon adekvát, EU-kompatibilis tevékenység- és szervezetrendszer (ez a közösségfejlesztés); vagy úgy, hogy a krízisként, társadalmi hátrányként, ellátási hiányszághént leírt társadalmi jelenségek megoldásához a közösségi művelődés útján lehet eljutni. Ez utóbbi esetben a NFT-ben problémaként jelzett területeken a megoldáshoz szükséges eszközök, intézmények sorába fel kell venni a

közösségi művelődést és a közösségfejlesztést, mint az Európai Unióban is széleskörűen elterjedt szakmai professzionistákat, ezek Magyarországon is létező intézményeit, szervezeteit, és ismert, kipróbált tevékenységformáit.

Vagyis az általunk nagy örömmel üdvözölt Nemzeti Fejlesztési Stratégia végre dűlőre viheti nagy szakmai dilemmánkat: *merre is fordítsuk a hazai közművelődés intézményrendszeréhez kötődő – népművelői – kultúraterjesztői – művelődési menedzseri – közösségfejlesztői, stb. – szakmaiságunk tartalmát?* Nyilván kell legalább 2-3 hét megfontolás és konzultáció arra, hogy ehhez a nemzeti Stratégiához szövegszerűen illeszthető közművelődési, közösségi művelődési és közösségfejlesztési elemekkel kapcsolódjunk. Úgy látszik legkönnyebben a társadalom- és közösségfejlesztés számára jelölhető meg illeszkedési pontok; egyszerűen be kell írni oda, ahol a e szakmai kompetenciakörbe tartozó hiányt és megoldatlanságot, társadalmi elvégeznivalót jelez a szöveg. – A közösségi művelődést, mint a NFT lehetséges és szükséges (ám egyelőre hiányzó) struktúra-elemét meg kell határozni, annak illeszkedési pontjai egyelőre nem látszanak pontosan a Stratégia szövegében. – A közművelődés helyét és szerepét pedig azokon a pontokon lehet – utólag – megjelölni, ahol azokról a tevékenységekről van szó – pl. felnőttképzés, szabadidő, turizmus – amelyek a közművelődés keretei között, intézményei szervezésében (is) folynak, vagy végezhetőek.

Néhány példa és megjegyzés arra, hogy hol és mi módon kapcsolódhat, vagy kapcsolódhatna (ha a Terv véglegesítőinek figyelme kiterjedne erre a lehetőségre) a társadalom- és közösségfejlesztés a NFT-hez:

A Terv sikerének feltételét abban jelöli meg a Stratégia, hogy az ország abszorpciós képessége milyen mértékben növelhető. Ennek egyik eszköze, eljárás módja, szervezeti keretet teremtő, integráló módszere lehet a közösségfejlesztés országosan kiszélesítendő praxisa. (Eddig nem volt ilyen jellegű közösségi folyamatokra, tevékenységekre alkalmassá tevő szakmai praxis Magyarországon, miközben közösségfejlesztők és közösségfejlesztő projektek már legalább 25-30 éve nálunk is vannak. A közösségfejlesztés tömegessé vált, szinte nemzeti méretű szükségletét hazánkban a rendszerváltozás idézte elő.)

„A társadalmi versenyképesség” külső irányultságú fogalma mellé a „társadalmi-közösségi boldogulás-képesség” belső irányultságú fogalmát is be kellene vezetni a Tervbe. Tudni kell minden más irányú lépéskor, hogy bármely fejlesztés célja a társadalom fejlettségének fokozása, ami az emberi-közösségi-társadalmi-nemzeti boldogulás, együvé tartozás és szolidáris együttműködés megélésében manifesztálódik.

A társadalom kulturális színvonalát nem „ugrásszerű” növelésben, hanem módszeres átalakításban, kifejlesztésben kell „részesíteni.”

A társadalmi dimenzió egyelőre még nem erős a Tervben, a gazdasági árnyaltabb és strukturáltabb. (Talán mert a társadalomfejlesztés operacionalizálása és tevékenységrendszerre kevésbé volt gyakorlat az elmúlt „tervezési”

évtizedekben...) Ezért a társadalomfejlesztési feladatok is jobbra csak a konfliktusok, hátrányos helyzetek, krízisek megjelöléséig jutnak.

A társadalom állandóan „ráirányított, rávetített” a gazdaságra – de viszont nem.

A SWOT analízisben jelölt számos probléma megoldását csak a társadalom- és közösségfejlesztés kompetenciájába tartozó szakmai feladatként értelmezhetjük. (Ez a szakmai kompetencia ugyanis a jóléti társadalom legelemibb humán, azaz emberi-közösségi-szolidaritási infrastruktúrája.) A közösségfejlesztés egyik preferált célcsoportja – a leszakadók, lemaradók, pl. a szegények, a cigányok, a munkanélküliek, az öregek, a kistelepeken vagy hátrányos területeken élők. Távlatokban még inkább erre a területre hárulnak feladatok: a társadalom szakadozottabbá, rétegzettebbé válik, és tartósan lesznek ilyen újabb-és újabb rétegei, csoportjai.

Ahol „társadalmi kirekesztésről,” hiányzó társadalmi integrációról, kohézióról van szó, mindenütt ott van a közösségfejlesztő tevékenység hiányának társadalmi krízisjelensége.

A 12. oldaltól leírtak „ordítanak” a közösségfejlesztésért. (Ezeket olvasva jut eszembe: a rendszerváltás kezdete óta kiépültek és megerősödtek a vállalkozásfejlesztő alapítványok és ügynökségek – E Terv eleven bizonyosságra, hogy sürgősen társadalom- és közösségfejlesztő alapítványokat, intézményeket, intézmény-részlegeket, szervezeteket kellene létrehozni. – Erre évekkel ezelőtt kidolgoztunk már egy kormányzati szintnek ajánlott javaslatot. Igény esetén – ha most van kinek – szívesen előterjesztjük.

A 17-18. oldalon írtakhoz is adekvát módon kapcsolható a közösségfejlesztés.

Az egész Tervben gyenge a résztvevők, a közreműködők (a társadalom polgárainak) aktív és kezdeményező szerepvállalása, önkéntes kezdeményezése.

Polgárai életminőségét, nagyon helyesen a tudásalapú társadalomban, a „Kreatív Magyarországon” – mint egy európai uniós ország kívánatos és elérhető perspektívájában – jelöli meg a Terv. Ez a kultúra és a művelődés, a társadalom- és közösségfejlesztés valamennyi munkatársa számára azonnali kötelességgé teszi a szakmai, szervezeti megújulást, az innovációt.

Budapest, 2002. október

DR. BALIPAP FERENC

A társadalom- és közösségfejlesztés, mint

(a fejlett világban közel egy évszázada kialakult, negyedszázada Magyarországon is kipróbált, kezdeményezésekkel jelenlévő)

szakmai tevékenység

Nemzeti Fejlesztési Tervhez

kapcsolásának időszerűsége, szükségessége és konkrét lehetőségei

(Javaslat a Nemzeti Fejlesztési Terv készítői és a kormány számára)

A Nemzeti Fejlesztési Terv¹ helyzetismertető, fejlesztési szükséglet meghatározó és a végrehajtáshoz létrehozandó és/vagy működtetni kívánt eszközök, eljárások főlvázolásának sorában többszörösen körülírja – mintegy meghatározza – azt a szakmai tevékenységet, amit **társadalom- és közösségfejlesztésnek**, röviden **közösségfejlesztésnek** (a nemzetközi szakirodalomban *community development*) neveznek. Teszi ezt anélkül, hogy akár csak egyszer is konkrétan megnevezné ezt a tevékenységet és hivatást. Pedig – miként ezt alább bemutatjuk – az angolszász országokból az elmúlt 80 évben világszerte szétterjedt közösségfejlesztési szakmai professzió Magyarországon is – itt a népművelő szakmán belül végrehajtott belső innováció egyik erőteljes, EU-kompatibilis irányaként – mintegy negyedszázada létező tevékenység.

A készülő Nemzeti Fejlesztési Terv aktuális feladatai, még inkább a már leírt szöveg, egyértelműen jelzik, hogy a program fogalmazói tudatában vannak EU csatlakozásunk széleskörű **társadalomfejlesztési** szükségleteinek. Mondhatjuk: **a Terv társadalom- és közösségfejlesztőkért kiált. A rendszerátalakítás és az EU kihívások kettős szorításában lévő Magyarországon nyilvánvalóak azok a feladatok, amelyek sürgetnek egy olyan újfajta, korszerű, európai szakmai közelítést, ami a társadalom- és közösségfejlesztés honi tevékenységének, szervezeti és intézményrendszerének „hadrendbe állítását” kívánja.** Természetes, hogy a társadalomra irányuló és közösségi (civil) részvétellel, kezdeményezéssel történő tevékenységek, szervezetek megjelenése EU csatlakozásunknak kiemelkedően jelentős mozzanatai, hiszen *az elmúlt fél évszázadban nemhogy közösségfejlesztés, de szabad társadalmi öntevékenységek sem léteztek Magyarországon.* (A 90-es évek elejétől ismerhető EU dokumentumokban **közösségfejlesztésként** megjelölt tevékenységek, projektek, pályázatok, elnyerhető pályázati támogatások még folyamatosan szerepeltek. Ezt a fogalmat azonban – nyilván nem tudva e professzió szakmai tevékenységként való hazai jelenlétéről – előbb még (helyesen) **közösségfejlesztésnek**, majd „magyarítva” (!) **népművelésnek**, később **humán infrastruktúra-fejlesztésnek**, újabban **humán erőforrás-fejlesztésnek**, vagy **humán fejlesztésnek**

fordítják. S jóval kevesebbet, egészen mást – pl. munkanélküliek átképzését, felnőttképzést, tanfolyamok szervezését – értve alatta, mint amit a fogalom és a tevékenység világszerte, így az EU-n belül is tartalmilag valójában jelent.)

Napjainkban Magyarországon kb. 25-30-ra tehető azoknak a szakembereknek a száma, akik – megfelelő EU-s szakmai kapcsolatokkal és tapasztalatokkal is rendelkezve – felkészülten művelik a társadalom- és közösségfejlesztés honi gyakorlatát. A NFT-el összefüggésben, mondandónk példákkal történő alátámasztására három olyan egymástól eltérő helyszínekhez és különböző társadalmi szükségletekhez kapcsolódó projektre utalunk, amelyekben több éve olyan típusú közösségfejlesztői munka folyik, amilyenek tömegessé tételét a Tervben leírt helyzetek, szükségletek és célok korparancs-szerűen megkívánják.

Jászszentlászlón Markolt Endre közösségfejlesztő vezetésével 1992 óta egy olyan *Jóléti Szolgálat Alapítvány* folytat széleskörű helyi közösségépítő fejlesztői tevékenységet, amelybe annak idején apportként bevitte az önkormányzat a helyi művelődési otthont majd a könyvtárat is. Az Alapítvány kézművesek tanyája elnevezéssel alkotóházat létesített, amelyben helyi és kistérségi, újabban pedig már külföldi emberek is százával tanulják ki a népi kismesterségeket úgy, hogy azután akár jövedelemszerző tevékenységként is végzik-végezhetik a mesterség művelését. Munkanélkülieket – főleg tartósan állás nélkül lévőket és fiatalokat – folyamatosan képeznek, alkalmaznak és munkához közvetítenek; a kistérség mezőgazdasági és turisztikai fejlesztésében is rendre szerepet vállalnak, kezdeményezéseket tesznek; kistérségi projekt-szervezést és információ közvetítést végeznek; saját halastavas alapítványi ingatlanon szabadidőközpontot alakítottak ki és működtetnek, stb. Fennállása tíz éve alatt több száz millió Ft pályázati támogatást nyerve és saját működési bevételeivel jól sáfárkodva, folyamatosan munkahelyeket teremtve és széleskörű – közte nemzetközi – szakmai partnerkapcsolatokat építve a *Jászszentlászlói Jóléti Szolgálat Alapítvány* olyan települési és kistérségi fejlesztőszervezet mintáját teremtette meg, amely iránt országsszerte tömeges a szükséglet.

Dr. Kecskeméthy Gyuláné közösségfejlesztő Balassagyarmatról (a Szlovákiai határoldalt is érintő) *Ipolytáj Kistérségi Szövetség megszervezésével és közösségfejlesztői szakmai*

¹ A Magyarország Stratégiai Nemzeti Fejlesztési Terve a www.euforium.hu weboldalon található.

alapokon álló működtetésével teremtett ugyancsak terjesztésre méltó mintát.

Hallgató Éva és munkatársai Debrecenben az általuk létrehozott Humán Fejlesztők Kollégiumában, mint non-profit vállalkozó szervezet működését szervezték és irányítják úgy, hogy abban a *szociális hátrányok mérséklése, kezelése és a térségfejlesztési hátrányok leküzdésében való szakértői – és az érintettek részéről közösségi – szerepvállalás jól megfér egymással.*

Vagyis a társadalom- és közösségfejlesztés mai magyarországi gyakorlata e példákkal kiváló – és főleg követhető, terjeszthető – megoldásokat mutat a Nemzeti Fejlesztési Tervben ismertetett társadalmi helyzetek, krízisek és konfliktusok hathatós, egyben EU komform, ugyanakkor társadalmi-közösségi öntevékenységen, az érintettek aktív részvételén alapuló tevékenységekre.

A közösségfejlesztéssel, mint szakmai tevékenységgel megvalósuló társadalom-fejlesztési módszer és eljárás Magyarországon általános bevezetésének és elterjesztésének tehát – immáron a Nemzeti Fejlesztési Tervben rögzítettekkel kiolvashatóan is – elodázhatatlanul eljött az ideje.

Az alábbiakban

– előbb a NFT szövegében mutatunk rá a *társadalom- és közösségfejlesztés látens módon (beágyazottan) megmutatókozó szükségességére* (vagy hiányára) utaló megfogalmazásokra;

– majd szövegszerűen a *Tervbe illeszhető, kiegészítő javaslatokat* teszünk;

– s végül általában a *közösségfejlesztésről, illetve a magyarországi közösségfejlesztés kialakulásáról, eddigi változatos történetéről és a kormány által (szerintünk lehetségesnek gondolt) elvégzendő fejlesztési, szervezeti és működtetési tennivalókról* adunk ismertetést.

A társadalom- és közösségfejlesztés „rendszerbeállításához” és működtetéséhez ugyanis a nemzetközi tapasztalatok szerint legalább négy feltétel együttes teljesítése szükséges:

– *állami, kormányzati akarat, elhatározás és finanszírozás* (az EU-tól ez utóbbihoz jelentős arányú támogatás szerezhető);

– *a közösségfejlesztő szakemberek, szakértők, akik értik és vállalják a munkát;*

– *helyi közösségek, polgárok, akik kezdeményezően és aktívan részt vesznek a fejlesztési folyamatokban, projektekben;*

– *és létre kell hozni a közösségfejlesztők (EU kompatibilis) felsőfokú szakképzését.*

1.

A Nemzeti Fejlesztési Terv szövegében (tömegével) szereplő leírások, gondolatok, mondatok, amelyek – anélkül, hogy e professziót akár csak egyetlen-egyszer is megneveznék – *par excellence társadalom- és közösségfejlesztő szakmai kompetenciába*

tartozó társadalmi helyzeteket, fejlesztési szükségleteket, feladatokat, ill. az EU csatlakozást nehezítő konfliktusokat, kríziseket jelölnek meg

3. lap:

– társadalmi kontroll szükséges a végrehajtás monitoring-rendszerébe,

– a Terv kidolgozásában szociális partnerek és civil szervezetek is részt vesznek,

– a Terv előkészítésének és megvalósításának sikere nagymértékben függ az ország abszorpciós képességétől. (Ezt a társadalom- és közösségfejlesztés – a továbbiakban: TKF – képes és hivatott kialakítani, erősíteni és fejleszteni!)

5. lap:

– „Az NFT stratégiai célkitűzései... a tudás alapú társadalom sikeres magyarországi kialakulását leíró jövőképhez illeszkednek. A 'Kreatív Magyarország' forgatókönyvben leírt fejlődési pályán haladva – jórészt az EU források hatékony hasznosításával – az ország a befektetés-vezérelte szakaszról rövid időn belül sikeresen átlép az innováció-vezérelte szakaszba.”

– A széles értelemezett innovációs tevékenységek segíthetik a társadalmi élet minden területén a modernizációt, a társadalmi versenyképesség növelését.

„A civil társadalom megerősödése, aktivitásának növekedése szempontjából... alapvető fontosságú... a hátrányos helyzetű rétegek, így a romák és a szegények erősödő társadalmi-gazdasági (re)integrációja.” (EHHEZ TKF szükséges!)

6. lap:

– „... az önszerveződő és önszabályozó civil- és non-profit szféra súlyának növekedésével együtt nagyban hozzájárul a társadalmi versenyképesség folyamatos javulásához.” (A versenyképesség mellett a boldogulás-képesség fogalmát is be kell vezetni. EHHEZ TKF szükséges!)

10. lap:

– A szabadidő és a szabadidős tevékenységek felértékelődnek, ami javíthatja az életminőséget.

12. lap:

– „A tartós munkanélküliség állandósulása” és „A többszörösen hátrányos helyzetű csoportok, különösen a roma lakosság társadalmi kirekesztettsége” c. pontokban leírt *oka a társadalom és közösségfejlesztés hiánya, másrészt ennek bevezetése lehet a megoldások egyik legbiztosabb* (mindenesetre EU komform) *eszköze is*. Ezen az akut társadalmi krízisek a közösségfejlesztő társadalmi praxis hiányának egyik legdemonstratívabban és legdrámaibban nyilvánvaló tünetei. Ugyanezek érvényesek a 13-14. lapokon leírt (a SWOT elemzésben az ország fejlődésének gyengeségeit soroló pontokban jelzett) további problémákra, konfliktusokra is.

17. lap

– „... az információs társadalom humán és tárgyi feltételeinek hiányosságai azonnali orvoslást igényelnek.”

– A többszörösen hátrányos helyzetű csoportok társadalmi kirekesztettsége miatt „szükség van a problémák

koncentrált kezelésére, így a társadalom és a környezet regenerálását szolgáló programokra.” (TKF-re is.)

18. lap

– A fejlődési pálya egyik fő pillére „a társadalmi (...) regeneráció” mint alapozó elem.

– Magyarországon kedvezőek a feltételek a „gazdasági fejlődésre és a tudásalapú társadalom kialakulására. Ehhez számos területen fejlesztésekre, beavatkozásokra van szükség”. (A NFT-ben ez az egyik leghatározottabb megjelölése a társadalom fejlesztéshez szükséges intézkedéseknek!!!)

– Az átfogó cél I. egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítására irányul. (ENNEK egyik eszköze a TKF.)

19. lap

– Az átfogó cél V. a tudásalapú társadalom és szolgáltató közigazgatás feltételeinek megteremtésére irányul – ezen belül kijelöli „a tudásalapú társadalomhoz szükséges tudásbázist, és az innovációs képességek fejlesztését”.

(ENNEK eszköze is a TKF.)

– Az EU Bizottság fő stratégiai prioritásai – amit a NFT fejlesztési céljai tükröznek – a regionális versenyképesség, a társadalmi kohézió és a foglalkoztatás, a város- és vidékfejlesztés, a fenntartható fejlődés és az esélyegyenlőség.

20. lap

– „Az ország versenyképességét és az életminőségét alapvetően meghatározza a lakosság kulturális és képzettségi szintje, egészségi állapota, a társadalmi kohézió és a szolidaritás mértéke.” (EZEK erősítését szolgálja a TKF.)

– Az információs társadalom kialakításának hiányoznak technikai és humán feltételei is.

– „... az emberi erőforrások területén átfogó cél az egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítása”, melyet az alábbi stratégiai irányok (specifikus célok) mentén lehet elérni: a népesség kulturális, képzettségi és tudásszintjének emelése; ezen belül a térségi kulturális hálózatok helyreállítása és hatékony működésük feltételeinek biztosítása. (TKF lehet a hathatós eszköze.)

21. lap

– „A társadalmi kohézió erősítését szolgálja a társadalmi esélykülönbségek csökkenése, a hátrányos helyzetűek beilleszkedésének elősegítése...”

– „Speciálisan kezelendő a roma lakosság társadalmi kirekesztésének problémája, amely integrált megközelítést, komplex intézkedéseket igényel”. (A romák kedvezőtlen társadalmi helyzetének egyik fő megoldási eszköze a köriükben kialakítandó közösségfejlesztés projektek sokasága lehetne!)

– Veszélyeztetett a fiatalok társadalmi beilleszkedése. (TKF-ért kiált!!!)

– Fontos a preventív intézkedések, szolgáltatások fejlesztése (a munkanélküliek körében).

– Az e lapokon felsorolt társadalmi problémák mindegyikében jelen van a közösségfejlesztés társadalmi jelenlétének hiánya – szervezeti, intézményi, szakmai segítői

fejlesztői és finanszírozási értelemben egyaránt.

24. lap

– Az élet minőségének javítása érdekében csökkenteni kell a térségi különbségeket, az életkörülmények különbségeit, biztosítani kell a társadalmi, gazdasági esélyegyenlőséget.

25. lap

– Helyi kezdeményezésekre építve vonzó gazdasági és társadalmi környezet alakítható ki: „megteremthetők a vidék felzárkózási esélyei”.

– „A versenyképesség növelésének, az ország tökevonzó-képességének, a mindennapi életminőség fejlesztésének feltétele, hogy a társadalom... ki tudja használni a tudásalapú fejlődésen és az info-kommunikációs eszközök mindennapi használatán alapuló új paradigma kínáلتa lehetőségeket.”

26. lap

– „Az információs társadalom témyerésének elengedhetetlen feltétele a gazdasági szereplők, a kormányzati szféra, a tudományos élet és a lakosság közös erőfeszítése...” (A lakosság erőfeszítésének EU konform kerete a TKF.)

– „Az egyének, a cégek a régiók és a nemzetgazdaság versenyképességében egyre nagyobb szerepet játszik a humántőke..., valamint a civil szféra hatékonysága, tevékenységének minősége..., a harmadik évezred kezdetén kialakuló jóléti társadalomban különösen fontossá válik a civil infrastruktúra, a civil-, szakmai- és érdekképviseleti szerveződések hálózata, melyeknek kulcsszerepe lehet a gazdasági versenyképesség szempontjából egyre meghatározóbbá váló kommunikációs és kooperációs képességek fejlesztésében, és a kulturális különbségek menedzselésében.” (Teljes mértékben a TKF illetékességi szakterülete.)

27. lap

– „... a társadalom egészét érintő életminőség javításához szükséges a releváns ismeretek, a naprakész információk, a tudás széleskörű hasznosítása, melyhez elengedhetetlen az információs és kommunikációs technikák és rendszerek megléte és használata.”

– „A nemzetgazdaság pozíciója egyre inkább a tudástól, a társadalom tanulási és megújulási képességétől függ. ... az innovációs folyamatok sikerét az emberi erőforrások, az intézményrendszer, az infrastruktúra és a működési feltételrendszer – tehát a teljes nemzeti innovációs rendszer – következetes, harmonizált továbbfejlesztése révén lehet garantálni... amit az infrastrukturális, a tárgyi és a szervezeti feltételek megteremtésével lehet elérni.”

(TELJES MÉRTÉKBEN A TKF szakmai kompetenciájába tartozó feladat.)

28. lap

– „Az EU csatlakozás sikerességének egyik kritériuma a Közösség gazdasági-társadalmi felzárkózást segítő fejlesztési forrásainak teljeskörű és hatékony felhasználása. Ezért folyamatosan fejleszteni kell az EU támogatások fogadására felállított intézményeket, ezáltal biztosítva az ország magas abszorpciós képességét.” (Ezen intézmények egyike a TKF működtetésre alakítható ki.)

29. lap

– „A fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a társadalmi és területi kohézió erősítéséhez, a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a közösségek összetartó erejének előmozdításához...” (=TKF)

– „Az NFT végrehajtása során relatív előnyben kell részesíteni az adott fejlesztési környezetben az adott probléma felszámolása érdekében még nem alkalmazott, újszerű, illetve az adott területen a már létező legmodernebb megoldások alkalmazásával megvalósuló projekteket, valamint az olyan fejlesztéseket, amelyek példaértékűnek és követendőnek tekintendők más térségek számára. is.”
(A társadalom- és közösségfejlesztés – ILYEN!!!)

33. lap

– „Az intézkedések célja a társadalmi kohézió, a beilleszkedés elősegítése, a tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok oktatásának speciális támogatásával, a hátrányos helyzetű csoportok – iskolázatlanok, szakképzetlenek, fogyatékkal élők, roma kisebbséghez tartozók, veszélyeztetett gyermekek és fiatalok, hajléktalan emberek, hátrányos helyzetű térségekben élők – részére speciális foglalkoztatási, szociális, közösségfejlesztő és a társadalmi szolidaritást erősítő programok biztosításával a társadalmi kirekesztés folyamatainak jobb megértésével.”**(IME MÉGIS CSAK SZEREPEL EGYETLEN-EGYSZER A NFT-BEN A KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ SZÓ – NAGYON HELYESEN!!!)**

46. lap

– „...az integrált beavatkozások nyomán megindul a vidéki területek környezettudatos társadalmi és gazdasági értelemben egyaránt fenntartható fejlesztése, vagyis végző soron javul az életminőség.”

51. lap

– A prioritási tengely négy fejlesztendő területe közül az egyik: „A gazdasági- és társadalmi fejlődés infrastrukturális feltételeinek javítása.”

2.

A Nemzeti Fejlesztési Tervbe szövegszerűen beilleszthető gondolatok, mondatok a társadalom- és közösségfejlesztés kompetenciájába (a társadalomban zajló fejlesztési folyamatok közül e szakterület feladatkörébe) tartozó tevékenységekről, szervezetekről, intézményekről, és a közösségfejlesztő hivatással kapcsolatos (szükséges és lehetséges) tenni-valókról

A meglévő, a hely beazonosításához részlegesen idézett szövegbe CSUPA NAGYBETŰVEL ÍROTT ÚJ, KIEGÉSZÍTŐ SZÖVEG BEIKTATÁSÁT JAVASOLJUK.

9. lap:

– A sajátos magyar kulturális örökség következményeként kialakult 'kreatív és leleményes' humán tőke magas szintű innovációs képességekkel rendelkezik, **ÉS AKTIVIZÁLÓDVA KÖZÖSSÉGI AUTONÓMIÁKKAL**

KÉPES A TÁRSADALMI KOHÉZIÓT ÉS INTEGRÁCIÓT ERŐSÍTENI.

– A „Kreatív Magyarország” forgatókönyv keretében az oktatás és a kultúra, **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS**, a kutatás ...stb.

– „...A 'Kreatív Magyarországnál' is kedvezőbb forgatókönyv megvalósulásához a legkorszerűbb technológiák” – ezek közé tartozónak értjük a társadalom- és közösségfejlesztést – „széles körű elterjedését, a társadalmi tudásbázis **ÉS PRAXIS** – és kulturális színvonal ugrásszerű növekedését... hatékony fejlesztéspolitikát ... szükséges”. **(EZ MIND TKF-el valósítható meg!)** – Persze nem ugrásszerű kulturális színvonal növekedéssel, hanem módszeres fejlesztőmunkával.

10. lap

– A *szabadidő felértékelődése* alcím teljes szövegének végére a következő mondat: **EHHEZ – EGYÉB TÁMOGATÁSOK MELLETT – ÚJ TEVÉKENYSÉGEK, SZERVEZETEK, INTÉZMÉNYEK, ÉS ÚJ SEGÍTŐ-FEJLESZTŐ HIVATÁSOK SZAKEMBEREINEK KÖZREMŰKÖDÉSÉT IS BIZTOSÍTANI KELL AZ AUTONÓM CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK TÁMOGATÁSÁRA.**

11. lap

– ...a vidéki élő- és épített környezet megóvásával és megújításával, **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSI PROGRAMOK BEINDÍTÁSÁVAL** felértékelődhet a vidék társadalmi szerepe... stb.

14. lap

– A települések gazdaságösztönző és marketing programjai kezdetlegeseek, vagy teljes egészében hiányoznak. **A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL GYENGE VAGY TELJESEN HIÁNYZIK A HELYZETÉRTÉKELÉSBEN, A TERVEK KIDOLGOZÁSÁBAN ÉS MEGVALÓSÍTÁSÁBAN TELEPÜLÉSI, KISTÉRSÉGI ÉS REGIONÁLIS SZINTEN EGYARÁNT.**

17. lap

A NFT célrendszere

– ...Magyarország fejlődésének lehetőségeit alapvetően az itt élő emberek tudása, műveltsége, vállalkozói és innovációs képessége, és **MINDEZEK ÁLTAL BEFOLYÁSOLT TÁRSADALMI VISZONYAI HATÁROZÁK** meg.

18. lap

Átfogó cél I... alcím utolsó pontja után

– **A TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓ ÉS KOHÉZIÓ JAVÍTÁSA, A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉG KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐI ERŐSÍTÉSÉVEL A SZOLIDARITÁS ERŐSÍTÉSE.**

19. lap

az Átfogó cél V... pontjai közt:

– a tudásalapú társadalomhoz szükséges tudásbázis és az innovációs képességek (**PRAXIS – TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS, TÁRSADALMI VISZONYOK**) fejlesztése

20. lap

– a kulturális intézményrendszer eloszlása és minősége

egyenetlen. NEM MŰKÖDIK TÁRSADALMI TÁMOGATÓ RENDSZER, NINCS TÁRSADALMI KEZDEMÉNYEZÉS ÉS ÖNTEVÉKENYSÉG, HIÁNYOZNAK A TÁRSADALOMFEJLESZTÉSBN A CIVIL AUTONÓMIÁK... Az egészséges, képzett, ÖNTEVÉKENY, innovatív stb.

- ... a térségi kulturális hálózatok helyreállítása, és hatékony működésük feltételeinek kialakítása. LÉTRE KELL HOZNI A TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSÉNEK TEVÉKENYSÉG-, SZERVEZET-, INTÉZMÉNY- ÉS TÁMOGATÓ RENDSZERÉT.

21. lap

- ... társadalmi esélykülönbségek csökkentése... a szociális védelmi rendszer, A TÁRSADALMI, KÖZÖSSÉGI AUTONÓMIÁK SZERVEZŐDÉSÉNEK ÉS MŰKÖDÉSÜK TÁMOGATÁSÁNAK erősítése által... stb.

26. lap

- ... pozitív példaként említhető a teleházak hálózata (GAZDAGABB SZAKMAI TARTALMAKKAL UGYANILYEN LEHET A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS IS, HA HÁLÓZATÁT KIALAKÍTJUK) melynek segítségével stb.

27. lap

- ... hogy Magyarország az információs társadalom kialakításával... valamilyen mértékben alakítja is a társadalmi fejlődés új szakaszának, nagy hangsúlyt kell fektetni a kutatás-fejlesztés jól koordinált, ÉS A SZÉLES KÖRBE ELTERJESZTENDŐ TÁRSADALOMFEJLESZTŐ PROJEKTEK támogatására.

28. lap

- Meg kell erősíteni a véleménynyilvánítás ÉS A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉGEK szabadságát, az állampolgár személyiségének, AUTONÓMIÁJÁNAK ÉS SZABAD KÖZÖSSÉGI ÖNTEVÉKENYSÉGÉNEK, fogyasztói státusának jogi védelmét.

- A közsféra megújítása leginkább az egészségügy... valamint a területi fejlesztéspolitika, EZEN BELÜL A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉG TÁMOGATÁSA FELTÉTELEINEK ÁLLAMI MEGALAPOZÁSA területén jelent sürgős feladatot.

30. lap

A Humánerőforrás fejlesztés hat fejlesztendő területét javasoljuk kiegészíteni egy hetedikkel, a 3. és 4. pont közé javasoljuk beiktatni a következőt:

- A TÁRSADALOM ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS TEVÉKENYSÉG- ÉS SZERVEZETRENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSA, A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉGEK SEGÍTÉSE.

31. lap

Az Agrár és Vidékfejlesztés PT három fejlesztendő területét javasoljuk kiegészíteni egy negyedikkel, a 3. pont után beírva a következőt:

- A LOKÁLIS TÁRSADALOMHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS.

32. lap

- megfigyelhető a társadalom egyes hátrányos helyzetű csoportjainak kirekesztettsége. AMI A KOHÉZIÓ, ÖNFEJLESZTÉS, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS HIÁNYÁT, A TÁRSADALOM ÖNÉPÍTKEZÉSE ELSORVASZTÁSÁNAK SÜLYOS ÁLLAPOTÁT MUTATJA.

- A hat fejlesztendő terület 2. pontja

- Társadalom kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés ÉS A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS segítségével

- Az egész életen át tartó tanulás politikáját támogató fejlesztések az oktatás és képzés, VALAMINT A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS területén.

33. lap

- A társadalmi beilleszkedés elősegítésének, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés megelőzésének és leküzdésének egyik legfontosabb eszköze a munkaerőpiaci részvétel elősegítése, ILLETVE A TÁRSADALMI, KÖZÖSSÉGI ÖNTEVÉKENYSÉGEK FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA.

34. lap.

Az előző oldalon elkezdett célok és mérőmutatók utolsó pontjaként:

- A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK KÖRÉBEN SZERVEZETT KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEK NÖVELÉSE. (SZÁMUK ÉS A RÉSZTVEVŐK SZÁMA).

- A gazdaság és a munkaerőpiac változó igényeihez igazodó ismeretek és készségek ... tanulás lehetőségének biztosítását minden társadalmi csoport és korosztály számára. KI KELL ALAKÍTANI A POLGÁRI TÁRSADALOM REVITALIZÁLÁSÁT EREDMÉNYEZŐ TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, SZERVEZETEK, INTÉZMÉNYEK ÉS EZEK FINANSZÍROZÁSÁNAK, VALAMINT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁNAK RENDSZERÉT.

35. lap

Az előző oldalon elkezdett célok és mérőmutatók utolsó pontjaként a következőt javasoljuk:

- A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ, ÖNSZERVEZŐDÉS ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ERŐSÍTÉSE. (TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEK SZÁMA ÉS TARTALMA)

- Az egész életen át tartó tanulás ÉS KÖZÖSSÉGI ÖNÉPÍTKEZÉS lehetőségének biztosítása mindenkinek hozzáférhető módon (a felnőttképzési ÉS A KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEKBEN, programokban résztvevők száma).

41. lap

- A regionális innováció erősítése a felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó regionális tudásközpontok kiépítése, A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS CIVIL ÉS SZAKMAI OLDALÁNAK KIALAKÍTÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE.

42. lap

- ... az Internethez való közösségi hozzáférés technológiájának és eszköztárának beszerzési támogatását, VA-

LAMINT ÚJ TÁRSADALMI- KÖZÖSSÉGI TEVÉKENYSÉGEK ÉS SZERVEZETI FORMÁK (CIVIL AUTONÓMIÁK) KIALAKÍTÁSÁNAK ÉS MŰKÖDÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSÉT.

47. lap

A három fejlesztendő terület kiegészítését javasoljuk egy 4. ponttal:

– A LOKÁLIS TÁRSADALOMHOZ (A HELYI KÖZÖSSÉGEKHEZ) KAPCSOLÓDÓ VIDÉKFEJLESZTÉS.

49. lap

A vidéki életkörülmények javítása céljai közé javasoljuk első pontként:

– A FALUSI TÁRSADALOM REVITALIZÁLÁSÁT ÉS MODERNIZÁLÁSÁT (KÖZÖSSÉGEK SZÁMA)

50. lap

– ... az egy főre jutó GDP 2,4-szeresét haladja meg a legkevésbé fejlett észak-alföldi régió hasonló mutatóját. A TÁRSADALMI KÖZÖSSÉG AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN LEÉPÜLT, FEJLETLEN, KIALAKULATLAN, DEPRIVÁLT. NINCS KELLŐ TÁRSADALMI FELHAJTÓ EREJE – AKTÍV DIMENZIÓJA – A FEJLŐDÉSNEK, MINDEN A GAZDASÁGI ADOTTSÁGOKON ÉS A TŐKEBEFEKTETÉSEKEN MŰLIK. AHOL E GAZDASÁGI FELTÉTELEK HIÁNYOZNAK, OTT MA MÉG AUTOMATIKUSAN VESZÉLYEK, HÁTÉRÁNYOK, FENYEGETETTSÉGEK LÉTEZNEK.

52. lap

– A helyi életminőség javítása érdekében TÁRSADALMI- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROGRAMOKAT KELL INDÍTANI, a szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztését... stb.

(Mindezek alapján a NFT mellékleteit is ki kell egészíteni, javaslatunk oda történő átvezetésével.)

3.

A társadalom-és közösségfejlesztés szükségessége és időszerűsége – a Nemzeti Fejlesztési Tervben szereplő feladatok végrehajtása szempontjából

3.1 JAVASLAT A KORMÁNY SZÁMÁRA

A magyarországi közösségfejlesztők jelentős gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező, elméletileg jól felkészült kis csapata képes arra, hogy tagjaiból Magyarországon is rendszerbe álljon egy olyan *közösségfejlesztő munkaszervezet*, amely a rendszerátalakítás és az EU csatlakozás által megkívánt közösségfejlesztési munkát az egész országra kiterjedően átlátja, meg tudja határozni, végrehajtását képes megszervezni, és abban meghatározó módon gyakorlatilag is részt tud vállalni.

Eddigi praxisuk, tapasztalataik és jelenleg is végzett hasonló munkáik alapján a közösségfejlesztők képesek

– *kisközösségi, települési, kistérségi és regionális humán fejlesztési stratégiák, társadalom- és közösségfejlesztő programok és projektek kidolgozására, ezeknek az érintett társadalmi*

csoportok öntevékenységet animáló megvalósítására, a fejlesztési folyamatok gyakorlati végig vitelére;

– *gazdasági és humán erőforrások, adottságok fejlesztési célú feltárására;*

– *közösségi felmérések elkészítésére és ezeken alapuló projektek megvalósítására;*

– *megvalósíthatósági tanulmányok elkészítésére;*

– *társadalom- és közösségfejlesztési jellegű képzések megszervezésére és lebonyolítására;*

– *civil, non-profit szervezetek, egyesületek, alapítványok létrehozásának segítésére, működésének alkalmi vagy folyamatos támogatására*

s mindezt úgy, hogy az érintett szereplőkkel, aktorokkal a közösségfejlesztés szakmai elveinek megfelelően együttműködnek.

A nemzetközi tradicionális közösségfejlesztés eszköz- és módszertárába tartozóknál sokkal szélesebb tevékenység- és eljáráskört érint a hazai közösségfejlesztés mára kialakult gyakorlata, mivel szerves része az átfogóbb jelentésű *társadalomfejlesztés*, a nyugatinál nagyobb mértékben része a hazai munkának a (most kialakuló magántulajdon- és vállalkozás alapú) *gazdaságfejlesztés* is, de – szintén honi sajátosságaink okán – a *településfejlesztés* sem képzelhető el Magyarországon a helyi közösségek fejlesztése nélkül. Mindezekre tekintettel a *vidékfejlesztésnek* is egyik elsődleges helyi, térségi és regionális fejlesztési kiegészítője, társ-eleme a közösségfejlesztés, hiszen ennek révén, szakmai elősegítése által jönnek létre azok az emberi, közösségi kapcsolatok, amelyek az új gazdasági funkciókat, szerepeket, struktúrákat képező emberek között kialakuló viszonyokat foglalják, integrálják (szelídítik, humanizálják) a társadalom, mint rendszer kereteibe.

Szervezetileg a *társadalom- és közösségfejlesztési tevékenységet* – ha életre keltését és országos hatókörűvé tételét a kormányzat (immáron az EU csatlakozás kialakítandó humán-infrastrukturális elemeként) szükségesnek ítéli és ezért támogatni hajlandó – a következők szerint lehetne keretbe foglalni, illetve felépíteni:

A.) *változat: a feladatkört a kormányzat, illetve az államigazgatás rendszerébe bekapcsoló megoldás*

A MEH-ben elhelyezett közösségfejlesztési szakértő, koordinátor, vagy valamilyen besorolású felelős

– akihez egyrészt az e tevékenységet végző valamennyi szervezettel, vállalkozással, munka- és képzőhellyel (mindazokkal, akik szakmai munkákkal megbízhatók) való kapcsolattartás feladatai tartoznak;

– másrészt az EU közösségfejlesztési pályázatainak és projektjeinek gondozása;

– harmadrészt a tárcák azon ügyei, amelyek a közösségfejlesztés szakmai kompetenciáit is érintik (különösen ide értve a vidékfejlesztés és a területfejlesztés, de a szociális és foglalkoztatási szakterületek struktúráiban és intézményrendszerében is megjelenő közösségfejlesztési szükségletek és ezek kielégítésének – szakmai szempontú – koordinálása, információgyűjtés és közvetítés).

Idővel lehetséges, hogy a Kancellárián belül egy 3-5 fős szakmai szervezetté kell fejleszteni ezt a részleget, amivel elérhető, hogy a tárcáknál ne kelljen beállítani ilyen szakmai státuszokat. A legtöbb országban alacsony a közösségfejlesztő szakemberek száma, Magyarországon is inkább a gyakorlat terepein dolgozók számát szükséges növelni, minél több biztos és folyamatos megbízással. Megjegyezzük, hogy e szervezeti szint bármely változat favorizálása esetén is szükséges és célszerű lehet.

B.) változat: a feladatkört intézményesítő megoldás

Indokolt lehet egy, a közösségfejlesztés valamennyi magyarországi ügyével, kérdésével, tennivalóival foglalkozó szakmai (háttér)intézet (pl. a Magyar Közösségfejlesztési Intézet, vagy: Társadalom- és Közösségfejlesztési Ügynökség, Országos Közösségfejlesztési Szolgálat elnevezésű, kis létszámú szervezet) alapítása, amely a szakmai képzéstől a tudományos igényű elemzéseken és a konkrét (megbízásokkal történő) gyakorlati munkák országos szintű koordinálásán át a nemzetközi kapcsolatok ápolásáig terjedő feladatkört látna el. Egy ilyen új intézet felállítását a rendszerváltás következtében kialakult társadalom- és közösségfejlesztési szükségletek tömeges mértékű megjelenése, illetve az ezekre való felelős kormányzati reagálás indokolja. Az intézet részben állami, részben pályázati és egyéb támogatásokból, harmadrészt saját bevételeiből fedezheti működési kiadásait. (Szükség, illetve átmeneti megoldásként elképzelhető egy közösségfejlesztő szakmai részleg fölfejlesztése a Magyar Művelődési Intézeten belül is, ahol – az országban egyedülként – évek óta, lényegében érdemi anyagi támogatás nélkül próbál működni egy négyfős közösségfejlesztői osztály, egyelőre a közművelődési rendszeren belüli kompetenciával.)

C.) változat: a feladatkört vállalkozásban működtető megoldás

A kormány dönthet úgy is, hogy – belátva ennek szükségességét – támogassa a közösségfejlesztés magyarországi praxisának szélesítését, de ezt a meglévő szakmai szervezetek, alapítványok, nonprofit szervezetek és egyéb vállalkozási formák alkalmi vagy huzamosabb idejű és általánosabb jellegű megbízásával, részükre konkrét feladatok és munkák vállalkozásba-adásával oldja meg.

D.) változat: a feladatkört közalapítvánnyá alakító, vagy egyéb módon támogató megoldás

A kormány rendelkezésére álló megoldás lehet az is, hogy közalapítványt hoz létre a hazai társadalom- és közösségfejlesztés feladatainak ellátására, munkáinak támogatására; mely a hozzárendelt forrásokkal és feladatokkal együtt képessé és alkalmassá válhat az országban jelentkező közösségfejlesztő munkák megoldására, elvégzésére, esetleg úgy, hogy a korábban e tevékenységterületen dolgozókból kialakított szervezeti és munkatársi bázisát valamilyen formában összeszervezze, adott esetben a munkákra mozgósítsa. És természetesen lehetséges megoldás

az is, hogy a mostanra létrejött valamennyi (s emellett persze hiteles, szakmailag megbízható) közösségfejlesztési szervezetet, egyesületet, vállalkozást szponzori jellegű (vagy – minimum 3 évre garantált feltételeket biztosító – pályázat útján elnyerhető) támogatásban részesíti a kormány azért, hogy ezek profi!jukat akkor is megtarthassák és az igénylők rendelkezésére állhassanak, hiszen a szolgáltatásaikat, tevékenységüket kérők azt a világon seholy sem tudják megfizetni.

3.2 INDOKLÁS

A Magyarországon több mint évtizede tartó rendszer-változtatás egyik fő mozzanata, hogy az ún. rendszergeneráló viszonyok – azaz a hatalmi-politikai, a gazdasági-tulajdoni, valamint a tudás-, illetve szellemi-kulturális viszonyok, az ezeknek alapot adó struktúrák, szervezetek és mechanizmusok – gyökeres, fordulatszerű átalakítása zajlik. Ezek szükségszerű ellentmondásokkal és konfliktusokkal is terhelt történeti folyamatában végső soron egy (gazdaságilag) *magántulajdonon* és (politikailag) *parlamentari demokrácián alapuló plurális* (differenciált értékelt és érdektagolt, politikailag többé nem egy-központból vezérelt, nem pártállami jellegű, ellenben szabadságon és autonómiákon nyugvó) *polgári társadalom formálódik*, jön létre.

E rendszerátalakító folyamatban keletkező új struktúrák, és az ezek révén vagy ezek mentén kialakuló viszonyok többségükben eleve megcélzottak, politikailag (ha nem is a társadalom egésze részéről, de a politikusok, a demokratikusan választott, legitim képviselők által hozott döntésekben) szándékoltak; ám igen gyakran kvázi-intencionáltak, esetenként éppen nem-kívánatosak is. Az mára lényegében eldőlt, hogy a politikai hatalom szintjén-szintjéről a többpártrendszer és a magántulajdon alapú gazdaság eszméje és gyakorlata milyen irányultságú, miféle célokat követ, de az intencionált politikai és (az egyelőre még mindig – s gyakran érthető szükségszerűségéből is – erőteljes politikai befolyású) gazdasági változások miatt és következtében kialakuló társadalmi hatások többségükben még kvázi-intencionáltak: sem a politikai, sem a gazdasági hatalom által nem kellően előrelátottak, szakmailag sem programozottak, nem segítettek és kezeltek.

Hogy az új, bonyolultabb és tagoltabb rendszer átalakítással létrejövő alapviszonyainak formálásában égetően hiányzik egy – már a rendszergeneráló új viszonyok primér folyamataiban is a kívánatos, megteremtendő társadalmi béke szempontjait érvényesítő, a jövő konfliktusait elkerülendő preventív célzatú – társadalompolitikai tudatosság az érvényesülése; s ennek részeként praktikus is mennyire hiányzik a rendszerátalakítás hatalmi szinten létrehozott és működésében onnan támogatott (szükségszerűen új és sokféle) eszköztárából egy *társadalom-és közösségfejlesztési szakmai koncepció kidolgozása és kompetenciájának megteremtése* – az érintett szakmai körökben mindez jó ideje ismert volt már; ám ennek a helyzetnek tart-

hatalansága az EU-csatlakozás közeledtével válik teljesen nyilvánvalóvá.

Igen öröndetes, hogy a NFT-ben kiemelt hangsúlyt kapott az a gondolat, hogy a már folyamatban lévő rendszerátalakítás és EU-csatlakozás, s ezek hatásainak szabad, spontán érvényesülése mellett a társadalom viszonyainak újrendezésére, a krízisek, konfliktusok, hátrányok kezelésére, társadalompolitikai intézkedésekre, társadalom- és közösségfejlesztésre is elengedhetetlenül szükség van. A (lényegében technokrata és hierarchikus, s emellett centralisztikus alapállású) területfejlesztésről a (sokkal inkább organikus, szerves, erőforrás- és adottság-alapú) vidékfejlesztésre váltó szemlélet is azt sejteti, hogy a világban (különösen a fejlődő országokban, a fejlettek által nekik nyújtott programok és támogatások részeként) folyó vidékfejlesztési akciók és projektek, készülő stratégiák szakmai, tartalmi tevékenységkörébe rendre beletartozó település- és közösségfejlesztési munka megalapozása, felélnkítése és széleskörűvé tétele hazánkban is aktuálissá vált. S természetesen régóta tudásunk van arról is, hogy az EU csatlakozási folyamat brüsszeli forgatókönyvei Magyarországra is tartalmazznak társadalom- és közösségfejlesztési feladatokat, illetve várnak ilyen projekteket, jelentős összegeket szánva ezek finanszírozására.

Mindebből az következik mindazok számára, akik Magyarországon a 70-es évek vége óta több-kevesebb sikerrel és több-kevesebb támogatással kialakították és művelik a helyi és térségi társadalom- és közösségfejlesztési szakmai professziót, lényegében saját munkájukban Magyarországra honosították, itthon is megteremtették ezt a világszerte ismert szakmát, hogy ez úton felhívják az illetékesek figyelmét mindarra, ami tevékenységük célja, lehetősége és értelme; s rámutassanak, hogy mire és milyen módon használhatná fel ezt a felhalmozott tudást, bízhatná meg feladatokkal az ennek birtokában lévő tucatnyi szakembert az EU-csatlakozást – harmonizációt és komfortosítást – végrehajtó kormányzat.

3.3 MAGYARÁZAT

3.3.1 Mi a közösségfejlesztés?

Az USA-ban az 1920-as évektől, más országokban, így Európában is csak mintegy negyedszázada kialakult és elterjedt közösségfejlesztést (community development) és közösségszervezést (community organisation) – mely per-se differenciált gyakorlat szerint valósul meg a különböző országokban – a világon többféle meghatározással írják le. Legáltalánosabb az az értelmezés, miszerint „a közösségfejlesztés és/vagy a közösségszervezés a települések társadalmának fejlesztését jelenti egy bátorító, informáló, kapcsolatszervező munka segítségével létrejövő önszerveződő közösségi hálózat által.”² A közösségfejlesztés lényegében olyan „képessé-tevést – alkalmassá-válást” (képessé válni segítsé) jelent, amelynek folyamatában egy adott helyen együtt élők, s ott valamilyen helyzet- vagy érdek-

azonosság alapján látens vagy manifeszt módon összetartozó emberek képessé-alkalmassá válnak saját helyzetük, körülményeik átlátására és értelmezésére, az abból való előbbre jutásuk szükségességének belátására, majd céljának közös elhatárolására, az ehhez szükséges erőforrásaik felismerésére, gyarapítására és közös érdeküknek megfelelő mozgósítására, s az elhatárolt tevékenység együttesen kivitelezett megvalósítására, a cél elérésére. Ezt a folyamatot segítő, animáló (és nem irányító, nem vezérlő, nem megszervező) közösségfejlesztő szakember feladata az, hogy az azonos érdek- vagy élethelyzetű emberek csoportját hozzásegítse ahhoz, hogy ők maguk, egymással összefogva képesekké váljanak saját problémáik megoldására, helyzetük önmaguk által kívánt irányú és mértékű javítására.

Városi és vidéki közegben egyaránt széleskörűen elterjedt ez a – jellegét tekintve társadalomfejlesztőnek is nevezett – munka. A közösségfejlesztés gyakorlatban olyan területekkel foglalkozik, mint az adott közösség jóléte, szociális helyzetének jobbá tétele, a szegénység elleni harc és akciók; munkalehetőségek teremtése és felkutatása; a lakáskörülmények, az egészségvédelem, a környezetvédelem javítása; a szabadidő és általában a rekreációs tevékenységek lehetőségének bővítése. „A közösségfejlesztés egyre szélesebb körben elfogadott, mint az emberek közügyekben való tevékenységét és részvételét fokozó módszer, amely rávilágít a fejletlen, a hátrányos és leromlott területek felszín alatt rejtőző problémáira. A célkitűzések között szerepel a közösségek erősítése, az élet minőségének javítása, és minden egyén és közösség számára egyenlő esély biztosítása ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés előnyeiből részesedjen. A közösségek megújulása és fejlesztése különböző formákban történhet, és leginkább a kormány és az emberek közötti együttműködés és párbeszéd minőségétől, valamint a rendelkezésre álló erőforrásoktól függ... A közösségfejlesztés olyan 'folyamat' amelynek eredményeképpen az emberek képesekké válnak arra, hogy helyi közösségeikben maguk határozzák meg a sorsukat alakító viszonyokat”³

A közösségfejlesztés tehát olyan szakmai munka, amelyre egy olyan országban, mint hazánk (ahol a társadalom – a szó európai, polgári értelmében – az ötvenes évek elejétől az élet minden területén totálissá tett politikai rendszer működése következtében gyakorlatilag nem létezhetett, s ahol ennek következtében a polgári társadalmat ma ugyanúgy meg kell teremteni, újra kell éleszteni, mint a többpártrendszerű parlamenti demokráciát vagy a magántulajdon alapú piacgazdaságot) rendkívül széleskörű, mondhatni általános, nélkülözhetetlen szükség van. Sokkal több és a világszerte kialakultnál sokkal speciálisabb és nehezebb feladat is hárul a volt ún. szocialista országok közösségfejlesztésére és közösségfejlesztőire, mint amelyek a klasszikus polgári társadalmakban (azok viszonylag stabil rendszereinek működési és integrációs zavarait ellensúlyozandó) kialakultak, hiszen nálunk – ad absurdum – a társadalmi kohézió és integráció történelmi hiánya

² Charlie McCONNELL: A közösségfejlesztés támogatása Európában (Közösségfejlesztők Egyesülete) Bp., 1992.

³ Uo.

következtében előállt helyzet olyan, hogy potenciálisan az állampolgárok teljes köre a közösségfejlesztési tevékenység iránti szükségletek hordozójának tekinthető.

3.3.2 Milyen előzményei vannak és hol tart ma a magyarországi közösségfejlesztés?

Magyarországon a közösségfejlesztés a közművelődésből, népművelők önként – gyakran tiltások és támadások ellenére – vállalt szakmai innovációjából alakult ki. Úgy, hogy a 70-es évek második felében a Népművelési Intézet Művelődési Otthon Osztályának munkatársai körül összeállt egy, alig tucatnyi tagot számláló, kezdeményező szakember-csapat, amelynek műhelymunkája következtében a résztvevők saját településükön, később annak körzetében is a központilag kijelölt kultúra terjesztésére hivatott népművelés helyett egyre inkább a környezetükben élő egyének és közösségek szükségleteire, igényeire építő helyi fejlesztő jellegű munkákba kezdtek. Ennek az eleinte hályogkovács módjára végzett tevékenységnek lett később a következőképpen:

- egyre több helyi egyesület, faluház, az államihoztanácsihoz képest alternatív helyi közösség és szabadidős szerveződés kialakulása, új (nyitott, demokratikus, autonóm) szakmai megoldások, kezdeményezések sokféleségének föltalálása és kipróbálása (ezek egy része, egyes településeken bölcsője lett az új pártoknak is);
- majd 1989-ben az önmagát „nyitott ház” kollégiumnak nevező népművelők köre megalapította a *Közösségfejlesztők Egyesületét*, amely mára példátlanul gazdag szakmai dokumentumtárat, adatbázist hozott létre;
- a rendszerváltás kezdetekor olyan tervek születtek, hogy az addigra már sok elméleti és gyakorlati tapasztalatot összegyűjtött, s a külföldi szakirodalommal és kiváló nemzetközi közösségfejlesztő szakemberekkel is kapcsolatba került hazai közösségfejlesztők a Magyar Művelődési Intézetben kerülnek alkalmazásra, úgy, hogy településükön maradnak, s onnan – egy országos kiterjedésű hálózat részeként, 100-150 kilométeres körzetben ellátják a közösségfejlesztés iránti igények kielégítését, illetve felkeltik ezeket az igényeket;
- 1993-ban egy értelmiségi szakmai egyesülés és a *Közösségfejlesztők Egyesülete*, külső szponzori segítséggel önálló szervezetet, a *Közösségszolgálat Alapítványt* hozták létre, s ennek lett munkatársa az a mintegy húsz hazai közösségfejlesztő, akik azután az egész országot lefedő regionális közösségszolgálati irodákat működtettek;
- ez a szervezet helyi és kistérségi fejlesztési stratégiákat, projekteket dolgozott ki és valósított meg, kistérségi településszövetségeket szervezett, nemzetközi minták és módszerek alapján ún. közösségi felméréseket készített, a 90-es évek közepére nagy számúvá lett egyesületeknek, alapítványoknak, nonprofit szervezeteknek rengeteg segítséget nyújtott, helyi televíziók és újságok alapítását és működtetését támogatta, pályázatokat készített, saját kezében belül létrehozta a később önállósodott *Civil Rádiót* Budapesten, a *Civil Kollégiumot* Kunbányán, és 1995-

96-ra számos önálló helyi közösségfejlesztési alapítványt létesített, pl. a *Humán Fejlesztők Kollégiumát* (Románia szatmári-bihari területére és Kárpátaljára is kiható kapcsolatokkal) Debrecenben, az Ipoly-menti, Szlovákiába is átnyúló fejlesztési alapítványt Balassagyarmaton, a csurgói *Közösségfejlesztési Bt-t*;

– az Alapítvány munkatársai a 90-es évek közepén a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem szociálpolitikai tanszékén Magyarországon először képezték egyetemi szinten szociálpolitikus nappali tagozatos alapképzésben részesülőket elméleti és gyakorlati *közösségfejlesztő szakismeretekre* (önálló szakképzés azonban mind ez ideig sem alakult ki, miközben napjainkban már egy-két szemeszteres közösségfejlesztési ismereteket hazánk több mint 10 felsőoktatási intézményében oktatnak);

– az Alapítvány 1995 óta intenzívvé vált munkája a magyarországi és a romániai Szatmár megyék határmenti szakaszán mintegy 40 településre kiterjedő fejlesztési és határmenti együttműködési projekt előkészítése (ez a munka PHARE CREDO támogatásban részesült).

– a legutóbbi időben 2 éves roma képzési programot valósított meg a Civil Kollégium és a *Közösségfejlesztők Egyesülete* Soros alapítványi támogatással;

A *Közösségszolgálat Alapítvány* munkatársainak többsége azonban a sok és sokféle feladat és a számos megbízás ellenére sem tudott jelentős mennyiségű alapítványi bevételt „termelni”, hiszen akkoriban még nem volt komoly piaca ennek a munkának. Miután a szponzori támogatások megszűntek, a közösségfejlesztők szerződését 1995 év végén az Alapítvány nem hosszabbíthatta meg. A mintegy 15 szakember részben magánvállalkozásban, részben másodállásban, részben a fentebb említett más szervezeti formákban lett kénytelen folytatni ezt a nagy társadalmi igényű munkát. Jelenleg a *Közösségszolgálat Alapítványban*, a *Civil Kollégiumban*, a *Civil Rádióban*, ezeken kívül Debrecenben, Balassagyarmaton, Csurgón és Zalaszentgróton valamint Jászszenlászlón létezik valamilyen – egymással immáron csak baráti kapcsolatban álló szakemberek által fenntartott – szervezet, amelynek egy vagy néhány tagja fő- vagy mellékállásban foglalkozásszerűen végez közösségfejlesztést. Ők ugyanazok, akik a 70-es évek vége óta meghonosították, megalapították ezt a szakmát Magyarországon. Szakmai kapcsolataik az utóbbi két-három évben megerősödtek a franciaországi közösségfejlesztők regionális és országos szervezeteivel, ill. számos közvetlen határmenti – a határainkon átnyúló – fejlesztési partnerkapcsolatot alakítottak ki. (Ez utóbbi tevékenység keretében 2002-ben hozták létre a *Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fórumát*, mintegy 70 fős civil szervezetet.)

A csapat tehát (még) dolgozik, megvan. Csak szerte-szórva. Ez a néhány külön töltött év persze rengeteg új tapasztalatot és tanulságot hozott az immáron for-profit és/vagy non-profit, vállalkozásszerűen tevékenykedő, a piaci viszonyokhoz edződött szakembereknek; de nagy kár volna, ha tudásuk és tapasztalatuk nem egyesülhetne is-

mét, s az összehangolt, összefogott gyakorlati hasznosítás mellett nem kezdődne meg sürgősen az ő ismereteik továbbadása, és egy új közösségfejlesztő nemzedék pályára állítása. E csapat, a közművelődési intézményekben dolgozó népművelők egy részének aktív közreműködésével képes arra is, hogy a Magyar Művelődési Intézet és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma szakmai támogatásával megvalósítsa a népművelő szakma újabb, átfogóbb innovációját, ahhoz hasonlót, amilyen a mai közösségfejlesztők megújulása volt.

De mindezeknél jóval fontosabb: nemcsak bűn, súlyos hiba lenne, ha a magyar társadalom – minél kisebb traumák általi, s minél enyhébb veszteségeket okozó – újragódlódását, és emellett az uniós csatlakozást feladatul kapott mostani kormány nem emelné a maga társadalomfejlesztő eszköztárába a közösségfejlesztést. Ha nem hívna életre, nem használná fel a közösségfejlesztést a történelmi jelentőségű NFT megvalósításához, miközben az iránta való igényt oly plasztikusan megjelenítette az ország európai „belépőjét” leíró programban.

Budapest, 2002. október 22.

(A fentieket 2002. október 29-én megvitatta a Magyar Művelődési Intézettel szakmai kapcsolatban lévő szakemberek, civil szervezetek és intézmények képviselőinek egy köre, s kiegészítések után javasolták az anyag előterjesztését a Nemzeti Fejlesztési Terv és Európai Támogatások Hivatalához. A megjelentek felhatalmazták az Intézet vezetőit, s különösen dr. Balipap Ferenc fejlesztési igazgatót, hogy a Hivatallal együttműködve képviselje a fentiekben foglaltak érvényesítésének ügyét.)

CSATLAKOZÁSI NYILATKOZAT ÉS KÉPVISELETRE TÖRTÉNŐ MEGBÍZÁS

Alulírottak az általunk képviselt szervezet/intézmény képviselői 2002. október 29-én Budapesten a Corvin tér 8. sz. alatt megvitattuk, és módosítások után elfogadtuk a Magyar Művelődési Intézet által – kérésünkre – elkészített **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS, MINT** a fejlett világban közel egy évszázada kialakult, negyedszázada Magyarországon is kipróbált, kezdeményezésekkel jelenlévő **SAKMAI TEVÉKENYSÉG NEMZETI FEJLESZTÉSI TERVHEZ KAPCSOLÁSÁNAK IDŐSZERŰSÉGE, SZÜKSÉGESSÉGE ÉS KONKRÉT LEHETŐSÉGEI** c. Előterjesztést, amihez ezáltal csatlakozunk. Felkértük az Intézetet, hogy ezt a dokumentumot nyújtsa be a **Nemzeti Fejlesztési Terv és Európai Támogatások Hivatalához**, és a továbbiakban a Hivatallal együttműködve képviselje, gondolja az ebben foglaltak érvényesítésének ügyét.

Szabó Lajos ügyvezető igazgató, Budafok-Tétény Művelődési Ház Kht.

Péterfi Ferenc titkár, Közösségfejlesztők Egyesülete

Giczey Péter igazgató, Csapókerti Községi Ház

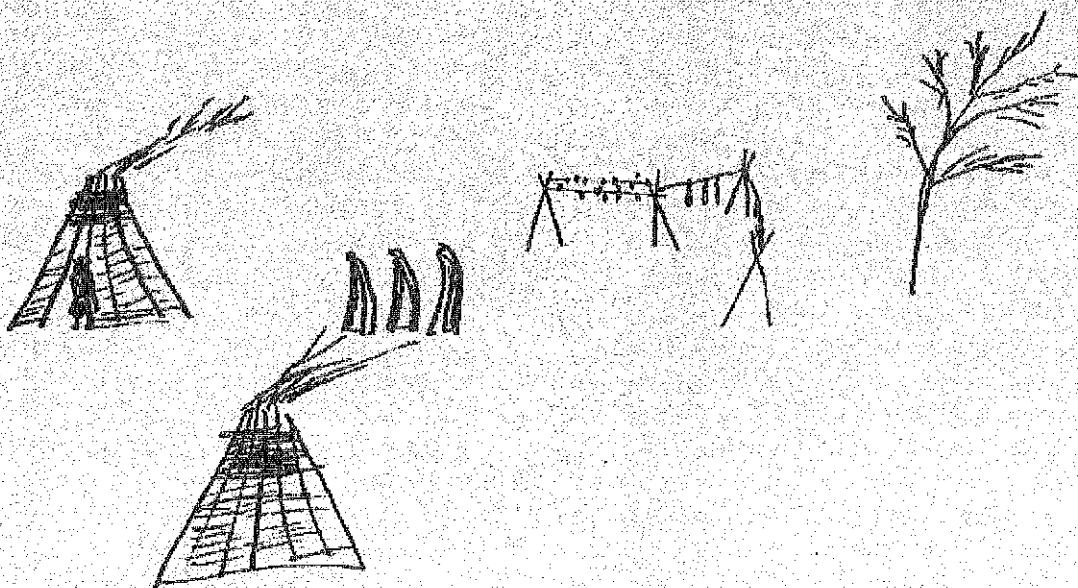
Jantyik Zsolt igazgató, Derecske és térsége Vidékfejlesztési Kht.

Devecseri Zoltán igazgató, Városi Művelődési Központ és Könyvtár Kapuvár

Gergye Rezső igazgató, Vasvári Művelődési Ház

Kecskeméthy Gyuláné Sedivi Lilla elnök és titkár,

Ipoly-táj Fejlesztési Alapítvány és Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fóruma

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET STRATÉGIAI TERVE¹

1. Szakmai alapvetés
  - 1.1 Az Intézet stratégiai célja
2. Szakmafejlesztési tennivalók
  - 2.1 Modellkísérletek
  - 2.2 Települési és kistérségi fejlesztőmunka
  - 2.3 Tapasztalat-népszerűsítés, tudásforgalmazás
  - 2.4 Regionális szervezeti tennivalók
  - 2.5 Szakmai stratégiák, struktúrák, példák és megoldások begyűjtése és terjesztése az EU-ból
3. Szakképzési feladatok
  - 3.1 Népművelők mesteriskolája
  - 3.2 Felnőttképzés és iskolarendszerű szakmai kurzusok
4. Kutatás
5. Művészeti tevékenység
6. Információs tevékenység
  - 6.1 A világhálón
  - 6.2 Folyóirat
  - 6.3 Kiadványok
  - 6.4 Szakkönyvtári feladatok
  - 6.5 Országos kiadvány-forgalmazási tervünk
7. Kisebbségi (nemzetiségi) körben végzett szakmai munka
8. Határon túli tevékenységsegítés
9. Az intézményszervezet modernizálásának alapelvei
10. Nemzetközi tevékenység

1. Szakmai alapvetés

Új közművelődési – közösségi művelődési – közösségfejlesztési stratégia kialakítását, az ezt kifejező szakmai paradigmaváltást a magyarországi rendszerváltás és az ezzel egy időben zajló európai uniós csatlakozás mentén széleskörűen megváltozott társadalmi helyzetek és tömegesen kialakuló differenciált szükségletek teszik követelménnyé. A rendszerváltás azt jelenti, hogy egy érvényességét veszített politikai-gazdasági-társadalmi-kulturális rendszer helyett egy másikat, a társadalmi és korkövetelményeket kielégíteni képeset kell felépíteni. E történelmi jelentőségű folyamatban szükségsszerűvé vált – némileg megkésettnek is mondható – a hazai közösségi művelődés, s ezen belül a Magyar Művelődési Intézet hivatásának és küldetésének újraértelmezése. Ennek legáltalánosabban meghatározható tartalma: hogy a rendszerváltás folytán országosan deprivált, szét-

esett helyzetbe került közművelődés egészére kedvezően ható szakmai innováció műhelyévé alakuljon át az Intézet, váljon alkalmassá a szocialista pártállami központosítottságból a polgári társadalmi önkormányzatiság keretei közé helyezett közművelődés új, lényegében a közösségi művelődés (szabad polgári kezdeményezéseken alapuló) szakmaiságának, szervezet- és intézményrendszerének kialakítására, modellezésére és közvetítésére. Az évtizede zajló változási folyamatokban a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyok – mint rendszergeneráló alapviszonyok – gyökeres átalakulása jelentősen előrehaladt, de egyáltalán nem ért véget. Csak elkezdődött a közművelődés-közösségi művelődés területén pl. a korábban állami irányítású, előállítási és működtetési kulturális tartalmak, és az ezeket terjeszteni hivatott állami művelődési szervezet- valamint intézményrendszer fordulatérvényű megújulása, lokálissá rendeződve újrastrukturálódása, társadalmasodása, a kultúra és a kulturális rendszer központi párt- és állami irányításának, ennek meghatározó voltától „megszabadulásának” (a jogi szabályozás és a feltétel-, illetve forrásbiztosítás felé) mérséklődése, helyi rendszerének kialakulása; a civil szervezeti kezdeményezések szakmailag teljes-értékűvé és jogúvá válása; az önkormányzatok helyi fenntartói és támogatói szintjének a szükségletek kielégítésében meghatározó szerepűvé fejlődése, stb. Míg a korábbi időszakban az alkalmazkodásra, az önállótlanágot erősítő követésre igyekezett a társadalom és annak intézményrendszere szocializálni, a modern társadalmakban és az Európai Unióban éppen a változásra helyezik a hangsúlyt a társadalomfejlesztésben. Ennek a folyamatnak a társadalmi bevonás, a regionális, kistérségi, települési, szomszédsági szinteken a cselekvő- és kezdeményező képes helyi polgárok és közösségek részvétele a fő célja. Közösségfejlesztésnek nevezik ezt a társadalom segítő, demokrácia fejlesztő folyamatot, amelyet mindenütt jelentős kormányzati forrásokból finanszíroznak. Ennek a közösségi és művelődési beavatkozásokat jelentő feladatnak is a műhelyévé és bázisává szükséges az Intézetet alakítani, illetve ebben a szerepében megerősíteni. Álláspontunk szerint az Intézetnek a szakminisztérium és más tárcák, az önkormányzatok, a különböző kultúraterjesztő, művelődésszervező és közösségfejlesztő hivatások, a közösségi állami és

¹ Stratégiai szándékunk összefoglalására augusztus folyamán kért bennünket a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. Miután a szövegünk megfogalmazásakor előzetes egyeztetésre nem került sor, ezt első fogalmazványnak tekintjük. Hiányzik a fejezetek közül a stratégia megvalósítására szükséges kalkuláció, de hát nincs ismeretünk arról, hogy ennek milyen pénzügyi alapja lehet. Ráadásul csak a fogalmazás végeztével kapott nyilvánosságot az a Nemzeti Fejlesztési Terv, amelynek bizonyára része kell legyen szakmánk jövője, mint ahogy nekünk is figyelembe kell vennünk az abban rögzített egyéb szándékokat. Mindezek miatt még inkább természetes, hogy jelen dokumentum egy leendő jóváhagyott, és anyagilag is megtámogatott stratégiának csak első szövegjavaslata. Szeretnénk, ha mindezek ellenére megvitathatnánk és átalakíthatnánk szövegünket; az Intézet jövője szempontjából szerencsésnek tartanánk, ha mielőbb három-öt évre érvényes szakma- és intézményfejlesztési elképzeléssel rendelkezünk.

társadalmi intézmények, az autonóm civil szervezetek és a még szervezetlen társadalom felé egyaránt *feladata és kötelezettsége* a közösségi művelődés kialakulásában rájuk háruló, vagy általuk föl vállalt feladatok értelmezésében és megoldásában való szakmai, szakértői, módszertani segítség és támogatás.

A Magyar Művelődési Intézet jogelődjeinek a hazai közművelődésben betöltött korábbi szerepét elemezni itt most nem feladatunk.² Az azonban ehelyütt feltétlenül megfogalmazandó, hogy a mára gyökeresen megváltozott körülmények között, az államirányítás-fenntartás-ellátás dominanciájának megszűnése, a polgári társadalom újjáéledése, az önkormányzatiság, a helyi felelősség és a szabad kezdeményezések, a közvetlen polgári érték-követés és érdekérvényesítés elsődlegessé válása idején milyen hivatása és feladata lehet egy minisztériumi működtetésű, központi és szükségképpen országos szakmai-módszertani intézménynek a maga szakterületén, ahol a rendszerváltás sajátosságaként *illetékes települési és civil autonómiák is megjelentek és működnek?*

Álláspontunk, hogy minden, a közösségi művelődés területén kialakult és létrejövő szervezet működésében értéket hordoz és ezért támogatandó függetlenül attól, hogy az amatőr (civil) művészeti tevékenység mely ágára, a felnőttképzés, a közösségfejlesztés vagy a közösségi művelődés bármely más területének szükséglet-kielégítésére, problémamegoldására autonóm módon szerveződött-e, avagy hasonló szerepkörű és/vagy jellegű állami- önkormányzati közművelődési intézmény szervezetehez kapcsolódva jött létre és működik. A helyi polgárok közösségi, művelődési, társas-életi lehetőségeinek megteremtéséért, feltételeinek biztosításáért a települési önkormányzat felelős elsődlegesen; számunkra (mint ahogy minden országos hatókörű intézményszervezet számára) a feladat nem a helyi tevékenységi hiányok pótlása, legfeljebb a tennivalókat érintő tanácsadás, igény és/vagy megrendelés esetén modellezés, partnerség-építés, szolgáltatás, netán a tennivalók szakmai pontosítása, megformálása lehet.

1.1 Az Intézet stratégiai célja

Mivel a Magyar Művelődési Intézet nem egy központilag vezérelt állami közművelődés tevékenységformáinak és intézményeinek országos „hálózati központja” immár, ezért a hazai rendszerátalakulásban létrejövő új viszonyokhoz, egyszersmind az európai integráció követelményeihez igazodó, új szakmai alapokon álló működésének stratégiai célja, hogy

- a döntően önkormányzati felelősségkörbe tartozó, egyszersmind a polgárok kezdeményezéseinek is teret nyitó közművelődés,
- valamint az újra-polgárosodó társadalomban sza-

² Ezt a témát egyébként a szakmai képzőműhelyek számára tudományos diákköri vagy szakdolgozati témának ajánljuk annál is inkább, mert valóban szükséges lenne a sok szempontú elemzés múltbéli tisztánlátásunkhoz. Bizonyos, hogy az igényesebb munkákat nemcsak a mai, hanem a leendő Magyar Művelődési Intézet is szívesen közreadja.

bad (egyéni és közösségi) kezdeményezésű közösségi művelődés civil szervezeti és intézményes érvényesülését egyaránt szakmailag segítő, hasznosságát, ember és közösségépítő szerepét erősítő,

- az e tárgyban szerte Magyarországon végzett tevékenységeket (vagy hiányt, szükségleteket) kutató, feltáró és elemző,

- a közösségi művelődés helyi, térségi, országos (vagy új) tennivalóit megfogalmazni segítő, kezdeményezéseit támogató,

- a helybéli, térségi (vagy új) szükségletek kielégítéséhez, tennivalók ellátásához igazodó lokális, regionális és országos feladatok meghatározásában, feltételek és eszközök megállapításában közreműködő,

- a tevékenységterület működésével kapcsolatos innovációkat, fejlesztési stratégiákat, programokat az illetékesek számára előkészítő, megoldásokat modellező, kipróbáltató,

- a példákat felmutató, az új ismereteket, tapasztalatokat összesítő és terjesztő,

- új szakmai kompetenciák, szakismeretek kidolgozásában és elsajátításának biztosításában közreműködő,

- szakterületi nemzetközi kapcsolatokat kezdeményező és megvalósító

szakmai intézményként lássa-láthassa el küldetését a differenciálttá vált és gyorsan változó társadalmi szükségletek kielégítésében.

Az MMI-nek olyan országos (a közművelődés szakmai-szervezeti tartalmánál szélesebb értelmű) közösségi művelődési műhelyé kell válnia tehát, amely feladataiban ugyan osztozik hasonló törekvésű, rendeltetésű civil és szakmai szervezetekkel, de felelőssége elsődlegesen nem az éppen (akár az általuk) végzett munka megítélésében vagy kiegészítésében, hanem a közösségi művelődés szakmai ismerveinek erősítésében, új hazai rendszernek fejlesztésében, a közösségi művelődési tevékenységek, intézmények és szervezetek támogatásában, az új társadalmi rendszer struktúráihoz illesztésében, a szakma EU-konformitételében, a népművelők, szakemberek szakmai ismereteinek korszerűsítésében, a közösségi művelődési tevékenység társadalmiasításában, a világszerte elterjedt közösségfejlesztési professzió magyarországi honosításában, szakmai megalapozásában és gyakorlati elterjesztésében értelmezhető.

Az Intézetnek olyan országos szakmai kezdeményező, partner-szervezeteket, önkormányzatokat integráló-segítő, a közösségi művelődési kezdeményezéseket és folyamatokat erősítő, szétsugárzó, kutató, elemző és képző intézménnyé kell válnia, amely nem úgy hálózati központ, hogy erre szokásjog, a hagyomány vagy jogszabály felhatalmazza és kötelezi, hanem mert a társadalom egészére irányuló szakmai, kulturális és társadalomfejlesztő munkája – a közjót szolgálni és a társadalmi békét fenntartani hivatott önkormányzatok, az intézmények, a civil szervezetek, a szakma és a szervezetlen polgárok számára egyaránt – elérhető és nélkülözhetetlen.

Az Intézmény stratégiai célja, hogy egy formálódó, új-
já-strukturálódó társadalmi rendszer követelményeihez igazod-
va, egy megújulva újjáteremtődő szakma erő-sődő bázisán ki-
szolgálja a NKÖM, az önkormányzatok, a közösségsegít-
ő szakmák és a társadalom igényeit. Egyszersmind hi-
vatása, hogy a kormány, a minisztérium, az önkormány-
zatok, a szakma és a társadalom előtt egyaránt) fontos-
ságát képviselje a társadalom- és közösségfejlesztés, a közös-
ségi művelődés és a közművelődés ügyének (a politikai és a
gazdasági átalakulással egyenlő jelentőségű, ill. a társadalmi-
történelmi szükségletek által meghatározott-követelt szakmai
innováció szükségességét).

2. Szakmafejlesztési tennivalók

Tudjuk, hogy a közművelődés, a közösségi művelődés
állapotáról és szükségességéről (tevékenységformáiról,
anyagi és intézményi ellátottságáról, az intézmények tel-
jesítményéről és teljesítőképességéről, a hivatásos szak-
emberek felkészültségéről, a civil ágazat /a társadalom pol-
gári önszerveződésének és öntevékenységének/ kialakulá-
sáról, az önmaguk művelődését társas, egyesületi formák-
ban megoldók tevékenységének finanszírozásáról stb.); a
rendszerátváltás óta elért, vagy éppen elszalasztott lehetősé-
gekről; a települések e tárgyban történt erőfeszítéseiről
vagy felelőtlenségéről stb. megoszlanak a szakmán belüli
vélemények. Jelen dokumentumban minderről nem szó-
lunk, ezeket az eljövendő idők kutatásainak és szakmai
tanácskozásainak, elemzéseinek tárgyaként ajánljuk. Úgy
gondoljuk, hogy az országos amatőr művészeti egyesületek,
egyesületi szövetségek, a felnőttképzésben és a közösségfej-
lesztésben illetékes, illetőleg a közművelődési intézménytípu-
sonként megalakult szakmai együttműködések hosszú távon
nyilván maguk gondozzák az általuk lefedett szakterü-
let/intézmény tevékenységeinek és/vagy működésének
megújítását; ehhez szükségképpen jobban értenek ők, mint
az abban érintett, érdekelt, az adott tevékenység-vagy intéz-
ményforma gyakorló szakemberei. Az általunk szükségesnek
látott szakma-fejlesztési tennivalók ezeket a köröket tehát
csak úgy érintik, hogy kérésükre, velük koordináltan azok-
ban is közreműködhetünk. A közösségi művelődés lehe-
tőségeinek fejlesztése érdekében éppen hogy azt tartjuk fő
feladatunknak, ami kívül esik mások szándékán, illetőleg
ami országos szintű integráló munkát jelent: a különféle
szakmai modellkísérletek gondozását, a közösségi műve-
lődés helyi és kistérségi lehetőségeinek kimunkálását,
mindezek (és más progresszív kezdeményezések) tapasztalatainak népszerűsítését, közvetítését valamint a szak-
ma regionális tennivalóinak megfogalmazását, és az or-
szág európai csatlakozásából fakadó új szakmai és szervezeti
követelményeknek való megfelelés elősegítését.

2.1 Modellkísérletek

alatt azoknak a kezdeményezéseknek általunk történő
szakmai fejlesztői támogatását értjük, amelyeket a közösségi
művelődés hiányainak pótlására, avagy új (esetenként az

európai országokban évtizedekkel ezelőtt kialakult és ál-
talánossá vált) szervezeti- és tevékenységformák megteremté-
sére a helyben lakó polgárok, képviselő-testületek, tele-
pülési vezetők; népművelők stb. fogalmazzak meg úgy,
hogy abban cselekvő részvételt vállalnak, ahhoz színteret
és anyagi támogatást biztosítottak vagy szereztek. A tágan
értelmezett szakma, a felelős települési vezetők ill. a hely-
béliek által kívánatosnak érzékelt közösségi művelődési
tevékenységfajtákra (a leendő modellkísérletekre) fél-
évenként megismételt felhívást fogalmazunk alapvetően
annak érdekében, hogy szakmánk ne csak a népművelők
innovációiból, hanem az emberek szükségleteire, kezdeménye-
zéseire és igényeire figyelemmel keresse folyamatos megújul-
lását. Modellkísérleteink sorába kell építsük a boldogabb
sorsú országok szakmai kezdeményezéseinek – EU csatla-
kozásunk miatt különösen időszerű – honosítását³ is ép-
pen úgy, mint az általunk érzékelt helyzetekre reagáló,
esetleg a kutatások vagy elemzések eredményeképp meg-
fogalmazódó⁴ tevékenységújító kezdeményezéseket. Bíz-
nunk kell abban, hogy az uniós országok béli partnere-
inkkel együttműködve lehetőségünk nyílik EU-s pályáza-
tokba és programokba úgy bekapcsolódni, hogy ezek
eredménye a szak- ill. tevékenységterület egésze számára
kamatoztatható, ill. elősegíti az ágazat EU-harmonizáci-
óját.

A készülő Nemzeti Fejlesztési Terv valószínűleg olyan
új kihívásokat, követelményeket állít az ország elé, me-
lyekben a közösség- és társadalomfejlesztés (mint Magya-
rországon az elmúlt évtizedekben teljesen hiányzott szak-
mai – és szervezett, intézményesített – tevékenység) nagy
jelentőséget kap. Ez számunkra azt jelenti, hogy a honi
közművelődés évtizedes dilemmájának legfőbb kérdése
leegyszerűsödik: vagy megpróbál az ágazat túlnyomóan ha-
gyományos intézmény- és tevékenységrendszerével valamikép-
pen „fölkapaszzkodni” a fejlesztési folyamatokra és strukturák-
ra, vagy egy átfogó szakmai-szervezeti innovációval vállal fe-
ladatokat a nemzeti programból. Ez utóbbira szakmafejlesztő
modellkísérletek sokaságát kívánjuk elindítani, hiszen a
szakma terepein 15-20 éves projektek vannak és működ-
nek e szakmai professzió teljesítményeiként, ill. birtoká-
ban vagyunk mindazoknak az ismereteknek, hazai és
nemzetközi kapcsolatoknak, amelyek egy nemzeti közös-
ség- és társadalomfejlesztő szakmafejlesztési program megva-
lósításához szükségesek.

Az Intézményfejlesztési és Önkormányzati, valamint a
Közösségfejlesztési (esetleg szervezettelileg összevonandó?)

³ Lásd erről például a Franciaországi Ifjúsági és művelődési
házak Konföderációja, a Languedoc-Roussillon-i régió Ifjúsági
és művelődési házai Regionális Föderációjának valamint a
Magyar Művelődési Intézetnek 2001. október 14-én Strasbourg-
ban aláírt együttműködési szándéknyilatkozatát közös magyaror-
szági demokrácia- és szervezetfejlesztő projektek kidolgozásának
segítségéről, és a megvalósítás európai finanszírozása megte-
remtésének közös szándékáról.

⁴ Ezekre példa a Közösségfejlesztési ill. a Kutatási osztály je-
lenlegi gyakorlata.

Programirodánk mellett a tavaly megalakított Fejlesztési Tanács gondolja e kísérleti folyamatokat, amelyeket alaposan dokumentálunk, helyszíneiken szakmai tapasztalatcseréket tervezünk, az eredményeket vagy tanulságokat folyamatosan a szakmai nyilvánosság elé tárjuk, képzésekbe beépítjük.⁵

2.2 Települési és kistérségi fejlesztőmunka

A települési önkormányzatok sokoldalú segítségre szorulnak, hiszen olyan feladatuk támadt a helyi közművelődés feltételeiről való gondoskodás jogszabályi rájuk ruházásával, amire legkevésbé sincsenek felkészülve. Indokoltnak látszik egy olyan területi fejlesztő munkaszervezet kialakítása, amelyben az MMI legalább régióként részben a hiányzó igazgatási szinteket is pótolja, ill. a társadalmi szükségletek által megkívánt konkrét feladatokat – a megyei intézményekkel partnerségben – koordinálni és megoldani igyekszik. (Lásd alább a 2.4 pontban.)

A tradicionális település-intézményi működési praxis szakmai segítése mellett, az intézmény-fenntartói kezdeményezések – önkormányzati intézmény, kht, egyesületi fenntartású intézmény vagy egyéb vállalkozásban működtetett intézmény – mindegyikéhez azonos szakmai affinitással kell kapcsolódnunk, egyenlő intenzitással kell hozzájárulnunk eredményes feladatellátásukhoz. Ennek érdekében már ebben az évben mindegyik szervezeti forma munkatársaival országos szakmai konferenciákat szerveztünk, ami a közös munkák kezdetét jelentette. A legproblematisabb ún. hagyományos művelődési otthonok gyakorlatához, az ő kezdeményezéseikre – ennek hiányában: kezdeményezéseinkkel – erősíteniük kell az intézményes keretek között zajló közösségi tevékenységek szakmaiságának korszerűsítését, fejlesztését. Érdeklétté kell tenni a „legmegállapodottabb” intézményeket, szakembereket az innovációra, a helyi szükségletek teljes körére történő nyitásra, a polgári kezdeményezések intézményi, szervezeti ösztönzésére és befogadására. Szakmafejlesztő munkánk e területén is EU-mintákat és eljárásokat kell követnünk és terjesztenünk.

A régóta hangoztatott esélyegyenlőség megvalósításának megközelítésére, a legperifériálisabb vidékeken, az országhatár és a megyehatárok menti gyepűsödés, a városi hiányos térségek közművelődési hiányosságainak oldására

⁵ Szerencsésnek tartanánk, ha a hajdani OKT-támogatás mintájára központi támogatási alapról pénzt is kaphatnának ezek az előre meg nem határozható helyi-kistérségi közösségépítő szándékok; erre a mai körülmények között akár a Nemzeti Kulturális Alapprogram Közművelődési Kollégiumának elkötelezettségét is meg lehetne szerezni úgy, hogy pályázatainak kifirása során mindig legyen „egyéb”, tehát nem rendezvény, konferenciát, bevált tanfolyamot, meglévő formációt, kiadványt támogató, és témájában szabad pályázati kategóriája. – A szervezetépítés, intézményfejlesztés egy átalakuló társadalom zajló folyamataiban szükségszerűen kiemelt támogatásra szorul. Hazai kezdeményezésre esetleg EU támogatást is szerezhetne a kormány a 10 éve megalapozott Jóléti Szolgálat Alapítványok PHARE támogatásához hasonló, azzal analóg megoldású társadalom- és közösségfejlesztő szervezetek, tevékenységek kialakítására.

fejlesztési programokat, speciális és összetett modellkísérleteket célszerű szerveznie másokkal (a társadalom- és térségfejlesztésért felelős központi állami szervezetekkel és helyben alkalmazott szakembereikkel, a regionális fejlesztésért felelős szervezetekkel, a falugazdász, a falugondnok hálózatot működtetőkkel és az e minőségben helyben dolgozókkal, az e helyzetek oldását szorgalmazó civil szervezetekkel stb.) összehangoltan. E fejlesztési kistérségek léptékében megvalósuló programok elsősorban közösségfejlesztési folyamatok eredményei lehetnek, de nem feledkezhetünk meg az akár településtársulással alkalmazott „körzeti” népművelők, a helyben társadalmiasítottan működő intézmények, a városokból rendszeresen kijáró, s esetleg ugyancsak az érdekelt települések közös áldozatvállalásával finanszírozott szakértők, a városi intézmények rendszeres, szolgáltatás-szerű tevékenységének stb. útján való fejlesztésekről sem.⁶ Meggyőződésünk, hogy hat-nyolc (tipikusnak mondható) fejlesztési térségben két-három esztendő alatt kidolgozhatjuk és kipróbálhatjuk a közösségi művelődés helyben megfelelő és elegendő tevékenység- és működésvariációit – bár mindennek csak akkor van értelme, ha a kísérleti működést nemcsak alapos dokumentáció, elemzés és ajánlás, hanem a bebizonyosodott szükségességek (pénz, jogszabályváltozás; e célt szolgáló elkülönített országos fejlesztési alap, tárcák és szakterületek együttműködései stb.) központi biztosítása is követi.

Megjegyezzük: a baranyai MMK-nál dolgozó Bokor Béla-Mezei József szerzőpáros már a '80-as években változtatás-fejlesztést célzó ellátási modellt dolgozott ki a Pécsről nem messzire eső Újpetre közművelődési szempontból elesett helyzetére; a helyzet azóta sem javult. Nem a jelenkor kihívásának kell tehát megfelelnünk akkor, amikor a közművelődés, a közösségi művelődés kistérségi megoldásait keressük, hanem több évtizedes hiányt és gondot kell végre megoldjunk.

2.3 Tapasztalat-népszerűsítés, tudásforgalmazás, tanulmányutak

Az Intézet országos, központi szerepköréből egyenesen következik, hogy tapasztalatcserék, tanácskozások sorozatával integrálja és szétsugározza a szakmai eredményeket. A közeljövőben (éppen a regionális megközelítést és gondolkodást szorgalmazva) a szakmai összejöveteleket nagytájaként és tematizáltan képzeljük el; úgy tehát, hogy az adott témák a régiós különbségek figyelembevételével

⁶ Az önkormányzatiság megjelenésével ijesztő folyamatok játszódtak le a város és vidék közművelődési kapcsolatában: az előbbieket szinte azonnal abbahagyták a nem egy esetben sokszínű és árnyalt környékbeli (járás) tevékenységet mondván, hogy a helyi finanszírozottság helybéli tevékenységre kötelez. Bizonyos, hogy térségi munkára, ill. a közösségi művelődés szempontjából évtizedek óta elhanyagolt kistérségi tevékenységfejlesztésére elkülönített és hosszú távú állami támogatás, garantált külső anyagi segítség szükséges; ennek mértéke, módja ugyancsak kidolgozandó, megvizsgálva, hogy ehhez milyen EU-finanszírozások illeszthetők.

külön-külön kerüljenek a lehető legszélesebb szakmai (és a települések fejlesztéséért felelős egyéb szereplők: települési, megyei vezetők, fejlesztési szervezetek képviselői stb.) nyilvánossága elé. A lehetséges témák: a kistélepülések/tanyaközpontok/peremkerületek közösségi művelődése; a város és vidéke közművelődési együttműködése; civil erők a közösségi művelődésben; a népművelői szakértelem szerepe (és a vele szembeni követelmények) a települések/kistérségek humán fejlesztésében; közösségi művelődés és felnőttképzés/átképzés; szövetkezetépítés; vállalkozás- és vállalkozófejlesztés stb.; a teleházak helyi közösségformáló szerepe, kapcsolatuk a közösségi művelődés klasszikus intézményeivel és tevékenységformáival; az ifjúsági- és gyermekházak speciális tevékenységrendszere az integrált intézmények lehetséges szerepei különös tekintettel a felnőttképzésre, az amatőr művészeti tevékenységformákba való bekapcsolódásra, a kulturális-közösségi öntevékenységekre; a szükséges helyi/kistérségi tudás összeállítása; határmenti kulturális (környezetvédelmi, táj történelmi stb.) együttműködés; a gyermekek, a fiatalok, a nyugdíjasok kulturális aktivitásának szorgalmazása stb. Fontos, hogy a tanácskozások az adott témában való tapasztalatcserével, tapasztalatszerző tanulmányúttal járjanak: nem ideologikus álláspontok vagy általános kívánalmak kifejtésére kéne tehát sort keríteni, hanem az adott téma bevált, tervezett vagy konkrétan kívánatos példáit kell(ene) ismertetni és terjeszteni, vagy bemutatni és közösen megbeszélni a hasonló cselekvést szorgalmazandó.

Évente egy-két téma regionális kibeszélését követően érdemes lenne a tapasztalatokat országosan is összegezni már csak azért is, hogy a felelős (országos) vezetők is megnyilatkozzanak és elköteleződjenek az adott témában elhangzottak-megfogalmazottak iránt. Fontosnak tartjuk, hogy ez a legalább 3 napos együttlét az év jobbára azonos (lehetőleg késő-őszi) időpontjában s Budapesten mindig ugyanott legyen, ezzel is jelezve éveken átnyúló folytonosságát. A *Település és közösségi művelődés* címen tervezett konferenciák a szakma felelős országos, megyei vezetőinek, jelentős civil szerveződéseinek és a cselekvő népművelők fórumaivá válhatnak⁷, nem helyettesítve ezzel a négy-öt évenként egy alkalommal megszervezendő, a hajdani Országos Népművelési Konferenciá(k)hoz hasonló, ez esetben reprezentatív és szemléletformáló (s jelenleg ugyancsak javasolt) tanácskozást.

Megjegyezzük: a *regionális konferenciákat* a megyei művelődési központokkal (és más megyei-regionális tényezőkkel) közösen szervezve képzeljük el, míg a *Település és közösségi művelődés* c. éves konferenciasorozatát a Minisztériummal együttműködve az Intézet rendezné. Az 1-2 évenként

⁷ Példaként említhetjük a *Település és Ifjúsága* éves konferenciasorozatát, amelyet az ISM-mel karöltve egy országos civil szakmai szervezet rendez 1999 óta folyamatosan. A rendezvény az ifjúságszolgáltatók országos szakmai fórumává vált, s nemcsak összegezte a tennivalókat vagy az eredményeket, hanem e szakmai gyakorlat kialakulását is szorgalmazta az új professzióban ebben szerepet vállaló 300-400 ember rendszeres találkoztatásával.

egyszer megszervezni javasolt *reprezentatív tanácskozás főrendezője a Minisztérium vagy a Miniszterelnöki Hivatal (bizonyára a NKÖM-mel együttműködve), de mindkét esetben feltételezzük a szakmai feladatok Intézet általi megoldását.*

2.4 Regionális szervezeti tennivalók

Magyarország regionális szerveződése kikertülhetetlen folyamat; a fejlesztések, az európai pénzek, a pályázati lehetőségek, a kapcsolatok kiépülése ebben a léptékben történik hosszú távon. Mulasztásnak érzékeljük, hogy *eleddig nem alakult ki az a struktúra, ami a szakmai érdekeket és a társadalmi, közösségi szükségleteket e körben érvényesítené, szolgálná.* Alapos és közös megfontolás híján ma még nem tudható, hogy ez milyen legyen, de stratégiai szándékunk, hogy ezt megvitassuk, s majd megteremtjük azokkal a szereplőkkel, akik ebben érintettek lehetnek: a megyei művelődési központokkal, a megyei közgyűlések szakmai és egyéb vezetőivel, a régió működő (nagyobb) szakmai civil szerveződéseivel, a regionális fejlesztésért felelős helyi és központi szervezetekkel.⁸ A közösségi művelődés új hazai rendszere vélhetően nem alakítható ki EU támogatások – és jelentős kormányzati erőfeszítések – nélkül, ill. nem alakítható ki úgy, hogy az egyszermind ne legyen EU-konform és EU-kompatibilis.

Első lépésként bizonyos, hogy a már megalakult regionális fejlesztési tanácsokban és ügynökségekben kell szakmánknak képviselőt szereznünk, de vélhetően nem odázható el egy közművelődési önálló (az Intézet képviselőjével ellátott) fejlesztési ügynökség-hálózat, vagy a meglévő szervezetekben elkülönülő szakmai részleg létrehozása, s egy mögötte álló, a régióban érintettek közreműködésével alakított tanácsadó testület felállítása sem.

A közösségi művelődés területére egyelőre nagyon vékonyan csordogáló UNIÓ-s pályázatok, illetve a csatlakozási folyamatból ránk háruló feladatok – s kínáló lehetőségek – indokolják, hogy támogassuk egy vagy több, vélhetően nonprofit és nem-állami *közösségi művelődési fejlesztési ügynökség* magyarországi (vagy régiókénti) megalakítását. Törekszünk arra, hogy a közösségfejlesztés iránti – a rendszerváltással keletkezett és tömegesedett – óriási társadalmi szükséglet meglétét főhatóságunk előtt bizonyítsuk, s megnyerjük támogatását az erre irányuló kormányzati intézkedések kezdeményezéséhez, az EU csatlakozás folyamatában társadalom-és közösségfejlesztési (legalább regionális szintű) szervezetek, kezdeményezések és tevékenységek magyarországi honosításához.

2.5 Szakmai stratégiák, struktúrák, pályázatok, kapcsolatok, példák és megoldások begyűjtése és terjesztése az EU-ból

Az Intézetben eddig rendszertelenül és koncentrálat-

⁸ Az erről szóló kezdeti, tapogatózó párbeszédet megkezd-tük, de a választások miatt megszakítottuk. Egyidejűleg az is belátható, hogy az Intézet egymaga kevés ennek létrehozására; miniszteriális egyeztetések és egyetértés esetén is csak az állami szerepvállalók közreműködésével lehet sikeres ez a szándék.

lanul történt az európai államokkal s különösen az unióval kapcsolatos információk gyűjtése, kapcsolatok ápolása. Ezt a munkát – a csatlakozás küszöbén – sürgősen egyik fő szakmai profilunkká kell fejleszteni, akár úgy is, hogy erre külön szervezeti részleget alakítunk ki. Olyan EU-harmonizációs és integrációs szakmai fejlesztési, partnerségi „pontot” tervezünk, amely a társadalom- és közösségfejlesztés, a közösségi művelődés és az önkormányzati művelődés-támogatás uniós pályázatait, létező gyakorlatát, partnerség-keresését, fejlesztési irányait, képzéseit, szakmai tartalmának, kompetenciáinak változásait, stb. állandóan figyeli, gyűjti és terjeszti, mindezek mentén konkrét kapcsolatokat kezdeményez, információkat szolgáltat. Vélhetőleg „idegen-nyelv szolgáltatást”, fordítást, tolmácsolást, pályázatírást is föl kell vállalnunk az országban dolgozó kollégáink munkájának, fejlesztési, partnerségi, pályázati törekvéseinek segítése érdekében.

3. Szakképzési és felnőttképzési feladatok

3.1 Népművelők mesteriskolája

A jelenleg folyó főhivatású egyetemi és főiskolai népművelő-képzés (és szinonimái) megítélése nem feladatunk, annak megfogalmazását azonban megkockáztatjuk, hogy a tömeges képzés kevés szakmai gyakorlattal s nem elsősorban a közművelődési intézményhálózat, vagy a közösségi művelődés részére termel szakembereket. Bizonyára van azonban egy hallgatói töredék, akiknek nem ellenzenves a társadalmi munkamegosztás e szejletében elhelyezkedni, s közülük bizonyára akadnak olyanok is, akik éppen ilyen szándékkal végzik-végezték felsőfokú tanulmányaikat. Az e töredékből kiválasztott, évente 15-30 fő számára (részben a szükséges szakmai gyakorlat megszerzése céljából, részben a progresszív szakmai törekvések, a közösség-és településfejlesztéssel árnyalt megközelítés elsajátítására, a szakmai alternatívák megismerésére, részben pedig a szakma külföldi gyakorlatának megtapasztalására) *egy éves időtartamú posztgraduális képzést* tervezünk úgy, hogy gyakorlóhelyeik két-három hónapig folyamatosan a szakma egy-egy jelesénél legyenek, valódi közösségi munkát végezve vezérletükkel. Ennek révén nemcsak hiteles tennivalókat láthatnak el (és mestermunkaként habitusuk és érdeklődésük szerint helyben sosemvolt egyesületet, régóta kívánatos rendezvényféléit, felnőttképzési kurzust, hiányzó átképzést, felélesztett hagyományt stb. szerveznének), hanem gyakorlóhelyeik vezetőitől hiteles emberi-szakmai magatartást is érzékelhetnek, mintegy átörökítve mestereik tudását, képességeit, munkamódszerét és jártasságát saját leendő gyakorlatukba.

Reményeink szerint a frissen képzett népművelők gyakorlatra-orientált utóképzésének eredményeképp néhány esztendő múltán *egy új szakmai nemzedék* léphet pályára; olyanok, akik hordozzák elődeik tudását és jártasságát, akik személyükben jelentenek egységet e szakma múltja és jövője között.

3.2 Felnőttképzés és iskolarendszerű szakmai kurzusok

A felnőttképzés területén az elmúlt évtizedben nagyarányú változások történtek. Az Intézet szempontjából ezek közül különösen jelentős a piaci viszonyok megjelenése, ami a keresleti és a kínálati oldalon egyaránt általánossá vált. Lényeges fejlemény továbbá, hogy az oktatósi, művelődési ágazatban is kiszélesedett a képzéssel foglalkozó intézmények, szervezetek, vállalkozások köre, illetve az állami művelődési intézmények dolgozóinak jogszabályok teszik kötelezővé különböző gyakorisággal a megadott (tovább)képzési formákban való részvételt – s emellett a NKÖM is adott át konkrét, az ágazaton belüli képzésekhez kapcsolódó feladatköröket az MMI-nek.

A következő évek fő feladata, hogy *növeljük akkreditált képzési kínálatunkat*, amit a civilekre, az önkormányzati vezetőkre és képviselőkre (képviselőjelöltekre), az EU-ba való belépésre felkészítendőik körére vonatkozóan a Civil Kollégium Alapítvánnyal valamint a Népfőiskolai Társasággal; a szakmai alapképzések és továbbképzések, szakosított továbbképzések, szakmán belüli kollégáink részére új szakirányú felsőfokú képzések vonatkozásában felsőoktatási intézményekkel együttműködve; a már említett mesteriskola-rendszerű képzést és továbbképzést elsősorban saját Intézményünk munkatársaival, ill. a gyakorlatban dolgozó kollégáinkkal látjuk szükségesnek és lehetségesnek megvalósítani. E feladatok ellátására Intézeti szakosztályunk létszámát és szakmai kompetenciáját mindenek előtt bővíteni szükséges; létre kell hozni *egy felnőttképzési szakmai műhelyt; pályázatokat kell kiírunk* képzési tematikák, projektek, tananyagok, tankönyvek stb. készítésére és gyakorlati megvalósítására. Nagy igény van főleg vidéki intézmények részéről az évtizedekkel ezelőtt kialakult kiscsoportvezetői szakvizsgák újraindítására, aminek meg kell felelnünk. A kompetenciánkba tartozó képzések, ill. az intézményekben zajló képzések minőségbiztosítását is sürgős feladat megoldani.

Különösen fontos feladatnak tekintjük

- *a civilszervezetek vezetőinek, közösségsszervezőknek, valamint a művelődési kiscsoportok vezetőinek képzését;*
- *a képzők képzésében történő részvételt;*
- *a kulturális vállalkozóvá válók felkészítését, ill. az ágazaton belül megjelenő vállalkozások, gazdasági társaságok szakmai és gazdálkodási ismereteinek bővítését (e profilra kht. alakítását is elképzelhetőnek tartjuk);*
- *az önkormányzatok illetékeseinek szőlő olyan képzési rendszer kialakítását, amelyben a kompetenciájukba került közművelődés-irányítás, szervezés, támogatás feladataira kapnak felkészítést;*
- *a közösségfejlesztés és közösségsszervezés iskolai és posztgraduális képzési rendszerekbe építését, a képzés előkészítését és megindítását (ez eleddig a minisztérium számunkra érthetetlen és elfogadhatatlan ellenállásán bukott meg);*
- *az új kihívásoknak és társadalmi követelményeknek megfelelő szakmai képzések és továbbképzések rendszerének kialakítását. (A régen volt megyei népművelő-továbbképzések*

visszaállítására egyrészt nagy az igény, másrészt a változások, új, leginkább a társadalom irányából érzékelhető követelmények miatt nagy szükség is volna egy egységesülő szakmai trend létrehozása érdekében.)

4. Kutatás

Az intézet kutatási feladatai általában: az alapító okirat által előírtak; – az alapító, fenntartó minisztérium által meghatározottak, megkívántak és finanszírozottak; – akadémiai megbízásból fakadók; – szociológiai (társadalomismereti) indíttatásúak; – ágazatiak, szakágiak, szakterületek; – önkormányzati igényre, megrendelésre készülők; – intézményi eredetűek; – a civil szférából – vagy arra irányulóan – kezdeményezettek; – szűkebb értelemben szakmaiak (a képző intézmények, a gyakorló intézmények, a szakmai szervezetek vagy a társadalmi elvárások által felvetettek); – piaci megrendelésre elvégzendők.

A kutatásai eredményeket sürgősen publikálni kell – ehhez kiadványsorozatokot és lehetőleg folyóiratot kell működtetni – és az új ismereteket mielőbb be kell építeni a képzések tematikáiba. A kutatásokba külső, a témához értő szakembereket is be kell vonni.

Kiemelten fontos kutatási témának tekintjük

– az önkormányzati kompetenciába került közművelődés (intézményeinek és társadalmi helyzetének) feltárását, az önkormányzatok feladatellátását;

– a civil szféra kulturális, közösségfejlesztő és társadalomépítő kezdeményezéseinek alakulását, a polgári társadalom újjászerveződésének helyzetét;

– a népművelők, szakemberek élet- és munkakörülményeinek alakulását, az új követelmények közötti szakmai képességeik megfelelését és hiányosságait.

5. Művészeti tevékenység

A kortárs művészeti szakterületek stratégiai lehetőségeit alapvetően meghatározza a Hagyományok Háza ki-költözése a Budai Vigadó épületéből. A megüresedő épületrésszel lehetőség kínálkozik az amatőr művészetek szakmailag hiteles, kedvező feltételű központjává, művészeti képző bázishelyévé fejleszteni az épületet, amelyben a Magyar Művelődési Intézet – mint a közművelődés és a művészeti szakterületek, mozgalmak országos hatókörű intézménye – tovább funkcionálna koordináló, bemutató és szolgáltató központként.

Az elképzelt működés három nagy tevékenységi formát tartalmaz:

a. Nyitott tevékenységek (bemutatószínpad, kiállító terem, könyv- és hangtár, kávéház...)

b. Szakmai tevékenységek (oktatási formák, kiadványozások, műhelymunkák...)

c. Információs tevékenységek (adatbázisok, civil irodák...)

E három tevékenység összehangolt működése meghatározna az Intézetnek az amatőr művészeti életben vállalt koordinációs, módszertani segítő szerepét.

A kortárs amatőr művészeti központ megteremtésének feltétele a művészeti területen működő civil szervezetekkel történő egyeztetés, közös álláspont kialakítása, a konszenzuson alapuló partneri együttműködés.

A fenti elképzelések elsődleges feltétele azonban a döntés, miszerint az épületrész a Hagyományok Háza ki-költözése után az MMI-hez kerül, s elkezdődhet az ily módon felszabaduló területek funkciók szerinti *átalakítása*, a működéshez szükséges *anyagi források* megteremtése.

A kortárs amatőr művészeti központnak gondolkodó és adatgyűjtő, rendszerező és továbbító, a csoportokat ismerő és a műfajban gondolkodó munkatársakra volna szüksége, akik mindent alárendelve szolgálnák ismeretükkel és az ezekből létrehozható és közreadható információkkal a művelődni, tevékenykedni kívánókat, vagy azokat, akik a művészet eszközeinek segítségével kívánják megoldani társadalmi, beilleszkedési stb. problémákat.

A felkészülés időszakának elengedhetetlen tennivalói

– kapcsolatfelvétel külföldi művészeti központokkal, szövetségekkel;

– információk folyamatos gyűjtése és interaktív közzététele;

– segédanyagok, kiadványok készítése, készíttetése (amiket csoportok és egyéni alkotók használhatnak);

– amatőr művészeti szakfolyóiratok szorgalmazása, kiadásukban való támogató részvétel, közreműködés a civil szervezetekkel szoros együttműködésben;

– bemutatók, seregszemlék szorgalmazása és segítése, első sorban módszertani útmutatók közreadásával;

– tanfolyamok tematikájának kidolgozása és továbbadása – nem csak a művészettel foglalkozók tárgyában, de ehhez kapcsolódóan, vagyis művészettel orvosolható;

– pl. mentálhigiénés programok kidolgozása;

– „képzők képzése” programok szervezése és koordinálása (művészeti csoportok vezetőinek képzése), a művelődés helyi intézményeiben dolgozók képzése a művészeti programok szervezésének tematikájában;

– olyan tendenciák felmutatása, amelyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni;

– az önművelés lehetőségeinek, a művészeti programokban való aktív részvétel

– lehetőségeinek bővítése, az e témákban végzett felmérések alapján készített tematikák,

– útmutatások alapján.

A művészeti tevékenység minden ágának és területének, a megyei, regionális munkakapcsolatok minden szintű működésének a művészetekkel való találkozás alkotói és befogadói oldalának aktív élményét kell szolgálnia.

6. Információs tevékenység

6.1 A világhálón

Az infokommunikációs technológiák fejlődése, s az Internet alapú megoldások teljesen új távlatokat nyitnak az információáramlás területén, nagymértékű interaktivitás válik lehetővé az információ küldője és befogadója között.

Az elmúlt években a Magyar Művelődési Intézet infokommunikációs stratégiájának középpontjában a lokális és nagyterületi hálózatok kialakítása és bővítése, az MMHIR Internetes adatbázis fejlesztése, továbbá a működtetéshez és a szakmai munkavégzéshez elengedhetetlen számítástechnikai infrastruktúra beszerzése álltak. Az Interneten való igényes megjelenésünkhöz tartalmi továbblépés és technikai, személyi fejlesztése szükséges:

6.1.1. Tartalmi továbblépés.

szempontjából az információk célközönsége az alábbi csoportokba sorolható be:

a. Az MMI belső információs hálózata, a szakmai munkához szükséges információk összegyűjtése, rendezése (címlisták, szakértői listák, protokoll-lista, MMI rendezvénynaplár, beszámolók, munkaterv, előadások stb.) az intraneten keresztül.

b. MMI honlap folyamatos karbantartása, aktualizálása, melyen a megjelenő információk szervesen kapcsolódnak az Intézet munkájához (munkatársak, szakmai munka, aktuális hírek, pályázatok, kiadványok, rendezvények, kapcsolatok).

c. MMHIR országos közművelődési adatbázis tartalmi megújítása.

A rendszer a világhálón keresztül szolgáltató az önkormányzatok, a művelődési intézmények, szervezetek, civil szerveződések és a lakossági felhasználók részére közművelődési, kulturális információkat. A kapcsolódó tagszervezetek, intézmények ingyenes lehetőséget kapnak honlapjuk elhelyezésére, s meglévő adatbázisaik egységes felület alá rendezett megjelenésére. A közművelődési intézmények és társzervezetek kötetlen Internetes vitafórumon cserélhetik ki ötleteiket, tapasztalataikat. A megyei művelődési központokkal közösen kidolgozott MMHIR megújítási koncepció alapján az oldalt a *szakma* információs csomópontjává kell tenni, (jelenleg az MMHIR-ben összemósódnak a célcsoportok, profil tisztításra van szükség). Terveink szerint az új honlapon megjelenő tartalmak a következők lennének: **Honlapgyűjtemény**, **Képzés**, **Szakmai anyagok** (jogszabályok, iratminták, szakdolgozatok, civil társadalom), **Címlisták** (közművelődési intézmények, szakértők, országos intézmények, minisztériumok, társintézmények, egyesületek, alapítványok), **Digitéka** (online közművelődési könyvesbolt, virtuális galériák), **Pályázatok** (felhívások, pályázatok, eredmények), **Fórum** (informatikai segélyvonal, szakmai fórum, csevegő csatorna), **Rendezvények**, **rendezvényszervezés** (országos rendezvénynaplár, rendezvényszervezési segédanyagok, közreműködők, témabibliográfia), **Konferenciák** (konferenci naplár, előadások, jelentkezési lapok, linkek), **Magyei Információs Rendszer**, **Amatőr Művészeti Gyűjtemény**, **Statisztika** (statisztikai jelentések, elemzések), **Kutatás** (Kutatási jelentések, tanulmányok), **Nemzetközi kapcsolatok**.

Tudásunk és információink szintetizálásával, a megyei közművelődési rendszerekkel szoros együttműködésben

szeretnénk az országos közművelődési rendszert a szakma elsődleges információs bázisává tenni.

6.1.2. Technikai fejlesztés

Az elmúlt négy év alatt mind a belső (a mail- és fájl funkciókat ellátó) szerverünk, mind a web-szerverünk előregedett, szerverbővítésre vagy új szerverek vásárlására lenne szükség. Az intézet számítógépparkja jelentős bővítésre szorul, a szoftver-parkot 100%-ig legalíssá kell tenni. Az MMHIR adatbázis-kezelő szoftvert a fenti tartalmak megjelenítése érdekében tovább kell fejleszteni. Digitalizáló eszközök (szkenner, CD-író, digitális fényképezőgép), speciális hardverek beszerzése, illetve a jelenlegi állomány megújítása is szükségszerűvé vált (projektor, DVD).

6.1.3. Személyi feltételek

Jelenleg a számítógéppark felügyeletét, szervereink karbantartását, üzemeltetését, s az MMHIR rendszer működését jelenleg egy számítógépes szakember látja el. A feladatokat meg kellene osztani, ezért nagy szükség lenne még egy rendszergazdára. Az adatfeldolgozás és a digitalizálás ugyancsak esetleges. A világhálón megjelenő kulturális tartalmak aktualizálásához szükség lenne beíró, adat-rögzítő munkatársra.

6.2 Folyóirat

A hetedik évfolyamába lépett Szín c. kéthavi periodikát a kolofonján szereplő „országos közművelődési folyóirat” megjelölés helyett a *Magyar Művelődési Intézet folyóirata* megjelöléssel kívánjuk szerepeltetni, hiszen várható, hogy évtizedes szünet után régi-új országos szakmai havi-lapként újra megjelenik (véltetően új címen) a hajdani *Népművelés*. Amennyiben sikerül a 2001 folyamán megjelentetni tervezett *Nemzet és Művelődés* c. elméleti periodikára valamikor pénzt kapnunk (akár úgy, hogy az általunk, mint lapgazda által megjelölt kiadó részesül NKA támogatásban, akár – abban az ennél jobb esetben –, hogy *mi magunk kapunk e célból elkülönített támogatást*), úgy a Szín szerepe és funkciója némileg módosul; azt intézeti vagy az Intézet-környeki események *hírlevelévé* változtatjuk.

6.3 Kiadványok és könyvforgalmazás

Az eddigi esetlegességeket, de leginkább a *hiányt* meghaladva átgondolt kiadványozási stratégiát kell kidolgozunk az alábbiakra figyelemmel:

– kiadványsorozatokat kívánunk megjelentetni *a szakmai képzés igényeit szolgálva; évtized-könyveket* különféle korabeli dokumentumokkal, a ma már elérhetetlen tanulmányok, cikkek újraközlésével; a (köz)művelődés, a közösségi művelődés és a gazdasági élet, a turizmus, a szociális munka, a terület-és településfejlesztés kapcsolódásait elemző műveket; a *friss kutatási, fejlesztési eredményeket, munkaanyagokat, mintát jelentő példákat, az amatőr művészeti mozgalmak igényei szerinti összegző elemzéseket vagy példatárakat*;

– az Intézet csak kézirat-előkészítő feladatokat folytatna,

na; a szerkesztés, a nyomdai munkálatok és terjesztés kérdéseit egy *arra hivatott professzionális kiadó* végezné. E kiadó pályázati pénzeket, szponzorokat bizonyára könnyebben tud szerezni, mint mi állami intézményként; főiskolai-egyetemi könyvnapokkal, az Ünnepi Könyvhéten, a megyei könyvnapokon való szereplésével, a kereskedelem felé már bejárt csatornáin könyveink forgalmazását is bizonyára hatásosabban képes megoldani.

Épületünk Fő utcai – Szilágyi Dezső téri földszintjén, a jelenlegi könyvtári raktárterületet igénybe véve (s ezt a pincében pótolva) *országos közművelődési könyvesboltot*, manapság már ezt továbbgondolva *a megyék könyvesboltját* hoznánk létre integráló funkcióknak megfelelően. Jelenleg nincs sehol az országban olyan hely, nincs arra lehetőség, hogy e kicsiny szakma valamennyi kiadványát egy helyen lássa, találja meg, nézegesse, esetleg rendelje meg valaki; miközben értékes művek, összeállítások jelennek meg jobbra titokban, főiskolák, egyetemi tanszékek, megyei művelődési központok, közművelődési-település- és térségfejlesztési, felnőttképzési stb. civil szervezetek, esetleg magánkiadók, de a megyei közgyűlések, a megyei és helyi múzeumok, levéltárak, könyvtárak stb. kiadásában, csak a kiadó könyvének lévők számára ismertem. Az esetleg közös, a megyei közgyűlések támogatásával kiépítendő és fenntartandó könyvesbolt⁹ az itt forgalmazott kiadványokat szóróanyagban, az Interneten is megjelentetné, a postai árusítást intézné és alkalmi (egyetemi, főiskolai, megyei könyvnapokon, szakmai rendezvényeken) könyvárusítást végezne. A teljes kiadványforgalmazást a helyiség kialakítását követően *vállalkozásba* adnánk.

6.4 Szakkönyvtár

A szakkönyvtár feladata valamely tudományterület vagy ismeretág tartalmának reprezentálása, és ennek alapján egy körülhatárolható felhasználó kör adott tudományokhoz köthető szakmai információk igényeinek teljes, azonnali és pontos kielégítése. Meghatározó elem a szakmaiság, a teljesség, a gyorsaság és pontosság. Szakkönyvtárunkat ezen céloknak rendeljük alá. A szakmaiság adott, figyelembe véve az intézet alapító okiratában lefektetett célokat, valamint a felhasználói csoportot. Gyorsaság tekintetében a naprakész információk elérhetőségének biztosítása kell legyen munkánk alapja. Ennek érdekében a feldolgozás felgyorsítása áll stratégiánk fő látóterében (integrált könyvtárprogram bevezetése). Terveink szerint a szakmai információk ennek következtében pontosabbá is válnak. (Pl. kutatási jelentések, szakdolgozatok feldolgozása ma már szinte lehetetlen adatbázis és digitalizálás nélkül.)

Átfogó stratégiai cél: szakmánkra vonatkozó informá-

⁹ 2002 tavaszán kísérletet tettünk arra, hogy saját forrás híján a megyéktől koordinált (értsd: kért) pénzekből építsünk ki a majdan velük közösen üzemeltetett könyvesboltot. Válaszából megértettük, hogy saját forrás nélkül ez lehetetlen, ám egyidejűleg a válaszolók többsége partnerként ajánlott a részletek közös kidolgozására.

cióhalmaz elérhetőségének biztosítása – a fent említett meghatározó elemek értelmében – közvetlenül, valamint a világhálón keresztül (könyvtári program, MMHIR, Magyar Elektronikus Könyvtár – közművelődési könyvespolc, Közművelődési Könyvesbolt, folyóirataink).

Távlati cél továbbá annak kidolgozása, hogy a szükséges információk összegyűjtése és közkinccsé bocsátása révén miként járulhatunk hozzá intézetünk és szakkönyvtárunk gazdasági hátterének biztosításához. A célok eléréséhez szükségünk van személyi és technikai fejlesztésekre is.

7. Kisebbségi (nemzetiségi) körben végzett szakmai munka

A hazai nemzetiségek (és az etnikai kisebbség) körében végzett munka egy évtizede került intézeti feladatkörbe; akkor és olyan időben, amikor még nem épültek ki a ma már létező országos és helyi önkormányzati struktúrák. Kérdés, hogy ezek léte és működése mellett milyen feladata, miféle ellátandó funkciója van vagy maradt a Magyar Művelődési Intézetnek? Vajon nem csak annyi-e, hogy *tevékenységének mindegyik elemét* erre a körre is transzformálja, alkalmazza? A kérdés pontos és hosszú távon érvényes megválaszolására *egyedül kevesek* vagyunk; erre az önkormányzati választásokat követő időben kellené visszatérnünk úgy, hogy felügyeletünkkel, a Minisztérium nemzetiségi ügyekkel foglalkozó főosztályával, a nemzetiségi-kisebbségi ügyekben működő ágazati irányító szervvel közös megegyezésre jussunk, s az így kidolgozott alapelveket és részleteket kellene egyeztetnünk a nemzetiségi (etnikai kisebbségi) szövetségekkel. Saját kiinduló tézistünk ezen (egyelőre kebelen belüli) tárgyalássorozathoz az, hogy *a közösségi művelődés szakmai civil szervezetei, valamint Intézetünk tevékenységének eredményeként megfogalmazódó tennivalókat, fejlesztési feladatokat az adott körre és viszonyokra vonatkoztatva adaptálni a nemzetiségi (és etnikai kisebbségi) ügyekben jártas szakembereknek kell.* Kérdés, hogy ezt az MMI, vagy az országos kisebbségi önkormányzatok keretében foglalkoztatva kell-e tegyék. Ha az Intézet foglalkoztatja továbbra is a nemzetiségi (és az etnikai kisebbségi) szakembereket, úgy őket a konkrét feladatokat szervező programirodába kell áthelyezni (hiszen így juthatnak azonnali információhoz az éppen folyó munkákról, helyesebben így lehetnek az ott szervezett fejlesztés részesei). Az utóbbi esetet választva Intézetünk-re a pontos, folyamatos és „beavatott” információs feladat hárul (esetleg az ilyen körökben velük együtt szervezett modellkísérletek, képzések stb. sora), ez esetben azonban a nemzetiségi ügyekben ismerős szakértő koordinátor alkalmazásától nem tekinthetünk el.

Másként közelítve azt mondhatjuk: ma sem a magyarországi nemzetiségeknek, sem a roma kisebbségnek, sem a határon túli magyar nemzeti közösségeknek (ideértve a nyugati diaszpórát is) nincs Magyarországon olyan „*háttér-intézet*”, amely civiltársadalmi szerveződéssel, egyáltalán „*életvilágukkal*”, a kisebbségi társadalmakat mindig

is jellemző bonyolult viszonyrendszerrel foglalkozna. Kormányzati szervek, közalapítványok, de magyarországi kisebbségi önkormányzatok sem képesek ellátni azokat az interaktív „ráségitő” fejlesztéseket, tudástranszfert, amelyek által a kisebbségek „önértékének” megőrzése mellett egyenértékűen részt vehetnek az európai integrációs – a mi nézőpontunkból – polgárosodási folyamatokban.

a. Ebből következik, hogy a kisebbségi közegben – különösen a határon túli magyar közösségek körében – túl kell lépni a hazai dimenziókban megszokott művelődési, közösségfejlesztő stb. tevékenységeken, és mind belső (intraetnikus), mind a többségi társadalomhoz való, a saját nemzeti kultúráját, nyelvét és autonómiáját megőrzendő kapcsolati rendszerének fejlesztését kell segíteni.

b. Kezdeményezéseinket meg kell tenni annak tudatában is, hogy mindez messze túlnő az MMI jelenlegi kompetenciáján és politikai/kormányzati elhatározás szükségeltetik megvalósításához.

8. Határon túli tevékenységsegítés

A határon túli magyarok közösségi művelődését segítő sem lehet más álláspontunk, mint az *illetékességi körünkben való rendelkezésükre állás* abból a célból, hogy bármiféle kezdeményezésünket, eredményünket saját körülményeikre és viszonyaikra adaptálják. Ennek elősegítése érdekében *létre kell hoznunk Intézetünk mellett egy, a határon túli magyar kulturális szervezetek képviselőiből alakított testületet*, amelynek tagjait be kell avassuk az Intézetben szervezett szakmai munkánk részleteibe. Így ők maguk (ill. közülük ki-ki mikor mit) választhat számára-számukra olyan részletet: modellt, információt, képzést, konferenciát, fesztivált stb., ami számukra ill. az általa képviselt szervezet tagjai-aktivistái számára fontos. Mi Budapestről nem tudhatjuk ugyanis, hogy számukra helyben mi jelent értéket, mi a fontos, mi a szükséges; meggyőződésünk, hogy ezt az ő válogatóképességükre lehet és kell bízunk.

Emellett változatlanul fontosnak tartjuk, hogy működjön az a jelenleg csekély létszámú „szabadcsapat”, ami a kinti rendezvényekben való részvételben, a folyamatos meghívásoknak való megfelelésben, a szerte a határon túl szervezett közösségi művelődési formációk megismerésének folyamatos tájékozódásában leli értelmét, hiszen *a folytonosan változó helyzetekben való folyamatos tájékozódás önmagában érték* azon túl, hogy a segítség leendő módjainak meghatározására is alkalmas.

Szükségesnek és időszerűnek látszik felülvizsgálni és elemezni az elmúlt évtized közművelődési támogatáspolitikáját. Az Illyés Közalapítvány támogatáspolitikáját, különös tekintettel arra, hogy a régiók sajátos igényei – az alkutatáriumi rendszer miatt – itt érvényesülnek leginkább. Hatalmas összegekről és szakmai anyagról van szó. Ugyanez vonatkozik a MKM/NKÖM és a Nemzeti Kulturális Alap határon túli tevékenységére. E három forrás önmagában közel 10 ezres pályázati anyagot jelent; már

pusztán egyfajta statisztikai feldolgozás megvilágítaná azokat a sűrűsödési pontokat (clustereket), amelyek a nagytérségek/szubrégiók sajátos művelődési/civiliszerveződési formái. Tartalomelemzéssel pedig pontos művelődési térképek sokasága írható le.

Mind tartalmi, mind formai, mind területi megközelítésben a szelektivitás elvét kell alkalmaznunk. Két posztulátumból lehet/kell kiindulni:

– Kisebbségi környezetben a közművelődés/művelődés/civilisztársadalom intézmény- és formarendszere jóval összetettebb és árnyaltabb. Az egyes kisebbségi szükségleteket „lefedő” közösségi aktivitások „átfolynak” egymásba, a művelődési motiváció mellett jelen van a szociális munka, a közösségfejlesztés, a térségfejlesztés stb.

– Másfelől: a Trianon óta eltelt 85 esztendő alatt a magyar közösségek értelemszerűen aktivitásokat és formákat „tanultak el” a többségi nemzetektől. Ezek értékelése és fejlesztése során nem mindig alkalmazhatók a magyarországi elvek, metódusok, szakmai sztereotípiák.

A területi szelektivitás – az eddigiek mellett – azt is jelentheti, hogy a kisebbségi demográfiai státusz mentén (többsmagyarság, szórvány, nagyvárosi szórvány), vagy a történelmileg rögződött kulturális állapot (ellenpontokkal jellemezve: Székelyföld-Partium-Bánát) antropológiai értelemben az eltérő hagyományok elemzése alapján elkülönült fejlesztési javaslatokat szükségeltet).

A rendelkezésre álló tanulmányok, tapasztalatok alapján a kisebbségi társadalmakban – akár Magyarországhoz, akár a relatíve elmaradott többségi nemzetekhez képest – szegényesebb az értelmiségi munkamegosztás; így a kisebbségi értelmiség mindig többfunkciós szociális szerepre kényszerül (pedagógus/lelkész, közművelő, térségfejlesztő, az adott, főleg kis- közösségben ő az „írástudó”, gazdaság-szervező stb.).

Ebben az összefüggésben szoros a kapcsolat az egyes formák/szervezetek között. Elemzendő az egyes rendszerek helye és szerepe az adott ország, régió, kistérség (alapítvány, egyesület, Magyar Ház, faluház, teleház, polgári kör, módszertani központ, falugazda-szervezet, diákszervezet, ifjúsági szervezet, sport stb.) kontextusában. Külön elemzendő az egyházak társadalom-, közösség- és művelődésszervező szerepe és lehetősége.

Technikailag és költségvetésileg mindez messze meghaladja a MMI lehetőségeit, viszont a lassan kibontakozó kormányzati elképzelések ebbe az irányba tapogatóznak. Vélhetően 2003 első harmadára kialakulnak azok a szervezeti keretek és pénzügyi források, amelyek lehetővé teszik ilyen projektek elindítását.

9. Az intézmény szervezet modernizálásának alapelvei

Az új Alapító okirat előterjesztése után, elfogadására várva tavaly ősszel elkezdtük az új *Szervezeti és Működési Szabályzat* megfogalmazását, s abban különösen annak meghatározását, hogy *a jelenleg statikus intézeti osztályszer-*

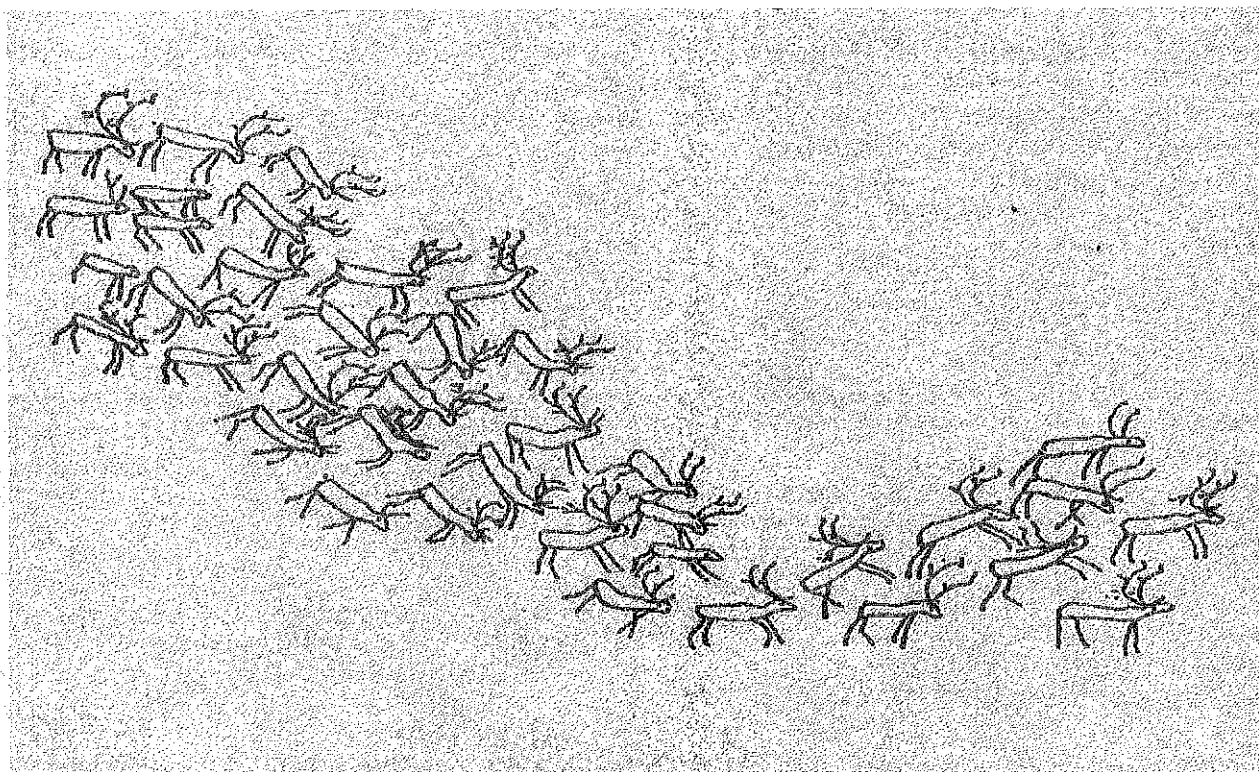
kezethez képest milyen strukturális változásokat tervezünk egy dinamikus, feladatorientált munkavégzést elősegítő. Hosszú megfontolás és szakértői egyeztetést követően programirodák létrehozását céloztuk meg, amelyekben fejlesztői típusú munkát képzelünk el, nem egy esetben kevesebb közalkalmazottal, de sok/több, külsős megbízással dolgozó szakértő közreműködésével. A jelenleginél nagyobb szervezeti egységekben gondolkodunk; kutatási, képzési, közösség-és intézményfejlesztési, amatőr művészeti operatív egységekben, a háttérfeladatot ellátó szakkönyvtár-információ, a titkárság (beleértve a kiadványgondozást és a nemzetközi ügyeket) ill. a gazdasági osztály mellett. Bizonyos egységeket és funkciókat (videóstúdió, kiadványárusítás, balatonalmádi továbbképzőház, tokaji alkotóház) vállalkezési formában vagy non-profit alapon működtetnénk a továbbiakban. Tervezzük, hogy a szakma nagyobb (különösen az Intézetből kivált, s változatlanul a Corvin téri épületben lévő) civil szervezeteivel együttműködési szerződést kötünk bizonyos feladatok általuk való elvégzésére.

Miután a Hagyományok Háza elhagyja az épületünket 2004 elején, elkezdjük a tervezett amatőr művészeti bemutatóközpont ill. a felszabaduló termek egy részében az amatőr művészeti és népművelő képzési központ funkcionális tervezését. Ha az előkészítő munka az év végére befejeződik, úgy 2003 első hónapjaiban elkészülhet a szükséges átalakításokról a beruházási program, s annak jóváhagyását követően az év végére a kiviteli szintű tervezés. Megjegyezzük: ha lesz amatőr művészeti bemutatóközpont, azt nem feltétlenül állami intézményünk részeként, hanem esetleg kft-formában is elképzelhetőnek tartjuk működtetni.

10. Nemzetközi tevékenység

Nemzetközi tevékenységünket hosszú távon alapvető szakmafejlesztési hivatásunk szolgálatába rendeljük; a hasonló sorsú környező országok és az EU szakmai gyakorlatát figyelve, azt elemezve, kapcsolatokat és tapasztalatcseréket, közös konzultációkat és konferenciákat e szerint szervezve. Nemzetközi munkánk esetében is építeni kívánunk a társszervezetekre: a szakma országos civil szervezeteivel, az intézménytípusonkénti szervezetekkel, az amatőr művészeti szervezetekkel együttműködve tervezzük-szervezzük azt. Szándékunk, hogy a nemzetközi témában eddig gyűjtött, s az ezt követő időben gyűjtendő anyagokat (elsősorban az MMHIR oldalain, de akár önálló alkalmi hírlevél-sorozatban, időnként a Szín hasábjain) szakmai felhasználás-alkalmazás-továbbgondolás céljából rendszeresen közzé tegyük.

Külön feladatként tervezzük, hogy a volt szocialista országokban hajdanán működő társintézmények jogutódjaival felvegyük és ápoljuk (alapvetően ugyancsak szakmafejlesztési célból) az évtizede megszakadt kapcsolatokat; közös múltunk, rokonítható helyzetünk az európai pályázatokban való közös részvétel lehetőségét kínálja. Valószínűsíthető az is, hogy közös modellkísérletekkel, esetleg közös képzésekkel szorgalmazhatnánk szakmánk modernizálását, hiszen többen egyidejűleg leszünk részese a közös Európának, miközben intézményi struktúránk, szakmánk gyakorlata inkább egymáséra, mintsem az ottanira hasonlítana.

PORDÁNY SAROLTA

KÖZMŰVELŐDÉSI STATISZTIKA AZ INTERNETEN

*A közművelődési statisztika megújításának hároméves folyamata
(2000–2002)***A statisztikai adatgyűjtés modernizálásának elindítása (2000)**

A közművelődési statisztikai adatgyűjtés reformját a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Informatikai Főosztálya indította el a tárcához tartozó 23 kulturális statisztikai adatlap, s az ezekhez kapcsolódó adatgyűjtési rendszerek átalakításával. A fejlesztés célja az Interneten is teljesíthető kulturális adatszolgáltatás, valamint az adatok elektronikus alapú adatbázisba történő gyűjtésének, azok biztonságos, hosszú távú tárolási feltételeinek a megteremtése volt. A korábbi évek kulturális adatszolgáltatása papír-alapú jelentőlapokon történt, és a különböző szakterületek (könyvtár, színház, mozi, levéltár stb.) egymástól teljesen eltérő programokat használtak, amelyek ráadásul nem voltak egy adatbázisban kezelhetőek. A kilencvenes évek második felében a közművelődési statisztikai adatösszesítésre készített program teljesen eltért például a könyvtári statisztikai feldolgozó programtól, illetve az összes többi kulturális statisztikai feldolgozástól. Nyilvánvalóvá vált, hogy egységes, korszerű, a telematikai területen végbement fejlődésnek megfelelő módon kell a kulturális statisztikai adatgyűjtést megújítani. A fejlesztés informatikai alapjairól több cikk is olvasható Makai Judittól, aki a projektet gondozó Informatikai Főosztály vezetője.¹

A közművelődési statisztikai adatgyűjtés Internetes alapú megújítása a Közművelődési Főosztály számára elvégzendő feladat volt, ez ugyanis valamennyi kulturális adatgyűjtésére kiterjedően, minisztériumi döntés alapján indult el. Öt éven keresztül, 1995–2000 között, a közművelődési statisztikai adatgyűjtés és adatrögzítés ellenőrzése eseti volt, az éves országos összesítések külső ellenőrzése sem történt meg, így az adatok megbízhatóságával kapcsolatban kételyek merültek fel. Az elektronikusan beküldhető adatszolgáltatás feltételei is csak ezzel a központi minisztériumi fejlesztéssel váltak teljesíthetővé. (Nem ismerve a fejlesztés hátterét, több kolléga személyes, illetve politikai jellegű indulatokkal magyarázta a korábbi adatgyűjtés megváltoztatását, mondván, számukra megfelelő volt a Magyar Művelődési Intézet korábbi adatgyűjtése.)

A továbbiakban a fejlesztőmunka legjelentősebb lépéseit mutatom be: a jelentőlap megújítását, az adatgyűjtési rendszer átalakítását, az adatellenőrzést, az Internetes közételt, valamint a hátralévő feladatokat.

A 1438-as közművelődési statisztikai jelentőlap, s az útnutató megújítása (2001. március – október)

Az évtizedek óta változatlan, csak toldozgatott-foltozgatott jelentőlap nem tartalmazta az 1997. évi új törvényben megfogalmazott változásokat, a közművelődés többszektori szolgáltatói hálózatának bemutatására alkalmas adatsorokat. Látva a nagyszabású fejlesztést (valamint az informatikus kollégák arcát, mikor meglátták a korábbi adatlapunk táblázatainak grafikai színvonalát), úgy határoztunk, hogy az informatikai modernizációval egy időben a jelentőlap tartalmi modernizációját is elvégezzük, nem gyűjtünk korszerű eszközökkel korszerűtlen struktúrájú adatokat. A 2001. évi közművelődési jelentőlap átalakításában, annak véleményezésében valamennyi megyei közművelődési intézmény – írásos javaslattevőként – részt vett. A megküldött vélemények alapján készült el az adatgyűjtés alapjául szolgáló, új statisztikai jelentőlap.

Az adatgyűjtés megszervezése (2002. január–május)

Az elektronikus adatgyűjtés szakszerű bevezetése, és az új szoftver megfelelő alkalmazása érdekében megyei tájékoztatókat tartottunk 2002 januárjában, a minisztérium számítógépes oktatótermében, ahol 10 fős csoportokban, egy napos továbbképzéseken vettek részt a megyei adatgyűjtést és adatrögzítést végző kollégák.² Valamennyi megyei, valamint a budapesti adatfeldolgozást végző kolléga – összesen 43 fő – volt jelen a képzéseken. Két megyei feldolgozó-központból, Komárom-Esztergom megyéből és Heves megyéből maguk az igazgatók is eljöttek, és leültek a számítógép elé, hogy értsék a feldolgozás menetét. Következő lépésként a minisztérium szerződést kötött a 2001. évi jelentőlap kiküldésére, az adatok gyűjtésére, valamint az új adatbázisban történő rögzítésre és adatellenőrzés elvégzésére a megyei közművelődési központokkal, illetve a Budapesti Művelődési Központtal. A januártól ápriliséig végzett adatgyűjtő és adatfeldolgozó munka eredményeként megerősödött és egységessé vált a megyei közművelődési intézmények adatgyűjtő rendszere. Ez alatt az időszak alatt folyamatosan kapcsolatban voltunk a feldolgozóközpontokkal, az Informatikai Főosztály az adatok feldolgozásával kapcsolatos technikai kérdésekre, a Közművelődési Főosztály a szakmai kérdésekre adott választ. Ezt a segítségnyújtást valamennyi megyei közművelődési intézmény igénybe is vette. Természetesen a leginten-

¹ Makai Judit: Kulturális intézmények informatikája. *Közigazgatási Informatika*, 2002. 4. sz. 19. p.

² A projekt megvalósításában Bölcskey Ferenc projektvezető és Nagy Tamásné statisztikus, vezető-főtanácsos vett részt.

zívebb, legnehezebb időszak a március 1-jei jelentőslap-leadási határidő, valamint a március 30-i, később április 20-ra módosított, feldolgozási határidő között volt. A közművelődési adatbázis első, „nyers” változata április végére készült el. Ez gyors eredménynek mondható, hiszen a 19 megyét, valamint Budapestet érintő, új adatgyűjtő rendszernek ez volt az első próbája. Elmondható, hogy valamennyi megyei feldolgozást végző kolléga komolyan vette a feladatát, nagyon sok munkát végzett a határidő teljesítése és az új rendszer működtetése érdekében.

Az informatikai fejlesztés eredményeként a 2001. évi adatlapot **elektronikus** formában is kitölthették és elküldhették az adatközlők. A következő adatgyűjtési időszakban ennek további népszerűsítése és az elektronikus adatkitöltés közvetlen segítése lesz a megyei intézmények egyik legkomolyabb feladata, ugyanis nagyon kevés adatközlő, mindösszesen csak 38, élt ezzel a lehetőséggel a 2001. évi adatgyűjtésnél.

Értékelés, adatellenőrzés (2002. május-október)

A feltöltött adatbázis okozta első örömünk májusban aztán elszállt, mert a megyei adatok ellenőrzése során nyilvánvalóvá vált, hogy hibás adatok, illetve adatbeviteli hibák, sőt programhiba miatt keletkezett hibák is találhatók az adatbázisban. Így megkezdődött az adatjavítás nehéz és látványosnak nem mondható időszaka. Ebben a munkában legnagyobb segítségünk a Heves Megyei Művelődési Központból Kary József és Májinkóné Mihályfi Rita voltak, akik új szűrőprogram kidolgozásával kijavították a jelentőslap értelmezéséből, valamint a hibás adatbevitelből származó hibákat. A javítás után ismételen elkészültek a megyei összesítő táblák, s az országos adattáblák. Korábbi adatok híján sok esetben a józan eszünkre kellett hagyatkoznunk egy-egy hibás adat kijavításakor. Új adattáblán rákérdeztünk például a közművelődési célra hasznosított műemlék épületek, illetve a helyi védelem alatt álló épületek számára. Az egyik 1200 fős település jelentőslapján 12 helyi védettség alatt álló épületet találtunk. Telefonos adatellenőrzési munkánk eredményeként kiderült, hogy nem csak a közművelődési célra hasznosított épületeiket – mivelhogy ilyen nincs is –, hanem valamennyi egyéb funkciójú épületüket is bejelentették a mi adatlapunkon.

Közzététel, nyilvánosság (2002. október)

A 2001. évi közművelődési adatbázisból a nyilvánosságnak szánt országos adatokat 2002. október 16-án tudtuk megjelentetni az Interneten. Az adatok az NKÖM honlapján az alábbi helyen olvashatóak: www.nkom.hu/infoteka – *kulturális statisztika / tájékoztató adatok / közművelődés*. Hosszabb távon természetesen szeretnénk az adatokat legalább három hónappal korábban közzétenni. Ebben az első, kísérleti évben olyan sok szakmai és informatikai kérdésről kellett dönteni az adatbázis működtetése érdekében, hogy úgy látom, a későbbiekben már jóval könnyebb dolgunk lesz, s előbb be tudjuk fejezni az adatösszesítést.

Az országos adatokkal egy időben a megyei közműve-

lődési intézmények közül is több nyilvánosságra hozta adatait. Várhatóan az év hátralévő részében további szakmai írások jelennek meg. A statisztikai adatokra alapozva elkezdődött egy régiós, és két megyei adatelemző kutatás is. Azért lenne fontos, hogy valamennyi megye adatait ismételen átnézzék a helyi közművelődési szakemberek, mert az országos adatok javítása után most már csak ők tudják elvégezni a további adatellenőrzést.

További feladatok

A feldolgozó munka során egyértelművé vált, hogy szükséges az új jelentőslapot „finomítani”, a táblák közérthetőségét javítani. Megyei szakmai fórumokon konzultáltunk a jelentőslap szükséges tartalmi változtatásairól és az útmutatóról, továbbá véleményt kértünk a 2001. évi adatgyűjtés tapasztalatairól. Három napos, bentlakásos szakmai rendezvényen, Lajosmizsén, 15 megyei delegált munkatárs részvételével megvitattuk és kialakítottuk a jelentőslap javított, remélhetőleg hosszabb távra szóló módosítását. Ebben a munkában a Kulturális Központok Országos Szövetsége és a Magyar Művelődési Intézet munkatársai is aktívan részt vettek.

A projekt eredményeinek értékelésekor szükséges megemlíteni azokat a hátráltató körülményeket is, amelyek hosszabb távon befolyásolják a közművelődési statisztikai adatgyűjtést. Igen jelentős informatikai alulképzettséget és tájékozatlanságot tapasztaltunk a fejlesztő munka során az intézményhálózat vezetői csoportjában és a szakapparátusában is, különösen az adatbázisban történő eligazodáshoz szükséges Excel program kezelése, valamint az adatbázis-kezelő programok terén. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a minisztériumi fejlesztés a papír nélküli adatszolgáltatás és a papírkímélő államigazgatás modern koncepcióját kívánja továbbra is szolgálni, de a közművelődési területen jelentkező informatikai tudás-hátrányok továbbra is szükségessé teszik az adatok írásos formában történő publikálását.

Feltétlenül ki kell alakítani a korszerű intézményi nyilván tartásokat is, amelyek a statisztikai jelentőslap kitöltését segítik, illetve a közölt adatok ellenőrzését lehetővé teszik. Az évtizedek óta forgalomban lévő nyilvántartó könyvek és munkafüzetek megújítása elengedhetetlenül szükséges. Több intézmény már korszerű számítógépes szoftvereket készített, vagy vásárolt tevékenységének nyilvántartásához. Ezek közkinccsé tétele sokat segíthet a továbbiakban.

A szakterület helyzete, fejlődési tendenciák a 2001. évi statisztika tükrében

A továbbiakban néhány fontosabb adatot közlök a megújított és közzétett közművelődési adatbázisból.

2001-ben 3258 közművelődési feladatellátó tett eleget statisztikai adatszolgáltatási kötelezettségének. Az összes adatszolgáltató 25 %-a non-profit feladatellátó. A 820 non-profit szervezetből 550 egyesület, 224 alapítvány és 40 Kht., valamint 6 egyéb non-profit szervezet adott jelentést.

Az adatszolgáltatók szektorok szerinti megoszlása

Költségvetési intézmény, illetve önkormányzat	2415	74%
Non-profit szervezet	820	25%
Vállalkozás	23	1%
Összesen:	3258	100%

A közművelődési tevékenységet folytató intézmények székhelyén 2068 művelődési ház, illetve közösségi ház, 1272 könyvtár, 170 mozi, 392 helytörténeti múzeum, illetve kiállító helyiség működik. 270 feladatellátó üzemet sportlétesítményt is. A közoktatási intézmények közül 379 adott jelentést közművelődési tevékenységéről. A Nyugdíjas klubok (665 klub), valamint az ifjúsági klubok (359 klub) száma továbbra is jelentősnek mondható.

A külső szolgáltató részlegekben, telephelyeken működő művelődési házak számával együtt 2491 művelődési ház működéséről szolgáltatott adatot az adatszolgáltatók.

A közművelődési intézmények a települések kulturális közösségeinek fontos helyszínei, és a települések többségében a helyi közélet központjai is. Civil szervezeteknek 893 adatszolgáltató biztosít irodát. Az adatszolgáltatók címén székhelyként bejegyzett társadalmi szervezetek száma 4093.

Új adatként megjelent a gazdasági szervezetek száma is a statisztikában. Az adatszolgáltató székhelyén bejegyzett gazdasági szervezetekből 85 foglalkozik közművelődéssel, 563 vállalkozás azonban nem végez ilyen tevékenységet.

A közművelődési célú épületeink közül 188 szerepel a műemléki jegyzékben, s további 452 épület áll helyi önkormányzati védelem alatt.

A szakmai tevékenységek közül a meghatározó és jellemző közösségi illetve szórakoztatási szolgáltató formák a művészeti csoportok, a tanfolyamok, az ismeretterjesztő előadások, a kiállítások, a műsoros rendezvények és a filmvetítések. A kötetlen formában megvalósuló játszóházak, kirándulások, vásárok és fórumok szervezése is szorosan hozzátartozik a napi közművelődési munkához.

Az alkotó művelődési közösségek száma valamennyi tevékenységi formában összesen 7285, ezek munkájában 152 408 fő vesz részt. A 2001. évben 45 957 rendezvényt, illetve bemutatót tartottak a közösségek. A tánc csoportok száma és bemutatkozásaik száma minden kategóriában magasnak mondható.

Alkotó művelődési közösségek száma

Szakterület	Közösségek száma	Tagok száma	Bemutatkozások száma
Színjátszás	666	11 748	3 794
Vers és próza-mondás	143	2 553	987
Klasszikus és modern tánc	1136	23 578	3 970
Társastánc	576	15 993	2 996
Fotó	87	1 552	515
Videó	76	1 966	563
Képzőművészet	341	6 061	851

Iparművészet	85	1 181	184
Bábművészet	102	1 723	626
Kórus	474	13 930	3 706
Könyvzene	341	2 283	2 168
Komolyzene	192	4 860	1 911
Egyéb	568	10 063	3 109
Hangszeres népzenei csoport	314	3 165	3 095
Népdalkör	658	12 519	5 441
Egyéb előadóművészet	90	1 499	670
Néptánc együttes	1100	29 415	8 343
Népi együttes	41	806	292
Hagyományőrző együttes	295	7 513	2 736
Mindösszesen:	7285	152 408	45 957

A tárgyi alkotóművészethez tartozó csoportok száma 1208. A csoportokban 23 822 fő vesz részt.

A tudományos ismeretterjesztő rendezvények hagyományosan a közművelődés leglátogatottabb rendezvényfajtái. Ezen belül is a természettudományi ismeretterjesztő rendezvények látogatottsága igen jelentős:

Ismeretterjesztés típusa	Alkalom	Résztevők
Társadalomtudományok	10 501	333 576
Természettudományok	12 136	443 819
Műszaki tudományok	1 433	22 078
Közhasznú ismeretek	5 155	116 139
Ismeretterjesztő filmvetítés	5 229	173 270
Összesen	34 454	1 088 882

A tanfolyami keretek között 1795 csoportban 52 856 fő tanult. A szabadegyetemek száma 212 volt, ezeken 17 357 fő vett részt. A tanfolyamokon belül jelentős a nyelvtanfolyamok aránya. Összesen 19 973 fő tanult idegen nyelvet közművelődési feladatellátó intézményekben, szervezetekben. Az alábbi tábla nyelvek szerinti bontásban mutatja a csoportok és a résztvevők számát.

Idegen nyelvek	Csoportok száma	Tanulók száma
Angol	1102	13 603
Német	423	4 960
Francia	27	215
További nyelvek	110	1 662
Összesen	1662	19 973

Oktatásokon, tanfolyamokon 131 126 fő vett részt 3623 tanuló csoportban. Az összes megszervezett tanfolyamból OKJ szakképesítést adó tanfolyam 787 volt a közművelődési szektorban. A beiratkozott 18 021 tanuló közül 15 921 kapott szakképesítést.

Közművelődési feladatellátók intézményeiben működő klubok száma 11 299. Az összes klub rendszeres látogatóinak, tagjainak száma 332 775 fő. Az alábbi táblázat a korosztályi bontás szerinti eloszlást mutatja.

Korosztály	Klubok száma	Klubtagok száma
Gyermek, ifjúsági	4 056	108 011
Felnőtt, nyugdíjas	7 243	224 764
Összesen	11 299	332 775

A 2001. évben 11 204 kiállítást rendeztek a közművelődési szektorban. A látogatók száma összesen 4 971 480 fő, amely becsült adatnak mondható. A kiállítások megszólását típus szerint az alábbi tábla mutatja.

Kiállítások	Alkalmak	Látogatók
Képző- és iparművészet	5 018	2 625 556
Népművészeti	1 047	633 872
Helytörténeti	1 495	383 612
Műszaki, természettudományi	1 355	392 067
Egyéb	2 289	936 373
Összesen	11 204	4 971 480

A közművelődési szektorban rendezett művészeti eseményeknek összesen 3 530 000 a látogatója. Összesen 30 940 rendezvény volt az adott statisztikai évben. A rendezvény-típusonkénti bontást az alábbi táblázatban adjuk meg:

Művészeti esemény	Alkalmak száma	Részvevők száma
Színházi előadás	7 162	1 550 662
Komolyzenei hangverseny	3 910	765 576
Játék és videofilm vetítés	17 191	738 358
Egyéb	2 677	476 363
Összesen:	30 940	3 530 959

A szórakoztató nagyrendezvények száma 19 372, ezeken 3 846 929 fő vett részt, amely becsült adatnak mondható. A bálók, táncos rendezvények száma a kategórián belül meghatározó.

Szórakoztató nagyrendezvények	Alkalmak száma	Részvevők száma
Könnyűzenei koncert	3 175	1 138 506
Bál, táncos rendezvény	11 692	1 777 440
Műsoros est	4 505	930 983
Összesen	19 372	3 846 929

A népművészeti nagyrendezvények új adatcsoport a közművelődési statisztikában. Az adott statisztikai évben 2955 rendezvényt szerveztek az adatszolgáltatók 1 389 298 résztvevővel.

Népművészeti nagyrendezvények	Alkalmak száma	Részvevők száma
Népzenei hangverseny	1 211	260 697
Kézműves vásár	827	920 624
Egyéb	917	207 977
Összesen:	2 955	1 389 298

Az adatszolgáltatók 3675 tábort szerveztek többségében gyermekeknek.

Az intézmények informatikai ellátottságára vonatkozó adataink is új statisztikai adatok. A közművelődési szektorban 329 adatszolgáltatónak volt önálló honlapja 2001-ben, 795 intézmény és szervezet rendelkezett e-mail címmel, s 826 Internet-eléréssel. Az informatikai terüle-

ten nagy előrelépésnek mondható, hogy 253 adatszolgáltatónk végez nyilvános, közösségi Internet szolgáltatást.

A teljes munkaidőben foglalkoztatott közművelődési szakalkalmazottak száma 2976 fő. A részmunkaidős szakalkalmazottak száma 809 fő. A teljes munkaidős gazdasági, műszaki foglalkoztatottak száma 4228 fő. Jelentősnek mondható a vállalkozói szerződéssel foglalkoztatottak száma, amely az adott évben 3954 fő volt. A foglalkoztatásra vonatkozóan ezek a statisztikából nyert adatok, az igazgatási adatokkal összevetve látható némi eltérés.

A közművelődési feladatellátók 2001. évi összes bevétele 28 243 342 ezer Ft volt, amelyből 14 186 795 ezer Ft önkormányzati támogatás. A közművelődési feladatellátók 2001. évi összes kiadása 27 135 677 ezer Ft volt, amelyből 5 757 553 ezer Ft a foglalkoztatottak bérkiadása, 16 125 990 ezer Ft dologi kiadás.

A 2001. évi adatok elemzése és értelmezése további kutatómunkát igényel. Összességében elmondható, hogy az új adatgyűjtés eredményeként olyan adatmennyiség áll a rendelkezésünkre az adatbázisban, amelyhez hasonló eddig még soha sem volt. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az adatok elemzéséhez, kezeléséhez külső szakembereket, informatikusokat, statisztikusokat is igénybe kell venni. Az adatbázis lehetőséget ad arra, hogy függvények segítségével bonyolultabb, például lakossági számhoz kapcsolt viszonyszámokat is kiszámítsunk. Lehetőségünk van arra is, hogy külső adatbázisokból átemeljünk adatokat, s azokat összevessük saját adatbázisunk adataival. Az is nyilvánvaló, hogy a közművelődési szakma terminológiájának, mutatóinak, szolgáltatási típusainak kidolgozása a továbbiakban nem kapcsolható ilyen módon össze a statisztikai jelentőlap fejlesztésével. A statisztika a már kiforrt, szakmán belül egységesen használt tevékenységformákra épül, azok számára, gyakoriságára kérdez rá. A jelentőlap átdolgozása során napi szakmai tapasztalatom volt, hogy a közművelődési tevékenységek, szolgáltatások területén a szakemberek körében nincs egyetértés. Az intézmények által nyújtott, úgynevezett közművelődési szolgáltatások lényegesen különböznek egymástól, ezért a különböző megyei és szakmai rendezvényeken egymásnak teljesen ellentmondó következtetésre jutnak a kollégák ugyanarról a tárgykörrel. Nem tekinthető véletlennek, s egyáltalán nem tekinthető a statisztikai adatgyűjtés problémájának az a terminológiai zűrzavar, amely a közművelődési szakemberek körében tapasztalható. A statisztikai adatgyűjtés szigorú, egységesítő logikája természetesen segíthet a tisztázásban.

KÖZMŰVELŐDÉSI FOLYÓIRATOK az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Periodika Adatbázisában

Recenzens közel fél évszázada végzett könyvtárosként, s megtanulta az aranyszabályt: csak elsődleges információ hordozó alapján szabad dolgozni. Tudja tehát, hogy a dokumentumokról, így folyóiratokról is, csak azok kézbevételeivel volna illendő elemzést készíteni. Haladni akar azonban a korról, ezért ez a munka próba képpen kizárólag az Internet felhasználásával készült.

„Keresőkifejezés”-ként az Egyetemes Tizedes Osztályozás 374 = *Közművelődés* szakjelzetet szolgált. A találatok száma 187 volt, azaz az adatbázis szerint a kezdetektől napjainkig összesen 187 közművelődési folyóirat létezett/létezik. Minden bizonnyal nem teljes a lista, mert a *Szín*, amelyben az elemzés megjelenik, nem szerepel benne, s ez más hiányokat is valószínűsíthet. Ugyanakkor, úgy vélem, hogy a közel kétszázas elemszám már akkora, amelyből következtetéseket lehet levonni, így az elsődleges elemzésre összpontosítottam, s a lista kiegészítéséhez nem az Internetet, hanem ennél közvetlenebb eszközöket tervezek.

A folyóiratok lefedik csaknem az egész országot. A listán mindössze Tolna megyében megjelent periodika nem szerepel. Budapesten jelent/jelenik meg 75 lap, Csongrádban 11, Baranyában 10, az összes megyéből ennél kevesebb címet találtunk.

A folyóiratok alapítási időpontját, illetve a megjelenés időtartamát elemezve mindössze két olyan folyóiratot találtam, amely 1945 előtt, a húszas években jelentkezett, és rövid időn belül meg is szűnt. Az Egyik a *Cserhátvidék*, amelyet Szandán adott ki a Levente Egyesület, a másik a *Muskáti*, a Diósgyőr-Vasgyári Diákifjúsági Önképzőkör havi lapja.

Huszonhét lap (15%) 1945 és 1980 között keletkezett, hatvanhét folyóirat (36%) a nyolcvanas években, kilencvenegy (49%) viszont a rendszerváltozás után indult.

Ha pontosak az adatok, akkor az 1980 előtt alapított orgánumok közül mindössze kettő él a mai napig: a *Kultúra és Közösség*, és a Nyíregyházán a megyei pedagógiai intézet kiadásában megjelenő *Pedagógiai Műhely*. A nyolcvanas években alapított lapok közül öt folytatja tevékenységét mind a mai napig.

Érdekes, hogy az alapítási idő és az élettartam alapján a lista három nagy, közel azonos súlyú (44-47 darabos) csoportra oszlik: az egyik, a nyolcvanas évtizedben alapított és még abban az évtizedben meg is szűnt orgánumokat tartalmazza, a második a kilencvenes évtizedben alapított és meg is szűnt lapokat, a harmadik pedig a kilencvenes évtizedben alakult és jelenleg is létező kiadványokat.

A folyóiratok között a legtöbb az országos hatáskörű (40%), illetve a megyei tematikájú orgánum (33%).

Hatókör	Szám	%
Országos	75	40
Megyei	61	33
Több településre kiható	8	4
Budapesti	16	8
Városi	18	10
Községi	9	5
Összesen	187	100

Úgy vélhetnénk, hogy miután a nyolcvanas évtized közművelődésében előtérbe került, s azóta csak növekszik a helyi társadalom szerepe, a nyolcvanas évektől növekszik a helyi, regionális lapok száma, aránya. Érdekes, hogy a tendencia ezzel ellentétesen alakult. Míg ugyanis az országos lapok aránya a nyolcvanas évtizedben élők között 31%, a kilencvenes évtizedben élők között 39%, addig a kilencvenes évtizedben született folyamatosan megjelenők között már 45%. Ugyancsak emelkedett a megyei hatókörű orgánumok száma. Míg a kettő aránya együtt a nyolcvanas években csak 62% volt, a kilencvenes évtizedben alakult és jogfolytonos lapok között az országos és megyei hatókörűek együttes aránya már 77 %.

Úgy vélem azonban, hogy az elemzés középpontjába a jelenleg is megjelenő orgánumokat kell helyezni.

A lista tanúsága szerint ma az országban ötvennégy „élő” közművelődési folyóiratot tart nyilván az OSZK Periodika Adatbázis, amelynek 87 százaléka 1990 után keletkezett vagy alakult újjá.

Budapesten lát napvilágot 17, Bács, Baranya, Csongrád megyékben 5-5, Borsod, Hajdú, Veszprém megyékben 3-3, Győr, Heves, Pest, Szolnok, Vas megyékben 2-2, Békés, Szabolcs, Zala megyékben 1-1, míg nincs élő közművelődési folyóirat Fejér, Komárom, Nógrád, Somogy, Tolna megyékben.

A folyóiratokat megkíséreltük tematikai csoportokba osztani.

A legtöbb, tizennégy kiadvány a felnőttképzéssel foglalkozik, országos vagy megyei hatókörrel. Leginkább szembevetendő, hogy a felnőttoktatási „piac” milyen széles, mennyi szervezet foglalkozik vele. Megyei pedagógiai intézetek, kereskedelmi és iparkamarák, regionális munkaerő-fejlesztő és képző központok, közalapítványok, egyetemi tanszékek és érdekességként két katolikus kötődésű civil szervezet, a Fédération européenne pour l'éducation chatholique des adultes (Szombathely) és a Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Szövetség (Szeged).

A következő csoportba tartozik a tizenhárom információs kiadvány. Hírlevél, hírmondó, tájékoztató, ajánló, tippek. Kilenc megye egy-egy és Budapest két ilyen kiadvánnyal jelentkezik. Egyetlen város, Kiskunfélegyháza ad

ki egy *Hír-leve*l című újságot és egy érdekes kezdeményezés a *Társulási élet*, évente többször közre adja a Felsőszolcái Közoktatási Ellátási Körzet.

Mindössze öt népfőiskolával foglalkozó orgánumot találtunk. Egyedül az MNT, a Magyar Népfőiskolai Társaság lapja jelenik meg negyedévi rendszerességgel, míg a Debrecenben, Kecskeméten, Budapesten, illetve Lakitelken megjelent, különféle népfőiskolai szervezetek által kiadott újságok „megjelenik rendszeretlenül” jelölést kaptak, tehát valójában nem igen tekinthetők periodikának. Ugyancsak öt kiadvány inkább oktatási jellegű (például az *Irka*, a *Palatábla*, a *Továbbtanulás*).

Néhány (csoportonként 1-4) amatőr művészettel, egészségneveléssel, hagyományőrzéssel, környezetvédelemmel, művelődésemeléssel, népművelő képzéssel foglalkozó lapot találtunk.

A továbbiakban a címek betűrendjében közöljük mindazokat a folyóiratokat, amelyek az OSZK Periodika Adatbázis szerint vélhetően nem szűntek meg. A listában feltüntetünk minden olyan közhasznú adatot, amelyet az adatbázis közölt, a szerkesztő nevét, a szerkesztőség postai, Internet, illetve e-mail címét. Sajnos ezek pontosságát nem volt módunkban ellenőrizni.

Úgy véljük, egy későbbi írásban jó volna ezeket a lapokat úgy bemutatni, hogy kézbe vesszük, elolvassuk azokat.

Kérjük olvasóinkat, a szerkesztőségeket, az országos és megyei intézeteket, intézményeket, hogy a 2002-ben megjelent periodikáikból küldjenek bemutató példányt a SZÍN szerkesztőségébe (1251 Budapest Pf.101.), hogy a következőkben részletesen bemutathassuk azokat.

Folyóiratok

Ajánló. Budapest (2001. Budapest, Budapesti Művelődési Központ 2001 –.

Évenként.

Szerk.: Brüll Edit.

1518 Budapest, Pf. 145

Internet: <http://www.bmknet.hu>

Deszka. Veszprém. Veszprém Megyei Közművelődési Intézet, Veszprém Megyei Amatőr Színjátszók Egyesülete. Veszprém Megyei Gyermekszínjátszó és Drámapedagógiai Egyesület. 1991 –. Rendszeretlenül, évenként többször. Szünetelt 1998-ban.

Szerk.: Bakonyvári Mátvás.

8201 Veszprém, Pf. 418

Diskurzus. Pécs, Baranya megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ. 1. évf. 1. sz.: 1990. szept. –.

Havonta.

Szerk.: Simon Márta.

7621 Pécs, József Attila u. 10.

e-mail: baranya.kik@axelero.hu; nepmuv@axelero.hu

Internet: <http://www.mmi.hu>

Felnőttképzés, érettségi utáni szakképzés. Budapest. Taninfo. 1998 –. Évenként.

Szerk.: Dávid László.

1031 Budapest, Silvanus sétány 33.

Internet: <http://multistand.com>

Fórum. Pécs. Pécsi Tudományegyetem. Természettudományi Kar. Felnőttképzési és emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet. Hallgatói Önkormányzat. 2000 –. Rendszeretlenül, évenként többször.

Szerk.: Horváth András.

7633 Pécs, Szántó Kovács J. u. 1/b.

Heves megyei info. Eger. Megyei Művelődési Központ. 17. évf. 1. sz. 1999. febr. –. Előbb: Info.

Rendszeretlenül, évenként többször.

Szerk.: Gál Sándor.

3301 Eger, Pf. 96.

e-mail: mmkeger@mail.mmk-eger.sulinet.hu

Highlights. Tét. Vocational Academy Alapítvány. Térségi Oktatási Központ. 2002–. Előbb: Európa-ház. Kéthavonként.

Hírlánc. Miskolc. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet. 1986. szept. –.

Havonként. Szünetelt: 1990. dec. –1991. szept. között.

Szerk.: Tóth Tamás.

3534 Miskolc, Pf. 505

e-mail: suli3504@miskolc.sulinet.hu

Hírlevél. Kecskemét. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézet. 7. évf. 73. sz. 2000. jan. –. Előbb: Hírlevél. Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai és Közművelődési Intézet. Havonként.

Szerk.: Polyák Albert.

6000 Kecskemét, Katona József tér 8.

Hírlevél. Szeged. Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ. Próbasz.; 1. évf. 1. sz. 2000. ápr. –. Havonként.

Szerk.: Ocskó Margit.

6701 Szeged, Pf. 457

e-mail: csommmk@tizsanet.hu

Internet: <http://mmi.hu/org/dir075>

Hírlevél. Budapest. Felnőttképzési Vállalkozások Szövetsége 3. évf. 3. sz. 1995. márc. –. Előbb: Hírlevél. Felnőttoktatás Vállalkozások Kamarája.

Havonként.

Szerk.: Szilágyi Antal.

1149 Budapest, Angol utca 36/a.

e-mail: fvsz@fvsz.hu

Internet: <http://fvsz.hu>

Hírlevél. Debrecen. Kelet-magyarországi Népfőiskola Egyesület. 2001 –.

Rendszeretlenül.

Szerk.: Soós Géza.

4024 Debrecen, Sumen u. 2.

Hír-level. Kiskunfélegyháza. Móra Ferenc Közművelődési Egyesület. 1. évf. 1. sz. 2000. márc. 31. –.

Rendszeretlenül, évenként többször.

Szerk.: Mátyus Imre.

6100 Kiskunfélegyháza, Szent János tér 9.

Hírmondó. Budapest. Széchenyi Casino Hagományőrző és Művelődési Társaskör. 1998. 1. –.

Rendszeretlenül, évenként többször.

1066 Budapest, Oktogon 1.

- Hírmondó.** Szolnok. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet. 2001. jún. – Előbb: Hírmondó. Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ 1988–1991; Hírmondó. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálat. 1992–1994; MMISZ hírmondó. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési, Továbbképzési és Sport Intézet. 1994. aug. 2001. máj.
Kéthavonként.
Szerk.: Bukor Irén.
5000 Szolnok, Szabadság tér 7.
e-mail: mtsi@externet.hu
Internet: <http://www.externet.hu/~mtsi>
- Hogyan tovább?** Győr. Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet. 1990 – Előbb: *Hogyan*.
Évenként ötször.
Szerk.: dr. Lilik Ferencné.
9022 Győr, Pf. 67
- Hogyan tovább?** Zalaegerszeg. Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. 1998. –
Évenként.
Szerk.: Szabó Bálint.
8900 Zalaegerszeg, Berzsenyi utca 7.
- HónaPosta.** Veszprém. Veszprém Megyei Közművelődési Intézet. 1993. febr. –
Havonként.
Szerk.: Zettler Gabriella.
8200 Veszprém, Pf. 418
e-mail: mki@vpmegye.hu
- Informationsbericht ... der FEECA-Ost Plattform.** Szombathely. Fédération européenne pour l'éducation catholique des adultes Ost Sekr. 1998 –
Rendszertelenül.
Szerk.: Horváth József.
9700 Szombathely, Pf. 211
e-mail: kti@bdtf.hu
- Iránytű.** Pécs. Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központ. 2000 –
Évenként.
Szerk.: Dr. Fodor Imréné.
- Irka.** Szeged. „Nagyító” Középiskolások Iskolán Kívüli Képzése Alapítvány. 2000. dec. 1. –
Rendszertelenül, évenként többször.
Szerk.: Pleskonicsné Szabó Éva.
6721 Szeged, Pusztaszeri u. 22.
e-mail: glimpi@freemail.hu
Internet: <http://www.theol.u-szeged.hu/nagyito>
- Iskolarendszeren kívüli felsőoktatás, érettségi utáni szakképzési lehetőségek.** Budapest. Dokusoft Informatikai Kft. 1992 –
Évenként.
Szerk.: Kerekes Ágnes.
- KéMeK.** Szeged. Szegedi Tudományegyetem. Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar. Hallgatói Önkormányzat. 1998 –
Rendszertelenül, évenként többször.
Szerk.: Varga Tamás.
Internet: <http://www.stud.jgytf.u-szeged.hu>
- Környezetünk.** Szolnok. Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ. Tisza Klub. 1991 –
Megjelenési gyakorisága ismeretlen.
- Közhír.** Békéscsaba. Békés Megyei Művelődési Központ és Kézműves Szakiskola. 1989 –
Havonként.
Szerk.: Pap István.
- Közművelődési Információk.** Budapest. Pest Megyei Közművelődési Információs Központ. Magyar Népművelők Egyesülete Pest Megyei Szervezete. 1992. 1. –
Havonként.
Szerk.: Nagy Júlia.
1052 Budapest, Városház utca 7.
e-mail: pmkik@mail.elender.hu
Internet: <http://www.pmkult.hu>
- Közművelődési tájékoztató.** Miskolc. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közművelődési Intézet. 1999. júl. –
Negyedévenként.
Szerk.: Csáki Imréné.
3525 Miskolc, Széchenyi u. 35.
e-mail: bakozmu@mail.olh.hu
- Kultúra és közösség.** Budapest. MTA Szociológiai Kutató Intézet Kultúrakutató Műhely. 1974. 1. –
Negyedévenként. Szünetelt 1992–1993. között.
Szerk.: Tibori Tímea.
1014 Budapest, Úri u. 49.
- Kulturális Közlöny.** Budapest. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. 43. évf. 1. sz. 1999. jan. 6. – Előbb: *Művelődési közlöny*.
Kéthetenként.
Szerk.: Horváth Zoltán.
1075 Budapest, Wesselényi u. 20–22.
- Lemezüjság mutatók.** Budapest. Országos Közművelődési Központ. 1988 –. A kiadvány mágneslemezen is megjelenik.
Rendszertelenül.
1011 Budapest, Corvin tér 8.
- Magyar Hang.** Szeged. Nap Alapítvány a Magyar Hagományokért. 1997 –
Megjelenési gyakorisága ismeretlen.
Tóth László Tibor.
6723 Szeged, Széchenyi tér 13.
- Megyei hírmondó.** Debrecen. Kolcsey Ferenc Megyei Művelődési Intézet. 1. évf. 1. sz. 1998. nov. –
Kéthavonként.
Szerk.: Gönczi Mária.
4026 Debrecen, Kálvin tér 2/a.
e-mail: kolcsey.muvint@axelero.hu
- Metszet.** Eger. Megyei Művelődési Központ. 2000 –
Szerk.: Gál Sándor.
330 Eger, Knézych Károly u. 8.
- MNT.** Budapest. Magyar Népfőiskolai Társaság, Népfőiskola Intézet. 1993 –
Negyedévenként
Szerk.: Sz. Tóth János.
1255 Budapest, Pf. 100
e-mail: mnthfhs@axelero.hu
Internet: <http://www.nepfoiskola.hu>

Módszertani füzetek. Debrecen. Kólcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézet. 2001 –.
Negyedévenként.

Szerk.: Deményi György.
4026 Debrecen, Kálvin tér 2/a.
e-mail: koltsey.muvint@axelero.hu

Módszervásár. Budapest. Nemzeti Egészségnevelési Intézet. 1997 –.

Évenként.
Szerk.: Kerek Judit.

Művelődésszervező. Jászberény. SZIE-JFK Társadalomelméleti, Közművelődési és Felnőttképzési Intézet. 1999 –.

Rendszertelenül, évenként többször.

Szerk.: Buschman Éva.
5102 Jászberény, Rákóczi út 53.
e-mail: kisst@tkf.hu

Népfőiskolai füzetek. Kecskemét. Kecskeméti Református

Népfőiskola Baráti Köre. 1992 –.

Megjelenési gyakorisága ismeretlen.

Népfőiskolai Krónika. Budapest. Magyar Népfőiskolai Kollégium. 1998 –.

Rendszertelenül, évenként többször.

Szerk.: Kiss Boáz.
1089 Budapest, Delej u. 7.

Nyitott szakképzés Magyarországon. Budapest. Nyitott Szakképzésért Közalapítvány. 1998 →

Évenként.

1146 Budapest, Ajtósi Dürer sor 19-21.

e-mail: info@nyitszak.hu

Internet: <http://www.nyitszak.hu>

Őr- és vendvidéki levélújság. Szombathely. Kópickó Alkotóműhelyek. 1992. tél –.

Megjelenési gyakorisága ismeretlen.

Szerk.: Erdélyi Gábor.

Palatábla. Pécs. Baranya Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete. 1989. márc. –. **Előbb: Hírek, közlemények.** Pécs. Baranya Megyei Pedagógiai Intézet.

Havonként.

Szerk.: Krebsz János.

e-mail: krebsz@mail.baranya-ped.sulinet.hu

Pedagógiai Műhely. Nyíregyháza. Szabolcs-Szatmár Megyei Önkormányzat Megyei Pedagógiai, Közművelődési Intézete és

Továbbképző Központja. 1975 –.

Rendszertelenül, évenként többször.

Szerk.: Kuknyó János.

4400 Nyíregyháza, Búza u. 5.

Socrates magazin. Budapest, Tempus Közalapítvány Socrates Nemzeti Iroda. 1999 jan. –.

Évenként kétszer.

Szerk.: Kurucz Katalin.

1438 Budapest 70

e-mail: socrates@tpf.hu

A Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Karának Társadalomelméleti, Közművelődési és Felnőttképzési Intézetében elfogadott és elhelyezett szakdolgozatok. 1. 1998/2000. Jászberény. SZIE-JFK Társadalomelméleti, Közművelődési és

Felnőttképzési Intézet. 2001 –.

Kétévenként.

Szerk.: Harmat Mária.

Társulási élet. Felsőzsolca, Felsőzsolcai Közoktatási Ellátási Körzet. 1998. 1. sz. szept. –.

Rendszertelenül, évenként többször.

Szerk.: Gulyás Ágnes.

3561 Felsőzsolca, Szt. István u. 20.

e-mail: fzsolca-kek@axelero.hu

Tenger-ész. Budapest. Mart Kft. 1. 1. 1993. febr. –.

1386 Budapest 62, Pf. 939

e-mail: info@martvilaga.com

Internet: <http://www.martvilaga.com>

Tetőtér. Szeged. Katolikus Ifjúsági és Felnőttképzési Szövetség.

1. évf. 1. sz. 1995. dec. –.

Rendszertelenül, évenként többször.

6720 Szeged, Dóm tér 15.

e-mail: kife@theol.u-szeged.hu

Internet: <http://www.theol.u-szeged.hu/kife>

Típek a fővárosi művelődési házak programkínálatából.

Budapest. Budapesti Művelődési Központ. 1999 –. **Előbb: Típp; Típek a fővárosi és Pest megyei művelődési házak kínálatából.**

Évenként.

Szerk.: Margittai Katalin.

1119 Budapest, Etele út 55.

e-mail: bmk@bmknet.hu, informacio@bmknet.hu

<http://www.bmknet.hu>

Továbbképzési és átképzési lehetőségek Budapesten. Budapest. Taninfo. 1992 –.

Évenként.

Szerk.: Juhász Ágnes.

1030 Budapest, Silvanus sétány 33.

<http://www.taninfo.hu>

Továbbképzési programajánlat 1999/2000. Veszprém. Megyei Pedagógiai Intézet. 1999 –.

Évenként.

Szerk.: Bauer Nándorné.

Továbbtanulás. Budapest. Továbbtanulás Kft. 1. évf. 1. sz.

1993. szept. –.

Havonként.

Szerk.: Pótl János.

1446 Budapest, Pf. 380;

e-mail: info@tovabbtanulas.hu

<http://www.tovabbtanulas.hu>

Tudásmenedzsment. Pécs. Pécsi Tudományegyetem. Természettudományi Kar. Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet. 1. évf. 1. sz. 2000. ápr. –.

Félévenként.

Szerk.: Bodó László.

7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/B.

bodo@human.pte.hu

Vállalkozói újság. Lakitelek. Népfőiskola. 1993. –.

Megjelenési gyakorisága ismeretlen.

Szerk.: Kiss Dénes.

6065 Lakitelek. Pf. 40.

KOMJÁTI GABRIELLA

LOUIS CAUL-FUTY

Egy tevékeny emberről és egy franciaországi népfőiskoláról – egy kitüntetés ürügyén

Louis Caul-Futy hatvanhárom éves, amikor nyugdíjasként családjával hazatér szülőföldjére, Felső-Szavoijába és megalakítja a Savoie Mont Blanc Népfőiskolát. Az alapítás pillanatában húsz ember igényei és szükségletei határozzák meg a kialakuló tevékenységek jellegét. Nyolc év elteltével – 2001-ben – tízezer résztvevője van a Népfőiskolának, tízezer embert sikerült bevonni a Népfőiskola által szervezett programok valamelyikébe.

A programok az 1993-ban kijelölt három fő célkitűzés megvalósulását szolgálják.

Ismeretátadás minden területen – gazdaság, szociális terület, technika, politika, tudomány, mindennapi élet, egészségvédelem stb. – a lakosság igénye szerint.

A civil társadalom fejlesztése az egyesületek segítségével, fejlesztési projektek kidolgozásával és olyan megmozdulások szervezésével, amelyek elősegítik a polgárok tevékeny részvételét a helyi élet irányításában.

Egyfajta szellemi nyitás utazások és cserék szervezésével.

Ez utóbbi célt az alapító így fogalmazza meg: „Arról van szó, hogy lehetővé tegyük az emberek számára különböző országok, népek, kultúrák felfedezését az ott élőkkal való személyes találkozásokon keresztül. Ez egy konkrét módja Európa megteremtésének, és az emberi kapcsolatok világméretűvé válásának.”

Felső-Szavoja megyének 650 000 lakosa van. A Népfőiskola nyolc, földrajzilag jól elkülöníthető területen telepedett meg. A helyi szervezetek autonóm módon alakítják ki programjaikat. A nyolc helyi szervezet munkáját a megyei szervezet koordinálja.

Kb. 45 000 euróból gazdálkodnak, ennek 80 %-át saját maguk teremtik elő. Egyetlen fizetett alkalmazottat leszámítva – aki az információs tevékenységet végzi – mindenki önkéntesként dolgozik.

Louis Caul-Futy a Népfőiskolai Szövetség megyei szervezetének elnöke, az országos szervezet alelnöke. „Szabadidejében” ír, előadásokat tart, utazik, járja a világot. Közreműködik a civil kezdeményezésre megszülető „Európai Polgárok Kartája” kidolgozásában, amely az alapvető állampolgári jogok megfogalmazásán túl javaslatokat tartalmaz a polgárok és az egyesületek közötti együttműködések kialakítására. A Karta végleges változata november végére várható.

A Népfőiskola keretében épültek és teljesebbek ki máig élő magyarországi kapcsolatai. Megszámlálhatatlan és sokszínű kapcsolatai között települési önkormányzatok, iskolák, egyesületek éppúgy megtalálhatók, mint gazdakörök, vállalkozók vagy hagyományörző csoportok. Magyarországi fejlesztések résztvevőjeként, segítőkjeként számtalan alkalommal járt nálunk, és látott vendégül Franciaországban magyarokat az ottani viszonyokat tanulmányozandó.

Utoljára 2002. augusztusában egy konferencia meghívott előadójaként járt Magyarországon. Ekkor vehette át Koncz Erika helyettes államtitkár asszonytól a Pro Cul-

tura Hungarica emléklakettet, amellyel a magyar állam itteni segítőmunkáját ismerte el és köszönte meg.

Louis Caul-Futy a következő szavakkal vette át a kitüntetést: „Számomra meglepetés ez a díj, hiszen nem számítottam rá, teljesen váratlanul ért. Ugyanakkor nem is vagyok annyira meglepve, hiszen az elmúlt évek során hozzászóltam már, hogy minden alkalommal, amikor Magyarországra jövök, annyi kedvességgel, szeretettel találkozom, annyi mindent kapok, hogy szinte már kezdem megszokni...”

*

Louis Caul-Futy 1930-ban született a franciaországi Felső-Szavoijában, Vulbens községben. Középkorában kerül Thonon-ba, ahol megszerzi az érettségi bizonyítványt. Édesapja halálakor hazatér, és átveszi a családi gazdaságot, amelyet két év elteltével elad. Ezt követően végzi el az OLIVETTI cégnél azt a továbbképző tanfolyamot, ami későbbi életét meghatározza. A cég franciaországi központjában, Thonon les Bains-ban kezdi gyakorlati éveit. Néhány évvel később a BOURGEY-MONTREUIL-nél, a legnagyobb francia szállítványozási vállalatnál helyezkedik el, az egyik képviselő igazgatói posztját tölti be tizennégy éven keresztül. Itt találkozik először és közvetlenül azzal, milyen nehéz és kemény a kamionvezetők élete, megélhetése. Ebben az időszakban – szolidaritásból, dacára vezető állásának – maga is 70-78 órát dolgozik hetente. Hamarosan tagja lesz egy, az ellenállási mozgalom által szervezett csoportosulásnak, amely fontos társadalmi problémákra keres választ, (pl. a nők helye a társadalomban...).

1970-ben már a Dolgozók Szabadságáért Egyesülés országos szervezetének titkára, ekkor költözik Párizs környékére feleségével és hat gyermekükkel. Hetilapot szerkeszt „Vie populaire – Népi élet” címmel, ez a ma is megjelenő „Az élet kerete” c. lap elődje. Rendszeresen jár külföldre, főként Belgiumba és Olaszországba, ahol hasonló érdeklődésű egyesületekkel alakít ki együttműködési kapcsolatokat. Mindeközben Franciaországban is folytatja segítő tevékenységét: 33 egyesületet hoz létre a társadalom különböző területein, népfőiskolákat, vállalkozásokat, családi- és fejlesztési szövetségeket. 1979-ben Jean-Pierre Chevenement, Belfort város polgármestere, későbbi belügyminiszter felkérésére kezdi el azt a fejlesztő-segítő munkát, amelynek során pályakezdő fiatalok társadalmi beilleszkedését, a pályakezdés feltételeinek megteremtését segíti. Ezt a munkát a város alpolgármestereként is folytatja.

Franciaországi és külföldi egyetemeken tart előadásokat. Jelentős sikereket ér el Lettországon „Ez mozog a külvárosban” című „Esszé”-jét feldolgozó előadásorozatával, amelyet a lett állam „Lettország ifjúságáért” emlékéremmel honorál.

1985-ben az Oktatásügyi Minisztérium és az Ifjúsági és Sport Minisztérium által létrehozott szervezet vezetőjeként segít a különböző külföldi minisztériumi és tárcaközi gaz-

dasági-fejlesztési együttműködések létrehozásában.

Otthon tanfolyamokat, továbbképzéseket szervez, tanulmányokat készít a szükséges és lehetséges átképzési formákról – egy segítő szervezet létrehozásával irányítja ezt a munkát.

1986-87. Állami megbízatásként alakítja ki francia mintára a társadalombiztosítási rendszert Marokkóban; alapítványokba szervezi a helyi vállalkozókat. Hasonló feladatot teljesít Szenegálban és Elefántcsontparton is.

Hazatérte után európai kapcsolatait bővíti, Magyarországgal, Lettországgal és Romániával teljesíti ki együttműködését.

1992-ben nyugdíjba vonul, és visszatér szülőföldjére. Louis Caul-Futy ma La Roche-sur-Foronban él.

*Kitüntetései: Kiváló munkáért érdemérem
Ifjúságért emlékérem
Lettország ifjúságáért emlékérem*

A RENDEZVÉNYRŐL,

amelyre Louis Caul-Futy hazánkba érkezett, amikor is megkapta a magyarországi kitüntetést

„PARTNERSÉG ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS – az állam, a helyi önkormányzatok és az önkéntes szektor közötti párbeszéd megteremtése” címmel szervezett augusztus 24-25-én

Debrecenben szakmai találkozót a Kelet-magyarországi Közösségszolgálat Alapítvány. A Békés, a Hajdú-Bihar, a Heves, a Borsod-Abaúj-Zemplén és a Szolnok megyei Civil Házak munkatársain kívül a workshopnak külföldi szakértői is voltak, mégpedig Marion Horton az Egyesült Királyságból és Louis Caul-Futy Franciaországból. A – pályázati pénzből megvalósított – két napos program során a következő témákban hangzottak el előadások:

– Az állam és az önkéntes szektor együttműködése az Egyesült Királyságban és Franciaországban. Az együttműködés példái országos, regionális és helyi szinteken.

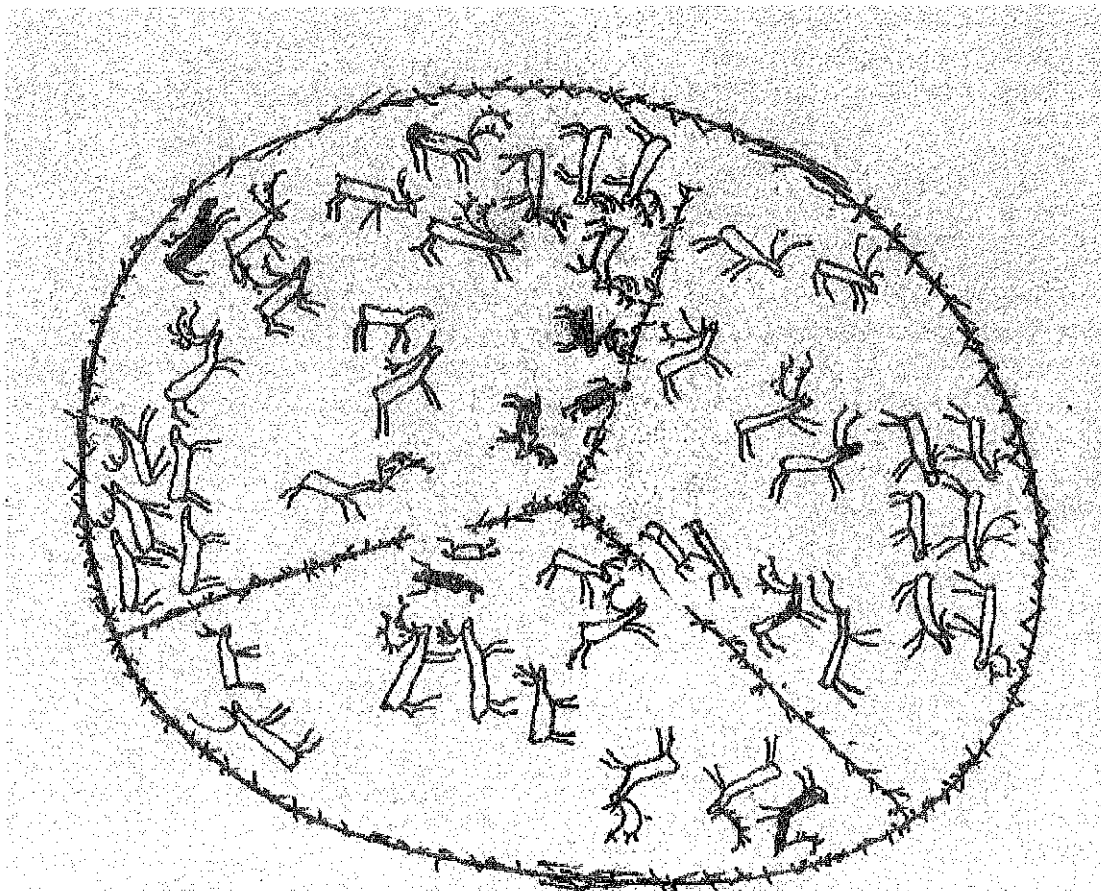
– Közösségfejlesztő módszerek és projektek.

– Európai Unió tapasztalatok.

A felvetések, kérdések, problémák közös megbeszélése az előadásokat követő műhelymunkák adtak alkalmat.

A Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztálya által támogatott program az egeri Civil Házat működtető Életfa Környezetvédő Szövetség és a békéscsabai, debreceni, miskolci, szolnoki Nonprofit Szolgáltató Központok „KÖRE PROGRAM – Közösségi részvétel és együttműködés” témában beadott közös pályázatának keretei között valósult meg.

Pocsajiné Fábán Magdolna

DR. MARÓTI ANDOR

*a kultúratudomány és a felnőttképzés professzora**(Születésnap beszégetés)*

– *Tanárként, kutatóként, különféle konferenciák előadójaként közismert ember. Ezzel szemben keveset tudunk életútjáról. Kérem mondjon néhány dolgot indíttatásairól!*

– Apai nagyapám szíjgyártó segéd volt, egy kisiparosnál. Hat fia volt, a Külső-Ferencvárosban laktak, a Gyáli út végén, ahol a proli házak voltak. Ma is megvannak ezek a komfort nélküli lakások. Apám 1900-ban született. A háború végén sorozták, de egyrészt gyenge testalkatúnak találták, másrészt az apja és két bátyja már a fronton volt, ezért őt, mint családfenntartót felmentették. Első munkahelye a csepeli Weiss Manfréd gyár volt, ott tanulta ki az esztergályos szakmát. Később a Vágóhídon lett altiszt. Munka mellett magántanulóként kereskedelmi érettségit tett, s a vásárpénztárnál banktisztviselő lehetett. Sokat sportolt, jól futballozott, olyannyira, hogy a bankliga válogatottjával 1930-ban Olaszországba is eljutott, sőt le is győzték a vendéglátókat. Amikor a gazdasági világválság miatt a banktól sokakat elbocsátottak, ő – talán a futballnak köszönhetően – állásában maradhatott. Az ötvenes években mérlegképes könyvelői tanfolyamot végzett, és 1960-ban az Állatforgalmi Vállalattól főkönyvelő-helyettesként ment nyugdíjba.

Anyai ágon nemesi származásúak vagyunk, anyai nagyapám Soóvári Nagy János, a Postatakarék cégvezetője volt. Anyám háztartásbeli. Négyen vagyunk testvérek. Én voltam a legidősebb. Idősebb testvéreim nyugdíjasok, előtte tanárok voltak. Legfiatalabb testvérem jelenleg a Petőfi Irodalmi Múzeum hangtárának vezetője.

Középiskolába a Szent Imre Gimnáziumba jártam, a ciszterci rend iskolájába. Énektanárom és kórusvezetőm Rajeczky Benjámint volt. Neki köszönhetem, hogy pesti létemre sok régi magyar népdalt ismerek. Tagja voltam az iskola cserkészcsapatának, ahol többek között azon versengtünk, hogy ki tud több és szebb népdalt énekelni. A humán tárgyakban és matematikában értem el jó eredményeket.

– *Az érettségi megszerzése – köszönhetően a háborúnak – rendhagyó módon sikerült, mert közbeszólt a Grúziában elöltött hadifogság. Hogyan került ebbe a sokak életét megkecsesítő szituációba?*

– 1944 őszén, amikor 17 éves voltam, elkezdődött ugyan a tanítás, de Budapest egyre inkább ostromgyűrűbe került. A helyzet súlyosbodásával megjelentek a plakátok, miszerint minden 16 éven felüli leventének be kell vonulni munkaszolgálatra. Anyám könyörgött, hogy ne menjek, majd elbújtat – mondta. De a hirdetőményben az állt, hogy aki nem tesz eleget a felszólításnak, azt agyonlövik. Ettől tartva jelentkeztem a Budaörsi-úti Petőfi laktanyában, ahonnan az első nap után elengedtek, de én

a szabályoknak megfelelően másnap és harmadnap is visszamentem. Végül elindítottak bennünket, munkaszolgálatosként lövészárkokat ástunk, majd csoportunk több tagja egy elit alakulathoz a Szent László Hadosztályhoz csatlakozott, náluk kaptunk újonc kiképzést. Március 20-a körül Balatonfűzfőnél bevetettek bennünket, s nem sokkal ezután, Nagypénteken Kehida-Kustány határában orosz fogságába estem.

A székesfehérvári gyűjtőtáborba kerültem, ahol két-három hétig várakoztunk. A táborban elterjedt a hír, hogy Debrecenben lesz az igazoltatás, és hazaengednek mindenkit. Egyszer csak elkezdődött a bevagonírozás. Egy orosz tiszt a kapunál kiszóltott és vissza akart küldeni a többiekhez táborba. Én viszont rosszat sejtve újra beálltam egy masírozó csapatba... Utólag kiderült, hogy a fiatalabbakat és az idősebbeket irányították vissza és ők egy hónap múlva tényleg szabadok lettek. Megúszhattam volna....

– *Hogyan teltek a fogság évei? Milyen viszonyok között éltek, milyenek voltak az örök, a hadifoglyok és a polgári lakosság egymás közötti kapcsolata?*

– Előbb még felidézek egy tragikomikus élményt elindulásunkról. A romániai Rimnicu Sarat táborában sorakozattak fel bennünket és a tábor kapujánál ülő szovjet tisztek előtt díszlépésben kellett elvonulnunk, a közlünk kiválasztott cigányok zenekara indulót játszott nekünk. A repertoárukból alighanem hiányzott a katonazene, ezért azt játszották: *Sej, haj Rozi, vasárnap kirándulunk...*

Több napig tartó utazás után, június 4-én, a Trianoni szerződés napján érkeztünk meg a grúziai Rusztaviba, amelynek környékén több tízezernyi fogoly tartózkodott. Az egyik táborban csak szovjet elitéltek voltak, a másik kettőben németek, románok, magyarok, de más nemzetiiségűek, mint pl. franciák, olaszok, jugoszlávok, hollandok is akadtak. Az utóbbiak többségét 45-ben hazaengedték, az előbbieket viszont maradtak. Különös, hogy sok zsidó munkaszolgálatos is hasonló sorsra jutott, akikkel ugyanúgy végigcsináltatták a hadifogságot, mint velünk. Az oroszoknak egyszerűen munkaerő kellett, akiket dolgoztathattak.

A táborban barakkokban laktunk, naponta háromszor kaptunk enni, ami azért elég sovány volt: korpaleves, délnben két deci köleskása, hús nem volt. Egyedül a 60-70 dekányi kenyérnek volt tápértéke. Én a kezdetekben tűzoltószolgálatot láttam el a lágérben. Később, mikor valamelyest feljavultam, akkor nehéz fizikai munkára vezényeltek, majd egy kolhozba vittek bennünket. Ott az orosz őrmester eladta az ellátmányunkat, minek következtében nagyon lesoványodtunk, bélhurutot kaptam.

Szerencsémre jött az ellenőrző bizottság, átlátták helyzetünket az őrmestert lecsukatták, bennünket pedig visszavitték a lágerbe. Legyengülve a kórházba kerültem, majd néhány hét múlva felgyógyultam és egy ideig az ott dolgozó magyar orvosok csicskása lettem. Idővel annyira feljavultam, hogy a vasgyárba vezényeltek munkára.

A tábor a Kura folyó mentén feküdt. A folyó bokros partjai között rengeteg teknősbéka volt. Összefogdostuk őket és vittük be, hogy majd micsoda levest főzünk belőle. Ezzel kivívtuk a helybeliek megvetését, akik köpködtek és leszóltak bennünket „kulturálatlanságunkért”. Máskor üzleteltünk velük. A tábor asztalosai által készített székeket és asztalokat lopdostuk ki darabonként és eladtuk a helybelieknek.

A lágerben rendszeresen folyt a káderezés. Minden évben kitöltettek velünk egy kérdőívet, így próbálták meg kiszűrni a háborús bűnösöket. Az első kikérdezések egyikén többek között azt is elmondtam, hogy a Szent László Hadosztályban részesültem kiképzésben. A Kárpátaljáról származó tolmács figyelmeztetett; ha haza akarok kerülni, akkor többet ilyet ne mondjak.

1947-48-ra, akik bizonyos normát teljesítettek, azok fizetést is kaptak, amiből a lágerben megnyílt büfében lekvárt, sajtot, kenyeret, cukrot, dohányt vehettünk. Tábori színház is alakult, ahol saját szerzőink darabjait játszhattuk, egyiket-másikat zenekísérettel. A lágerszínház vezetője Bodor Tibor volt, aki később a Madách színház tagja lett. Alakult a táborban néhány futbalcsapat is, emlékezetes összecsapás volt a magyar-német mérkőzés, melynek hőse az egykori válogatott Avar Ricsi volt.

Állandóan kínozta bennünket a honvágy. A szovjet tiszték hangoztatták, szkoro damoj, nemsokára mentek haza. De ez sohasem vált valósággá. 1948. március 15-én megtartottuk a magyar ünnepséget, amelyen a lágerparancsnok kijelentette: Köpjük szembe, ha őszre nem mehetünk haza! – állította. Úgy látszik tényleg jól értesült volt, mert 1948 novemberében véget ért a fogságunk.

– *Milyen módon sikerült visszailleszkednie? Hogyan folytatta megszakított tanulmányait?*

– Akadt ami könnyebben ment, volt ami nehezebben. A papokhoz jártam, de az egyházi gimnáziumokat időközben államosították. Mivel akkoriban a Mester utcában laktunk, így a közeli Fáy András Gimnáziumban érettségiztem magántanulóként. Utána közgazdaságra, orvosira, bölcsészkarra is jelentkeztem. A közgazdaságra be se hívtak, az orvosira csak írásbelire, szóbelire már nem. A bölcsészkaron diákok felvételiztettek és ilyen kérdéseket tettek fel: Miért jelentkeztem önként harcolni a szovjetek ellen? – Szabadkoztam, hogy jelentkezésem nem volt igazán önkéntes. Kik azok a nyilasok? – faggattak tovább. Munkások, házmesterek, fűszeresek – válaszoltam. Nem igaz! Azok polgárok voltak! – igazítottak helyre. A vége az lett, hogy mindenféle szakmai mérlegelés nélkül elutasítottak.

Meglehetősen furcsán éreztem magam, de hallottam az Ipari Minisztérium munkaközvetítő irodájáról, ahol

munkával kombinált tanulási lehetőséget ajánlottak. A munkatársak elmondták, hogy nagy szükségük van érettségizettekre, akikből szakmunkásokat képeznek. A Lám-pagyár Soroksári úti gyárában – ami egyébként nevével ellentétben fegyvergyár volt – jelentkeztem, hét hónap múltán lakatos segéd lettem. Mégis újra jelentkeztem egyetemre, de most már esti tagozatra. Behívtak, akkor viszont már tanárok felvételiztettek, köztük Klaniczay Tibor a régi magyar irodalom oktatója. Nagyon barátságosak voltak, és elmondták, hogy nekik ilyen derék munkásfiatalokra van szükségük. Felajánlották, hogy menjek nappali tagozatra, ráadásul havi 200 forint ösztöndíjat is ajánlottak! Ezt elfogadtam, eleinte magyar-történelem szakra jártam, később magyarra szakosodtam. A kezdetben az irodalom érdekelt jobban, de később sokkal jobban megkedveltem a nyelvészetet, ahol kedves öreg profok, Zsiray Miklós és Paizs Dezső tanítottak.

Az ifjúsági szervezet kultúrfelelőseként rendszeresen szerveztem kulturális programokat; szatirikus esteket táncmulatsággal és hasonlókat. A tanulmányi osztály vezetője – annak ellenére, hogy nem voltam párttag – felajánlotta az újságíró szakot, amit elfogadtam. Az államvizsga után – akkor még elhelyezték a végzetetteket – engem, mint párttonkívvült a Magyar Nemzethez küldtek. Az ajánlat kecsesítő volt, hiszen akkor jó híre volt a lapnak, értelmiségi közönséggel rendelkezett és ráadásul a kulturális rovathoz kerültem.

– *Mi jellemezte az akkori Magyar Nemzetet, ki volt a lap főszerkesztője, kivel dolgozott a kulturális rovatnál?*

– Boldizsár Iván volt a főszerkesztő, mellette olyan újságírók dolgoztak, mint Pethő Tibor, a lap 1942-es alapítójának fia. Boldizsár megkérdezte, mivel akarok foglalkozni? – Én naívnul azt mondtam, hogy stilsztikával, mert a szakdolgozatomat ebből írtam. Jó, jó – mondta, de mit akar írni? Elmondtam, mi érdekel és a kulturális rovathoz irányított. Elég jó társaság volt a rovatnál, Asztalos Sándor zenekritikussal, költővel rovatvezetőként. Helyettese Sebestyén György néprajz-magyar szakos évfolyamtársam volt. A költő Dutka Ákos lánya Dutka Mária a képzőművészet kritikusa volt. Mátrai Betegh Béla a színházi világ kritikusaként ténykedett. Oktatási kérdésekkel Gábor István, zenekritikával Csobádi Péter foglalkozott. A legszínesebb egyéniség Újváry Imre filmkritikus volt. Nem a cikkei, hanem színporkázóan szellemes történetei miatt, amelyekkel órákon át szórakoztatott bennünket.

Én egy gazdátlan területet kaptam, a népművelést. A szerkesztőségben sokan úgy gondolták, itt a kultúrházakról, falusi műkedvelő csoportokról kell írni. Fokozatosan rájöttem többről van szó: a társadalom egészének iskolán kívüli művelődéséről.

Bár a lap a Hazafias Népfronthoz tartozott, s ezért kevésbé terhelte a korszak hivatalos politikája, amikor kormányváltás történt, Nagy Imre helyett ismét Rákosi Mátyás került hatalomra, a szerkesztőség több tagját is elküldték. Boldizsárt leváltották, s mennie kellett Asztalos Sán-

dornak is. A kulturális rovat vezetője Sebestyén György lett. 1956-ban új emberek kerültek hozzánk: Fazekas György, Gimes Miklós és Losonczi Géza.

– *Őket rendre a Szabad Nép munkatársaiként szokás emlegetni. Ezek szerint a Magyar Nemzetnél is dolgoztak?*

– Korábban igen, de 1956-ban hozzánk kerültek. Akkor már erősen hatott a reformszellem az újságban. Cikkek jelentek meg a Petőfi Kör üléseiről, s nem egy tabuként kezelt témáról kritikusan lehetett szólni. Hosszabb cikket írtam a népművelésről és gyakorlatának torzulásairól. A bíráló kemény volt, de a politikai hatalmat nem támadta. Ezért ért meglepetésként, amikor egy sajtótájékoztatón a Művelődési Minisztérium osztályvezetője így reflektált rája. Géppuskával kellene válaszolni az ilyen cikkekre!

– *Hogyan élte meg a forradalmat? Mennyiben változtatta meg életét?*

– Októberben szabadságot vettem ki, mert akkor nőültem. Éppen 23-án tértem volna vissza, de akkor már fegyveres akciók voltak, a lap nem jelent meg. Mi kint laktunk Albertfalván, nem tudtunk bejönni, így ez az idő gyakorlatilag munkahelyen kívül ért engem. A forradalmi események lezárulta után – mivel a lap nem jelenhetett meg – a munkatársakat csupán az év végéig még fizették, de sokakkal együtt – munkanélküli lettem.

– *Meddig tartott ez az állapot?*

– Albertfalván Faragó Vilmos volt a szomszédunk. Ő akkor a Művelődési Minisztérium Népművelési Osztályán dolgozott. Összejártunk, s egyszer előállt azzal, hogy van az osztályon egy üres hely. A népművelés érdekelt, a minisztérium már kevésbé, de valamiből meg kellett élni. A főosztályvezető feltétele az volt, hogy négy évig nem megyek vissza újsághoz.

– *Mi volt a feladatköre a minisztériumban? Hogyan szerverték akkoriban a népművelés hivatali adminisztrációját?*

– A főosztály három részre tagolódott, volt egy népművelési, egy könyvtári és egy gazdasági osztálya. Nekem a népművelési osztály munkatársaként sokat kellett járnom vidékre, a megyém Nógrád volt. A kiszállásokon sok tapasztalatot szereztem a gyakorlat alakulásáról, problémáiról. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megbízásából különféle budapesti munkahelyeken sok előadást tartottam. Minisztériumi munkakörömhöz tartoztak a szaklapok. A Népművelés című lapba rendszeresen írtam. A körlevelek fogalmazását nem szerettem. Nehezen tudtam elviselni a hivatali nyelv szokványos frázisait. És a többszöri újra újrafogalmazás kényszerét. Arra azonban bőven nyílt alkalmam, hogy a téma szakirodalmával ismerkedhessek.

Az ötvenes évek végétől sokat foglalkoztunk azzal, hogy meg kellene kezdeni a népművelés felsőfokú oktatását. A Debreceni Egyetem és a tanítóképzők kezdeményezéseit megismertetve sikerült elfogadtatni, hogy az ELTE-n is legyen népművelés szak. Sokan ellene voltak, az egyetemi oktatók szerint ez nem tudomány. Benke Valé-

ria az akkori miniszter kimondta. akár tudomány, akár nem, a népművelőket egyetemen kell képezni.

Az egyetem vezetői beleegyeztek a döntésbe, amelyet Tálasi István a bölcsészkar dékánja, valamint Kovács Máté, a könyvtártudományi tanszék vezetője is támogattott. Ő abba is beleegyezett, hogy alakuló tanszékcsoportunk a tanszéke része legyen. A minisztérium azonban meglehetősen rosszul taktikázott, mert két olyan embert ajánlott, akiknek nem volt egyetemi végzettségük, egyiküknek pártiskolája, a másikuknak tanítóképzője volt. Az egyetem vezetői kérték, legalább az egyiknek legyen diplomája, és a minisztérium végül engem javasolt.

Bencze Lászlóval, az eredetileg kiszemeltek egyikével láttunk munkához. Februárban neveztek ki bennünket azzal a feltétellel, hogy ősszel el kell kezdeni a nappali, az esti és a levelező tagozaton a képzést!

Bencze a TIT-től került az egyetemre, így jól ismerte a természettudományos ismeretterjesztés terén tevékenkedő tudósokat. Felkérésére többek között Marx György, Erdey Grúz Tibor, Kontra György és mások tanítottak nálunk. Nagyon sok általános műveltségi tárgyat tanítottunk, tárgyi néprajzot, szellemi néprajzot, szociográfiát, szociológiát, művészettörténet, színházkultúrát, filmkultúrát, zenetörténetet. Neves előadókink voltak: Dömötör Tekla, Nemeskürty István, Bíró Yvett, Fasang Árpád, Hont Ferenc, Hoffmann Tamás és Hegedűs András.

– *Voltak-e tankönyvek, jegyzetek és egyéb oktatási segédletek?*

– Nekiláttam és megírtam az első jegyzetet, ami Bevezetés a népművelési ismeretekbe címmel jelent meg 1962-ben. Készítéséhez felhasználtam a minisztériumban töltött a négy év tapasztalatait, ismeretterjesztő előadásaim tanulságait, a szakirodalmat, és ezeket próbáltam rendszerezni, értékelni, elemezni.

– *Hogyan fogadta a szakot az egyetem, a bölcsészkar?*

– Időről-időre támadták a polihisztorkodást. Kritizálták, hogy ipari és mezőgazdasági ismereteket is tanítottunk. Még az sem volt meglepetés, hogy az utóbbi tárgyat a Gödöllői Egyetem egyik neves professzora oktatta. Hiányolták a képzés tudományos alapjait, túlzottan gyakorlatiasnak tartották bennünket. Állandósultak a szakmai viták. 1964-ben a Népművelés c. lapban cikksorozatba kezdtem a gyakorlat elavultságáról. Hangoztattam, hogy ezen mielőbb változtatni kell, hiszen nem lehet mindenkinek ugyanazt a kultúrát adni, differenciálni kell helyi szükségletek, képzettség, érdeklődés szerint. Volt minisztériumi kollegáimnak ez nem tetszett, írtak egy ellen cikket a lap egyik szerkesztőjével, aki azzal vádolt, hogy nem ismerem a gyakorlatot, amit én állítok az nem más, mint fróasztal melletti elméletieskedés. A vége az lett, hogy leállították a cikksorozatomat. Megdöbbenésemre azt is bejelentették: az ELTE Bölcsészettudományi Karán megszüntetik a népművelők képzését.

– *Tehát alig indult el a képzés, máris megkongatták felette a vészharangot. Meddig tartott ez az épületesnek egyáltalán nem minősíthető állapot.*

– Valóban, hiszen ősszel már nem vehettünk fel új hallgatókat, mindössze levelező tagozat maradt. A hetvenes évek elején változott a helyzet, a minisztérium egyetemi osztályán Girus Károly személyében olyan pártfogónk akadt, aki mindenben támogatott bennünket. Kidolgoztunk egy új tantervet. Művelődésfilozófia, művelődésszociológia, művelődéspolitikai, kommunikációelmélet, andragógia lettek a program hangsúlyosabb részei.

A hetvenes években javult a szak presztízse, akkora a politikai vezetés is kezdte komolyabban venni a közművelődés ügyét. Megszületett a párthatározat, a közművelődési törvény, így egyre-másra kaptuk a státuszokat, a hetvenes évek második felében nyolc főállású kollegánk dolgozott a tanszéken. Akkor tudtam behozni Heleszta Sándort, Király Jenőt, később Bujdosó Dezsőt, Gelencsér Katalint, Talyigás Katalint, Vankó Ildikót. Többségük korábbi tanítványunk volt. Rajtuk kívül félállásban nálunk tanított Ágh Attila és Szekfű András. Külső előadóink voltak: Andorka Rudolf, Gecse Gusztáv, Lukács József, Németh Lajos, Poszler György és Vekerdy László.

– *Időközben nemcsak a politikai megítélés, hanem maga a szakma is változott.*

– A hatvanas évek közepétől már egyre több nyugati folyóirathoz és könyvhöz jutottunk hozzá. Azzal is szembesültünk, hogy a csehek, a lengyelek és jugoszlávok is egyre inkább elábe az irányba haladtak. Nem véletlen, hogy az első szöveggyűjteményemben főleg lengyel, cseh és horvát szerzők tanulmányai szerepeltek.

Gondoltam, hogy jobban utána kellene járnom, hogy mit is írnak, tanítanak másutt a kultúráról. Elkezdem járni a nagy könyvtárakba és igyekeztem előbányászni azt, hogy mit írnak, tartanak a kultúráról. Fölfedeztem régebbi magyar nyelvű kiadványokat, német és angol nyelvű cikkeket, könyveket igyekeztem megismerni, majd az arra érdemeseket kiadtam fordításra. Így lassanként 1975-re összeállt egy szöveggyűjtemény *Forrásmunkák a kultúra elméletéből*, amiben főleg a német kultúrfilozófia és az amerikai kulturális antropológia néhány jellegzetes képviselője szerepelt. Ezen kutakodáson alapult későbbi disszertációm, amiben a kultúrafogalom fejlődéstörténetéről értekeztem. A munka döntő része a felvilágosodástól a napjainkig megjelent polgári irányzatokat mutatta be, a záró részében viszont a marxista kultúrafelfogást változásait elemezte. 1977 februárjában védtem az Akadémián és a filozófiai tudomány kandidátusa lettem. Mivel a kultúrológiának nem volt és máig sincs az Akadémián szakterülete, így autodidakta filozófus kapott tudományos címet.

– *A tudományos fokozat elnyerésének tényét már az egyetem sem vitathatta. A követelmény teljesítése mennyiben járult hozzá a közművelődési szakcsoport elismertetéséhez?*

– A helyzet valóban biztatóan alakult, hiszen 1976-ban docensi kinevezést kaptam. Kiss István – a Könyvtár Tanszék akkori vezetője – előállt azzal a javaslattal, hogy ideje lenne önálló tanszékké válnunk. Nem sokkal ezután meg is tette előterjesztését, amit a Kari Tanács ellensza-

vazat nélkül támogatott. Az Egyetemi Tanács is hasonlóképpen vélekedett és Ádám György rektor az önálló Művelődéstudományi Tanszék létesítésére vonatkozó javaslatot tett a minisztériumnak. Ott viszont mindezek ellenére elfektették az ügyet, és nem foglaltak állást. Hosszabb idő elteltével hidegzuhanyként ért bennünket a hír, hogy nem mi kapunk tanszéket, hanem Művelődéstörténeti Tanszéket alapítanak Németh G. Béla irodalomtörténész vezetésével és szakcsoportunk hozzá fog tartozni. Ő kifejtette: ez a szak nem való az egyetemre, azt meg kell szüntetni. Volt egy viharos tanszéki értekezletünk, amelyen két egyébként igen békés természetű kollegám Heleszta Sándor és Török Iván kiabálva próbálták meg védeni az igazunkat, de hiába. Ettől kezdve esett a tanszék ázsiója. Németh G. Béla utódja Kósa László azt mondta, csináljunk amit akarunk, ő nem akar beleszólni a közművelődésbe. Végülis leváltunk a Művelődéstörténeti Tanszékről, önállóak lettünk, de tanszéki rang nélkül.

– *Amit elmond, arra is utal, hogy kevés ellenállást tanústottak. Nem próbált meg elmenni valamelyik illetékeshez, vagy éppen a miniszterhez?*

– Nem. Nem szokásom vezető emberektől kedvező döntést kérni. Csak egyszer kérdeztem meg a felsőoktatási főosztály vezetőjét, akit egyetemi oktató korából személyesen ismertem, miért nem hagyják jóvá az ELTE Egyetemi Tanácsának állásfoglalását. A válasz ennyi volt. Csak

– *Ezt követően lassú sorvadás következett. Az ígéretesen alakuló folyamat visszajára fordult, sőt a népművelők-művelődésszervezők képzése – több vidéki egyetemmel szemben – kiszorult a bölcsészkarról.*

– Nincs mit szépíteni ez történt. Előbb a felveendőek számát korlátozták, különösen érzékenyen érintett bennünket a levelező képzés leépítése. 1983-ban lemondtam a csoport vezetéséről. A rendszerváltás körüli időszakban anarchikussá vált a helyzet. A hallgatók javasolták, hogy hívjunk meg minden héten egy politikust. Ezzel nem értettem egyet, mert végképp parttalanná vált volna a képzés. Belső vitáink is sűrűsödtek. Miközben mi vitatkoztunk, addig négy-öt új szak nőtt ki a korábbi képzésünkből.

– *A felsoroltak és különösen a röviden összefoglalt végki-fejlet azért is furcsa, mert a rendszerváltást követő években mindinkább hangsúlyosabbá és elfogadottabbá vált a felnőttképzés. Európa valamennyi jelentősebb egyetemén van tanszéke vagy valamilyen szervezete, nálunk is egyre több egyetem fogadta be a felnőttképzést, a távoktatást és a továbbképzés ügyét.*

– A munkaerőpiaci képzéseken, a szaktanfolyamokon alapvető feltétel, hogy a mérnök, a közgazdász értsen ahhoz, amit tanít, de hogy ennek van pszichológiája, didaktikája, módszertana az már nem igazán érdekli őket. Többnyire úgy gondolják, ha valaki meggyőzően, vonzón és érthetően elmondja az anyagot, akkor már teljesítette feladatát. E tábor vélekedése szerint tehát a közvetítő ismeret a lényeges és a befogadás folyamata nem fontos.

– Néhány évtizede még inkább a permanens nevelésről beszéltek a szakemberek, ami inkább elméleti, mintsem gyakorlati problémaként merült fel. Rendre idézték „A jó pap holtig tanul”-t, s ezzel együtt úgy gondolták, hogy ez néhány különleges helyzetű emberre – köztük a papokra – igaz, de másokra már kevésbé vonatkozik. Manapság viszont tömeges jelenséggé válik a továbbképzés igénye, amelyben a munkavállalók legalább annyira érdekeltek, mint a munkaadók, hiszen enélkül nem lehet karriert építeni, munkahelyet megőrizni és képzett munkaerőt biztosítani.

– Az élethosszig tartó tanulás programja a különböző életkorok egymásra utaltságában gondolkozik, nemcsak iskolában, hanem a nem-formális oktatásban, az önművelésben, az élettapasztalatok hasznosításában is. A nyitottságra épít. Hiába hangoztatjuk, hogy az egész életen át tartó tanulás egy szükséglet, ha sokan nem élhetnek vele. Mi lesz például a funkcionális analfabéták tömegé-

vel? – Az Európai Unió csatlakozás a felnőttképzést is érinti. Külföldön „Kopernikuszi fordulatról” beszélnek. Az önirányító tanulás gondolata egyre jobban terjed. Nálunk még mindig az előadások határozzák meg a gyakorlatot, amelyben a tanuló-művelődő ember csak passzív befogadói szerepet kap. A művelődést sokan a kulturális eseményeken való részvétellel azonosítják, pedig a jelenlét korántsem azonos a kultúra feldolgozásával. Talán ezért nem tekintik szükségesnek a művelődés-közvetítést, mint szakértelmet, még a kultúrával foglalkozók sem.

– Most mivel tölti idejét?

– Az ELTE Tanárképző Főiskoláján három tárgy előadója vagyok a nappali és levelező tagozaton. Olykor több a munkám, mint amikor főállásban dolgoztam. Szerencsére még bírom energiával.

– Köszönöm az interjút. Olvasóink nevében is további egészséget és alkotókedvet kívánok!

Pethő László

KÖZMŰVELŐDÉS ÉS FELNŐTTKÉPZÉS

(Írások Maróti Andor 75. születésnapjára)

Az elmúlt hosszú évtizedben bár gyérülő intenzitással folytak-folynak közművelődési kutatások Magyarországon, összegző kötettel többnyire „nagy öregjeink” kerek évfordulóján jelentkezik a szakma. Így történt ez Vitányi Iván hetvenedik, és most Maróti Andor hetvenötödik születésnapján.

A tudományos tudathasadást jelzi mindenképp, hogy a bemutatandó kötet kiadója nem oktatási vagy tudományos intézet, intézmény, hanem az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány. Az andragógiai-közművelődési kutatások helyzetét illusztrálja, hogy a kötet napvilágra kerüléséhez nyolc különféle szervezetnek kellett anyagilag hozzájárulnia. A megjelenést támogatták: Budapest Főváros Önkormányzatának Kulturális Bizottsága, az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, az ELTE Tanárképző Kar Művelődés-szervezési Tanszék, az IIZ/DVV Budapesti Projektiroda, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok. Köszönet nekik érte, bár halkán megjegyezhető, hogy talán egy-kettő „áldozatkészsége” is biztosíthatta volna az anyagi alapokat. Érdekes, hogy az Oktatási-, valamint a Munkaügyi Minisztériumok kimaradtak a finanszírozásból, ami a felnőttképzés helyét, illetve „helytelenségét” jelzi a struktúrában.

A kötet tematikáját, szerkezetét, az írások színvonalát elemezve, érzésem szerint, jellemzőbb lett volna a *Felnőttképzés és közművelődés* címet választani. Annak ellenére mondható ez, hogy a szerkesztők, talán akaratlanul, egyensúlyt teremtettek. Egyaránt 190-190 oldalt biztosítottak mindkét területnek. A felnőttképzés fejezetben huszonkét, a közművelődés részben huszonöt írás szerepel. Talán az azonos oldalszámon helyet foglaló több, de rövidebb

írás miatt, valamint azért, mert ezt a fejezetet több részre osztották, kevésbé egységes. A közművelődés igen széles értelmezéséről tesz tanúbizonyságot, inkább gyakorlati, mint elméleti megközelítésekben.

A *Felnőttoktatás és neveléstudomány* fejezet erőssége a széles nemzetközi kitekintés. A kilenc írás öt országból származik. Három német, három szlovén(!), valamint 1-1 osztrák, cseh és holland szerző és/vagy kollektíva tiszteleg a 75 éves professzor előtt. Zömük, úgy tűnik magas színvonalú, tudományos írás. Ezt a közölt hosszú felhasznált irodalmat bemutató jegyzetapparátus is valószínűsíti. Sajnos csak egyetlen írás olvasható magyar fordításban, három angolul, a többi a recenzens számára sajnálatosan nem kellő szinten ismert németül. Valószínűleg a szélesebb szakmában sem lehet a nyelvismeret másként, így igen sajnálatos, hogy az idegen nyelvű cikkek után csak nyúl farknyi magyar tartalmi ismertető található. A bevezető jelzi, hogy a születésnapot köszöntő kötet szerkesztői megkeresték „a felnőttképzés jeles szakértőit”. Míg a fentebb említett írások Maróti Andor nemzetközi rangját mutatják, addig a rangos magyar szerzői kör az ünnepelt hazai elismertségét jelzi. A később bemutatásra kerülő adattári rész elbírt volna egy, a szerzőkről készült ismertető összegzést, ez azonban hiányzik, így a recenzens csak saját emlékezetére hagyatkozhat. A felnőttképzés-andragógia szinte valamennyi „nagy öregje” rangos írással jelentkezett. Dürkő Mátyás, Csoma Gyula, Koltai Dénes, Kozma Tamás, Rubovszky Kálmán, Sz. Molnár Anna, Zrinszky László köszöntik a kötetbe adott munkáikkal az oktató-kutató kollégát.

A szerkesztők írást kérve megkeresték mindazokat, akik az ELTE népművelés/művelődésszervező szakjain diplomát szereztek. Zömmel a tanítványok munkáit tar-

talmazza a *Közművelődés* című fejezet. A recenzens számára ismert életpályával rendelkező szerzők cikkei, és számára ismeretlen helyen munkálkodók tanulmányai, vélhetően egyaránt alkotóik munkaterületét, érdeklődési körét tükrözik, és igen jól mutatják, hogy a közművelődés milyen széles területet ölel fel. Ezért a fejezetet a szerkesztők több kisebb egységre bontották.

A *Művelődéstörténet* részben két munka mutatja be a közművelődés történeti előzményeit (B. Gelencsér Katalin: *Az önművelés ösztönzői a magyar cserkészmozgalomban*, illetve Turok Margit: *A szerves műveltség helye a művészeti nevelésben*). De megismerkedhetünk Gulácsy Lajos festő képeinek világával (Kelényi István munkája), Ferenczi Sándornak, a pszichoanalízis úttörőjének apropójából a szellemi teljesítményekre sarkalló múlt századelővel (Mátyus Aliz írása), Sopron valamint Miskolc városok történetének egy-egy fejezetével (Szála Erzsébet illetve Utry Attila tollából).

A *Kultúraelmélet – művelődésszociológia* egység kiemelkedő, az egész kötet egyetlen valóban művelődésszociológiai jellegű írása Hidy Péter: *A művelődésszervezők szerepfelfogása és pályaképe*. Jól illeszkedik a kötetbe a tanulmány, hiszen azokat kérdezte meg a vizsgálat során, akik az elmúlt tíz évben népművelő-művelődésszervező-művelődési menedzser diplomát szereztek bármelyik felsőoktatási intézményben, és ma is kultúráközvetítőként dolgoznak. Azaz tulajdonképpen visszacsatolást ad. Több száz személy megkérdezésével, nagy tudományos apparátussal a népművelő képzés eredményeit mutatja be az érdekeltek szemszögéből.

Ugyancsak a képzés problémakörébe sorolható Striker Sándor szerényen *Széljegyzetek a közművelődésről* címmel közreadott munkája. Az írás közel egy évtizede készült, annak elméleti megalapozásaként, amikor a szerző minisztériumi főosztályvezetőként megkísérelte a budapesti egyetemen a nyolcvanas években megszüntetett egyetemi szintű népművelő képzés újra indítását. A tanulmány egy része a hajdani „Maróti-tanszék” tevékenységének összefoglalója – ily módon ma már történeti aspektust is képvisel.

A fejezetben az írások jól elkülöníthető csoportja foglalkozik a civil szervezetek, a helyi társadalom problémakörével. Közöttük található a téma jeles szakértőinek (Beke Pál, Bokor Béla) tanulmányai.

A *Művelődési intézmények és szervezetek* rész a közművelődés gyakorlatának legszélesebb tematikáját öleli fel. Kultúra és turizmus (Cséby Géza), magyar közművelődés a Kárpát-medencében (Kálóczy Katalin), amatőr és gyermek színjátszás (Kiss László, illetve Szakall Judit), az ezredforduló magyar ünnepei (Kováts Flórián), a budapesti színházak problémái (Schiffer János), az ifjúság közművelődésével összefüggő problémák (Slézia Gabriella).

Véleményem szerint két írás inkább az előző alfejezetbe illett volna. Antal Gábor: *A minőség meghatározása a közművelődésben* inkább az elméleti írások közé, míg Varga Tamás – Varga Máté – Vercseg Ilona írása a helyi de-

mokrácia fejlesztéséről pedig a civil társadalom tematikai részbe illeszkedik.

A kötet harmadik nagy egysége a kitűnően összeállított *Adattár*.

Az első rész bemutatja Az *ELTE BTK népművelés szak vezetői, tanárai és munkatársai 1961-2001* névsorát. A külső munkatársak között rangos személyiségeket találunk. Hosszabb-rövidebb ideig tanított itt Andorka Rudolf, Bíró Yvett, Dömötör Tekla, Erdey-Grúz Tibor, Hont Ferenc, Józsa Péter, Kontra György, Nemeskürty István, Németh Lajos, Poszler György, Vekerdi László, Vitányi Iván – hogy csak a legnagyobb szakmai tekintélyeket említsük. Ugyanakkor sorra feltűnnek a külső munkatársak között a hajdani tanítványok nevei, köztük jó néhányan a bemutatott kötet szerzői közül is.

A második rész Az *ELTE népművelés és művelődésszervező szakán diplomát szerzett hallgatók névsora 1966-2001*. A szerkesztők széles körű kutatómunkával a teljességre törekedtek.

A névsor igen érdekes. Mindenek előtt a végzetek igen nagy száma szembetűnő: az ELTE BTK népművelés szakán 1966-2001 között nappali, esti, levelező szakon, különféle szakpárosításokkal, illetve kiegészítő képzésben végzett 1229 hallgató, az ELTE TFK népművelés és művelődésszervezés szakán 1988-2001 között diplomázott 422 hallgató.

Harminchat esztendő alatt összesen 1651 tanítvány vallhatta mesterének Maróti Andort!

Az évenkénti bontásból, a szakpárosításokból kiolvasható az az ellentmondásosság, amely a kultúrpolitika részéről kísérte ezt a területet. Az 1966-ban megindult képzés keretszámai egy évtizeden át, ötven fő körül mozgottak. Az öt éves „átfutási időt” számítva az 1975-ben kihirdetett Közművelődési Törvény és az azt előkészítő, a hetvenes évek elején meghozott közművelődési párthatalmazat adott lökést a létszám emelésére, 1978-ban már hetven, és a csúcson 1981-ben százhusz hallgató kapott diplomát. Tulajdonképpen öt évig tartott az „aranykor”. A felvehető hallgatók keretszáma vélhetően 1978-ban csökkent a felére, ennek következtében 1983-ban már kevesebb, mint ötvenen kaptak diplomát. A tanszékcsoporthoz nem tudta megszerezni a tanszéki rangot, s Maróti Andor 1983-ban lemondott. Az 1984-ben végzett száz hallgató fele már ún. kiegészítő szakon másod diplomát kapott, s a teljes képzés ezután lényegében megszűnt. A kibocsátottak zöme kiegészítő szakon szerzett oklevelet. A stagnálást vagy inkább haldoklást mutatja, hogy 1995-2001 közötti hat évben összesen tizennégy népművelő kapott diplomát az ELTE bölcsészettudományi karán.

A Tanárképző Főiskolán 1984-ben indult meg a képzés, itt 1988-ban tizenhatan kaptak oklevelet. A létszám nagyon ingadozó volt: 1992-ben, valamint 1994 és 1996 között senki sem végzett, s 1999-ig a diplomázók száma soha nem érte el a félszázat. Érdekes, hogy az új évezred meghozta az áttörést, a létszám felszökött, és 2001-ben csúcst ért el, a 136 diplomát szerzett hallgató létszáma

meghaladta a bölcsészkaron 1981-ben kiadott oklevelek számát. Jó lett volna ennek okairól, a népművelő/művelődésszervező képzés jelen helyzetéről is olvasni egy írást a kötetben.

Érdekes olvasmány a diplomát szerzett hallgatók névsora. A recenzens a számára ismert nevekből mutat szemelvényeket, tudván, hogy a lista teljesen szubjektív. Az olvasók másokat ismerve, egy teljesen más összeállítást is tudnának készíteni.

Itt végzett az írók közül Kertész Ákos, Krasznahorkai László, Mátyus Aliz, Mezey Katalin, Nógrádi Gábor, Utassy József, Vargha Balázs. Több ismert *rádiós-tévé* és *újságíró*: Barra Mária, Borenich Péter, Bóta Gábor, Érdi Sándor, Kelen Károly, Kopper Judit, Kuczka Judit, Kudlik Júlia, Márványi György, Szále László, Szamara Eleni. *Filmesek*: Böjte József, Jeles András, Pörös Géza. Sokan kaptak a népművelés szakon indíttatást a *kulturális élet* különféle területeire. Itt végzett Albertini Béla fotóesztéta, Éless Béla rendező, Fuchs Livia táncművész, Kincses Károly, a Magyar Fotográfiai Múzeum alapító igazgatója, Persányi Miklós, az Állatkert főigazgatója, Szarka Klára fotótörténész, Szigethy Gábor esztéta.

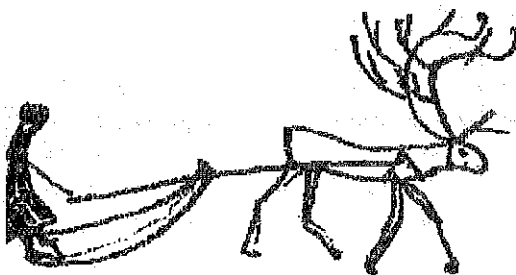
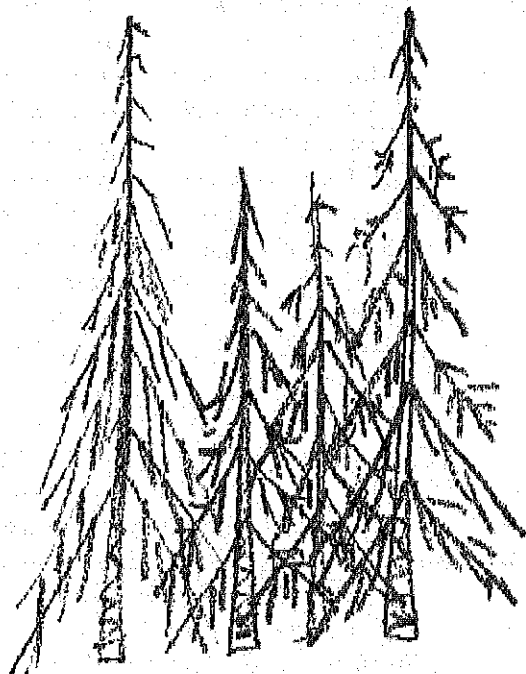
Pályára bocsátott a tanszék neves *szociológusokat* is. Itt végzett például Falussy Béla, Havas Gábor, Hidy Péter,

Liskó Ilona, Örkény Antal. A névsorban felfedeztünk *politikusokat, állami vezetőket*, a politikai paletta valamennyi oldaláról. Maróti tanítvány volt Báthory János kisebbségi politikus az MDF, és Gellért Kis Gábor művelődéspolitikus az MSZP részéről. Wootsch Péter hajdani, Schneider Márta és Koncz Erika jelenlegi államtitkárok, Wekler Ferenc a Parlament alelnöke, Schiffer János főpolgármester-helyettes.

A kötet *Maróti Andor szakmai publikációinak* jegyzékével zárul. A bibliográfiában összesen 171 tétel szerepel. A legkorábbi tétel egy kiadatlan kézirat 1959-ből, legújabb írása idén jelent meg németül egy nagy tudományos világcég által kiadott gyűjteményes kötetben. Tudományos munkásságának az andragógia, a felnőttpedagógia, valamint a művelődéstudomány áll a középpontjában, de publicisztikai jellegű írásaiban foglalkozik a közművelődés egyéb kérdéseivel is. Tevékenysége minőségét jelzi, hogy listán mindössze tíz kiadatlan kézirattal szerepel, azok inkább hivatali anyagok, előterjesztések, javaslatok.

A recenzens is csatlakozik az előszó íróihoz, kívánja, „hogy Maróti Andor egészsége, ereje, hite, tudása még sokáig ösztönözze, szolgálja a magyar művelődés szellemi gyarapodás hivatott szakemberképzését, a magyar felnőttképzés tudományának fejlesztését”.

Andrássy Mária

KOVÁCSNÉ BÍRÓ ÁGNES

II. KÓRUS OLIMPIA DÉL-KOREÁBAN

Magyar olimpiai bajnoki címek

Ha ezt a szót olvassuk, olimpia, elsőként a görögökre gondolunk, vagy a játékok újkori megálmodójának, Coubertin bárónak a neve jut az eszünkbe. Az bizonyára szokatlan, hogy e nemes sportvetélkedés szolgál példaként a világot átölelő kórustalálkozóhoz. A Németországban bejegyzett Interkultur Alapítvány, mely számos sikeres kórusversenyt szervezett és szervez évek óta Európában, Izraelben és az Egyesült Államokban, ambiciózus vezetőinek köszönhetően 2000-ben Linzben megrendezte az első kórus olimpiát. Ennek kivétel nélkül mindenkit meggyőző sikere magában hordozta a folytatás igényét.

Nem volt hát meglepő ezek után, számos, a rendezvényt szívesen vállaló város és ország jelentkezése. Az alapítvány Dél-Korea második legnagyobb városát, Busant választotta. Az első pillanatban úgy tűnt, hogy az európai kórusok számára az utazás költségeinek előteremtése erejüket meghaladó gondokat jelenthet.

Magyarország az I. Kórus Olimpián, Linzben aratott diadal után, ahol a nemzetek versenyében az élen végzett, nem maradhatott távol. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával a nyíregyházi Cantemus Gyermekkar, az ugyancsak nyíregyházi Pro Musica Kamarakórus, mindkettő Szabó Dénes vezetésével és a Debreceni Református Kollégium Cantusa, Berkesi Sándor vezetésével utazott Dél-Koreába. Kiválasztásukat pályázat előzte meg, melyben az anyagiak tisztázásán túl, azaz mennyit tud a kórus átvállalni a tetemes utazási és részvételi költségekből, szempont volt, hogy hány kategóriában kívánnak versenyezni, illetve milyen esélyeik lehetnek. A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége Művészeti Tanácsa és a Közművelődési Főosztály több forduló pályázat és egyeztetés után tette meg javaslatát, amit a kulturális tárca vezetése elfogadott.

Busan hatalmas területen, a koreai félsziget csücskén, az óceán partján fekszik. Lükettő életű, fantasztikus fejlődést mutató, 3 és fél milliós város, melyben egyaránt jelen van a történelmi múlt a maga kis házacskáival, megrendítő szegénységével, és a XXI. század, a sok tízezeres betonkolosszusaival, luxus színvonalú lakótelepeivel, állandóan több sorban hömpölygő autóáradatával. Hozzá kell tennem, soha nem voltam még ilyen tiszta városban. A híresen tiszta Svájcban sem láttam hasonlót.

Busan vezetésének a kórus olimpia ügy volt, amit minden erővel segíteni és támogatni kell, ezért mindent megtettek az odalátogató kórusok, a nemzetközi kórusélet személyiségei, reprezentánsai jó közérzetének megteremtéséhez. Az országos televíziók és a sajtó folyamatosan tudósított a 48 ország több mint 7000 énekesének és több tucat meghívott szakembernek a részvételével zajló versenyekről,

tanácskozásokról, szakmai beszélgetésekről, koncertekről.

Az olimpia adminisztratív és nagyrendezvényi centruma a BEXCO Kulturális Központban volt, a XXI. század üvegből és acélból épült hatalmas épületegyüttesében. Az egyik földszinti teremben, ahol 5000 ember fér el, tartották a nyitó- és záró ünnepséget. Két kivetítő, tökéletes hangtechnika, számítógéppel vezérelt világítás és még sokféle technika állt rendelkezésre. Az épület egyébként alig több mint egy év alatt épült fel.

A versenyek 25 kategóriában, több helyszínen folytak, és ez jelentette talán a legnagyobb gondot a szervezőknek. Minden kategóriát 5 fős zsűri bíralt, zsűritag azonban összesen csak 38 volt, melyből könnyen kiszámítható két dolog: az egyik, hogy minden zsűritag erején felül teljesített, időnként 7-8 órát ült naponta, a másik, az irdatlan távolságok miatt időben történő megjelenésük biztosítása. Fantasztikus pontossággal működött minden.

A felhívásból ismert volt, hogy valamennyi induló énekar – az eredményét tartalmazó, szép külsejű – oklevelet kap, mely a küldő országban mindenképpen értéket jelent, s ez már az indulás pillanatában megadta a verseny kedvező alaphangulatát.

A versengés kétfordulós volt. Az első, az ún. kvalifikációs megmérettetés. A zsűri a szereplő kórusok előadásában az intonációt, a kórushangzást, a kottahűséget és a művészi összehatást pontozta 0-tól 30-ig. Az átlagolt teljesítményben 1-től 10-ig bronz fokozatot, 11-től 20-ig ezüstöt, 21-től 30 pont közötti eredményért arany fokozatot adhattak. Az egyes kategóriákon belül tíz fokozat létezett.

A második, az ún. olimpiai fordulóban az első körben legmagasabb pontszámmal arany fokozatot értek, illetve a korábbi nemzetközi eredményeik alapján az első fordulóra nem kötelezettek vehettek részt. Itt 0-tól 10-ig lehetett pontozni, a korábbi szempontok alapján. A zsűri 7 tagúvá vált, az egyes pontozók végeredményeinél a legmagasabb és legalacsonyabb pontot adó zsűritag véleménye kiesett, s az eredményt a megmaradt 5 zsűritag átlagolt véleménye adta. S noha itt is érvényesült a többfokozatúság elve, az ún. olimpiai bajnoki cím elnyeréséhez a legmagasabb szintű teljesítmény volt szükséges. Az olimpiai cím birtokosa minden kategóriában az aranyérmesek között a legtöbb pontszámot elérte együttes lett.

A két nyíregyházi együttes sorra nyerte a versenyeket, 3-3 kategóriában indultak és mindegyikben aranyérmeket kaptak. Ráadásul mindkét énekar két-két kategóriában: a gyermekkari, és a gyermekkari musica sacra, valamint az egynemű kari és a kortárs zenei kategóriában olimpiai bajnoki címet szerzett. Október 23-án, a BEXCO teljesen zsúfolt termében diplomatáknak és a világ ismert kórus-

személyiségeinek a jelenlétében négyszer hangzott el a magyar himnusz, négyszer húzták fel a nemzeti lobogónkat. A szép gyermek- és lányarcok a himnusz alatt ragyogtak és örömkönnyekben fürödtek, mert „sírn csak a győztesnek szabad”.

Biztos vagyok abban, a jövőben is mindent meg kell tennünk, hogy a legkiválóbb amatőr, nem hivatásos együtteseink kapjanak elegendő támogatást az ilyen rendezvényeken való részvételhez.

A másik magyar csapat, a debreceni Cantus, és a vezénylő Berkesi Sándor is mindent megtett a sikerért. Az ifjúsági vegyeskarok olimpiai kategóriájában a negyedik helyet szerezték meg. A másik kategória, ahol részt vettek, a népzenei a *capella* volt. Itt a távol-keleti kórusok verhetetlennek bizonyultak. A Cantusnak, remek teljesítménnyel, az ezüstérem jutott.

BÉRES BÉLA

„KÉRDÉS A VISSZADOBBANÓ SZÍVHEZ”

50 éves a művelődés háza Baján

A beszéd elhangzott Baján, 2002. november 4-én a József Attila Művelődési Központ és Ifjúsági Ház ünnepi hetének megnyitóján.

Művelődési Ház, Művelődési Központ, Dózsa terem, JAMK, JAMKIH, Ifjúsági Ház, Művészetek Háza, Árpád-tér és még sorolhatnám az elnevezéseket, amelyek mind a művelődés házákat illetik Baján.

A „ház” maga egy épület, de mára már számosságában is több dologról beszélünk, még akkor is, ha ugyanarra gondolunk: a helyre, ahol a helyi kultúra lényeges eseményei zajlanak, az intézményre, ahol sok-sok minden történik, ahol sokszor feszülünk egymásnak vélt vagy valós problémáink miatt. Talán érdemes egyszer végiggondolni, hogy igazi „háza” soha nem volt a művelődésnek Baján. Az egykori szállodaépület még kisebb átalakításokkal is mostoha körülményeket kínált, a Járási Hivatal épülete koncepcionálisan alkalmatlannak bizonyult, az egykori párt-ház pedig „társbérlelőivel” együtt folyamatosan kényszerít bennünket szakmai kompromisszumokra. Ha hozzáteszünk, hogy az Ifjúsági Ház alapterve kézműves foglalkoztató háznak készült és jelenleg gyermek és ifjúsági alapszolgáltatásokat és a mozgásművészet számtalan formáját kínálja, rájöhettünk, bizony hiányzik egy igazi, modern, mai követelményeknek megfelelő épület. 50 éves a „ház”! 50 év nem kevés idő, a város több mint 300 éves történelmében is meghatározó nagyságrend. Különleges értékkel bír, ha belegondolunk, hogy a Magyar Rádió alig múlt 75 éves, vagy a magyar televíziózás még nem érte meg a fél évszázadot. 50 éve még a távolban sem derengett az információ ősrobbanás képe, mai szemmel megmosolyogtató még a gondolat is, hogy az ifjú Bánáti Tibor mobiltelefonon beszél meg az esti programot az örökifjú B. Mikli Ferencsel.

Az énekeseken és karnagyokon kívül még két magyar résztvevője volt a kórusművészeti világeseménynek. Dr. Baross Gábor, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének elnöke több zsűriben dolgozott. Jőmagam, a szervezők és a koreai turisztikai és kulturális minisztérium megítéltel meghívása alapján, az amatőr kórusművészeti területet gondozó kulturális tárcát képviseltem.

Egy hónapja, hogy az olimpiai zászlót Busanban bevonták és átadták a 2004-es rendező város, Bréma polgármesterének. Az olimpiai harang, mely Linz óta, az esemény kezdetekor és annak zárásakor egyaránt megkondul, itt is megszólalt. A dél-koreai kulturális miniszter, Wo asszony, a rendezvény koreai védnöke, Günther Titsch úr, az Interkultur Alapítvány elnöke és Bréma város polgármestere együttesen szólaltatták meg, hitet téve a zene földrészeket áthidaló és összefogó erejéről, és örök szépségéről.

Bizony a gyorsan fejlődő világ pillanatról-pillanatra falta fel a személyes kapcsolatokat, és ebben mindannyian hibásak vagyunk. 50 év, több mint 150 dolgozó, megszámlálhatatlan segítőtárs, szakkörvezetők, tanfolyamvezetők, számba sem vehető rendezvények folyama, igazi nagy sikerek, mellette bukások, szervezési átalakulások, viták és összeveszések, majd kibékülések. Ezek mind beleférnek az 50 évbe. Beleférnek azok, akik elfogadták meghívásunkat és megtiszteltek bennünket jelenléttükkel a mai estén, és beleférnek azok, akik már nem lehetnek közöttünk, hiszen 50 év egy-egy ember életében is hosszú idő. Egy tiszteletteljes főhajtás erejéig meg kell állnunk, tisztelegnünk kell – nem sorolhatom most teljességgel – Hegedűs Karcsi bácsi, Hámori Rózsika néni, Kelemen Márton, Kovács Gabi, Karsa Ákos és a többiek emlékének.

Az eltelt 50 év a mindennapok munkája mellett folyamatosan kultúraelméleti és kultúra értelmezési vitákkal telt el. A mai napig forgatjuk a szavakat, csűrjük-csavarjuk az értelmezéseket és általában ugyanoda lyukadunk ki, közvetlen környezetünkhöz, lakóhelyünkhöz a kistájhoz, a kisrégióhoz, végül is a helyi társadalomhoz.

Konrád György szerint „a kultúra nem egyéb, mint a társadalom erőfeszítése arra, hogy célt és értelmet adjon az önmagában nem célirányult világnak.” A helyi társadalom az az emberi kapcsolatrendszer, amelytől az itt élő emberek gazdasági, politikai, kulturális tevékenységük és létfeltételeik biztosítását remélik. Így volt ez régen is, így volt ez akkor is, amikor elsősorban pénzhiány miatt az intézmény- és értékrendszer romokban hevert, amikor a valódi értékek is különös tartalmakat hordoztak.

Talán még soha nem volt annyira aktuális, mint napjainkban Eötvös József ama mondása, mely szerint a de-

mokráciát nem hirdetni, hanem szervezni kell. A kultúra sorsa sem deklaráció, hanem organizáció kérdése. Divatos szóval ma a népművelőnek kulturális menedzsernek kell lennie. Olyan helyi folyamatok elindulását és kulturális programok megszületését kell szolgálnia, amelyek révén a kultúra és a helyi társadalom polgárai egymásra találhatnak. Meggyőződésem, hogy egy kisvárosi közművelődési intézmény alapfunkciója szerint a várost és az itt élő embereket szolgálja, a szó nemes értelmében.

Bánáti Tibor egykori igazgató írja köszöntőjében, hogy „intenzív szakaszában működik a művelődési központ. Művelődést szervező munkatársai nem égnék takaréklán, szakmai hivatásuk sem csökken, küldetést érznek, ami kikelt minden bizakodást jövőbeni működésük iránt.” A szakma „nagy öregjétől”, bizony jól esnek az elismerő szavak, hiszen tudjuk, hogy folyamatosan nyomon követi munkánkat.

Mégis, minek köszönhető, hogy Vidék–Magyarországon egy viszonylag hátrányos helyzetű kistérség meghatározó városában, Baján a szakmai közvélemény szerint és „intenzív szakaszában” működik egy közintézmény? Vidék–Magyarországnak tekinthető minden ebben az országban, ami Budapesten és néhány kiemelt megyei jogú városban illetve közvetlen vonzáskörzetén kívül esik. A földrajzi, fizikai távolságokon kívül, amelyek meghatározói a vidék szerepkörének, talán lényegesebbek a mentális különbségek. Vidék–Magyarországon erőteljesebben működnek, és nem szűk szakmai- és döntéskörre egyszerűsödnek a személyes kapcsolatok. Még léteznek „ügyek”, melyek mögé akár tömegeket lehet felsorakoztatni, kevésbé vált meghatározóvá a mindennapokban az „üzlet”. Hiányos infrastruktúra és szerény finanszírozás mellett kiemelkedően sikeres rendezvények születnek meg, és tartják felszínen magukat. Vidék Magyarországon, így Baján is az emberek a szabadságot nem a médiákon keresztül politikai vitaműsorokból ismerték meg, hanem közvetlenül tapasztalták. A helyi művelődés, közművelődés, és benne az intézményesített művelődés esélyei, lehetőségei az utóbbi években javultak.

A város, sokszor erőn felül felvállalta és ma is vállalja azokat a terheket, melyek a szolgáltatások biztosításának alapfeltételeit képezik.

A város lakosságának műveltségi színvonala – a lakosság iskolázottsága, mindenekelőtt közgazdasági, jogi, politikai kultúrájának, a helyi vállalkozásokkal összefüggő ismereteinek szintje – érezhetően emelkedett. Ugyanakkor a természet- és társadalomtudományi műveltség bizonyos hiányát jelzi az áltudományos nézetek és előítéletek továbbélése, időnként felerősödő divatja. A lakosság nagy tömegeinek műszaki kultúrája, illetve annak alacsony színvonala egyre nyilvánvalóbb ellentmondásba kerül a gazdaság korszerűsítésének fokozódó követelményeivel.

Jelentősen átrendeződtek a művelődési igények: széles körben megnőtt az érdeklődés a mindennapi életben, a munkában közvetlenebbül hasznosítható ismeretek, és a szabadidő eltöltését segítő, szórakoztató célzatú kulturális

termékek és szolgáltatások iránt, ellenben a társadalmi megítélésben veszítettek jelentőségükből az általános műveltség hagyományos tartalmai: gyengült a művészeti kultúra, ezen belül is elsősorban a művészeti szempontból értékes irodalom, film, színház fontosságának tudata. Csökkent a művelődés közösségi alkalmainak vonzása. Romlott az emberek egymás közötti kapcsolatának, viselkedésének kulturáltsága.

Mai korszerű közművelődési intézménynek szükségszerű alkalmazkodni a társadalmi, gazdasági változásokkal összefüggő művelődési igényekhez: közelebb kerülni a gyakorlathoz, jobban figyelembe venni a művelődés iránti közvetlen szükségleteket. Eredményesen kell segíteni a szakmai át- és továbbképzést, széles körben terjeszteni az ún. közhasznú ismereteket, közreműködni a kulturált szórakoztatásban.

Szakmai erőfeszítéseinket igazolja, hogy az intézmény 7 országos szakmai szervezet tagja, többek között alapítója a Kulturális Központok Országos Szövetségének, a Magyar Gasztronómiai Fesztiválok Egyesületének és a Magyar Fesztivál Szövetségnek. Évek óta az Eötvös József Főiskola művelődésszervezői hallgatói gyakorlati képzésének bázishelyeként működünk.

Engedjék meg, hogy befejezésül Vitányi Iván néhány gondolatát idézzem Hegel szövegmagyarázata kapcsán.

„Mert mi a kultúra? Kérdezi Hegel. A kultúra, kérdés a visszadobbanó szívhez. Hegel nem szokott ilyen egyszerű dolgokat mondani, általában véve olyan mondatokat mond, amit nem lehet megérteni, de itt olyan mondatot mondott, amit meg lehet érteni. Igen, a kultúra a visszadobbanó szívhez való kérdés. Ehhez kell, aki kérdez, és kell a szív, amely visszadobban. Ha nem tudunk visszadobbanni egymásra, ha nem tudunk kérdéseket feltenni egymásnak, nem csak a tömegkommunikációban, hanem szemtől szembe egymásnak úgy, hogy egymás szemébe nézünk, akkor a kultúra átmegy abba a fajta rengetegkultúrába, abba a fajta tömegkultúrába, ami persze jó hogyha van, mert van miből választani. De akkor tudja az emberiség ebben a dologban megtalálni a helyét, hogyha a rengetegkultúrával szemben meg tudja védeni a kevés kultúrát. Én azt hiszem, hogy mi népművelők mindig is ezt csináltuk. Tehát a mi kultúrafogalmunk abban különbözik a kultúra filozófusaitól, hogy a mi kultúrafogalmunk mindig is kérdés a visszadobbanó szívhez. Mindig is annak akartunk keretet adni, hogy tudjuk egymás hangját megtalálni, hogy tudjuk egymást segíteni, akár így, akár úgy, akár amúgy.”

A művelődés helyi házában újabb sikeres 50 évet, minden dolgozójának, munkatársának és a bennünket kitartóan támogató látogatóinknak jó egészséget kívánok.

NAGY KATALIN

VERSBE SZÖKKENŐ SZAVAK

Beszámoló a Rokon Népek Költészete Fesztivál döntőjéről

A kétvétenként megrendezésre kerülő Rokon Népek Költészete Fesztivál idén ünnepelte ötödik születésnapját. Az V. Rokon Népek Költészete Fesztivál (hagyományos nevén országos vers- és prózamondó verseny) megrendezésére a Magyar Versmondásért Alapítvány szervezésében 2002 októberében került sor. Az elődöntő a pomázi művelődési házban, a döntő a Magyar Kultúra Alapítvány székházában volt, a várban.

Az elődöntő zsűrije (dr. Szódy Szilárd elnök, dr. Nagy Katalin és Gáspár Sándor tagok) tíz versenyzőt juttatott a döntőbe. Ebből egy (Jókai Ágnes) – életkora miatt – versenyen kívül induló szlovákiai, öt (Fekete Ágnes, Pál Ágnes, Tóth Anita, Liszi Melinda és Kóci Ágnes) délvidéki, s mindössze négy az anyaországbeli magyar.

Nemcsak a szöveg- és műfajválasztás volt gazdag, de a népenkénti szóródás is egyenletesre sikeredett. A népköltészeti alkotások közül halhattunk persze mondát, manysi istenjóslatos medveéneket, finn kalevala-részletet, mordvin ráolvasást, észt népballadát, magyar (székely, csángó) és cseremis népmeséket és népballadákat, lapp napköszöntőt, manysi és mordvin sorsénekeket, és így tovább. A műköltészetben az észteken (Ellen Niit, Maria Under, Kersti Merilaas) és a finneken (Aleksis Kivi, Johan Ludvig Runeberg, Lasse Heikkilä) kívül a manysi Juvan Sesztalov választatott annak ellenére, hogy újabb kortárs kötetek, antológiák is jelentek meg az utóbbi években. Például a *Tengeráramok – mai finn költők* (Fordította: Turczy István; Széphalom Könyvműhely. 1996), Maria Vagatova: *A lás tundrai ember – manysi versek és mesék* (Fordította: Nagy Katalin; Larus. 1998), *Harangok halk kondulása – huszadik századi észt líra* (Szerk.: Bereczki Gáborné Mai Kiisk; Fordítók: Ágh Istvántól Kányádi Sándoron át Zilahi Lajosig. Minoritates mundi. Szombathely. 2000); Andrej Tarhanov: *A pogány gyalogút* (A manysi költő verseit fordította: Bede Anna; Ethnica. Debrecen. 2000). A prózai kötetekről nem is szólva.

Az elődöntőnek köszönhetően a döntőre valóban a legfelkészültebb versenyzők érkeztek. Persze így is akadtak olyanok, akiknek a mondat- és szövegfonetikai eszközökkel való bánásmódot (beszédsebesség-, hangerő-, hangszín-, szünet-, hangmagasság- stb. modulációkat) még csiszolniuk kell. Az eredményhirdetésen a zsűritagok (elnök: Bánffy György, tagok: dr. Fehérváry győző, dr. Nagy Katalin) előzetes szakmai megbeszélése után Bánffy György – a versmondás iránti mély alázattal, és a versmondók iránti tisztelettel – személyre szabottan is értékelt az egyes produkciókat. Őszintesége, versben bujdosó emberisége, a politikamentes irodalomba vetett hite, világosságában is megőrzött magyarsága példa lehet mindannyiunk előtt határon innen és túl.

A művészetek komplexitását, illetve az élet és az irodalom elválaszthatatlanságát hangsúlyozták a verseny kísérő események: a magyarországi egyetemeken tanuló komi, udmurt és mordvin lányok csodálatos népdalcsokra Pomázon; a két kiállítás a Várban.

Az egyik Bakos Barbara meseillusztrációit mutatta be, melyeket *Anna Konykova Anne anyó meséi című* könyvéhez készített 11 éves korában. Tehetségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy volt már kiállítása New Yorkban, Párizsban, Hanti-Manszijszkban is. A várbeli kiállításon Barbara is jelen volt édesapjával.

A másik, az uráli nyelvcsaládhoz tartozó népek szellemi és tárgyi kultúrájából adott ízelítőt. Nemcsak magyar nyelvű antológiák szerepeltek a kiállított könyvek között, de anya- illetve orosz nyelven írt ritkaságok is. Például: komi-permják költők antológiája (permják és orosz nyelven), Oktjabrina Voronova versei (lapp és orosz nyelven), Nikolai Abramov verseskötete (vepsze nyelven), a Biarmija komi eposz (komi és orosz nyelven), a Masztorava mordvin eposz (erza és orosz nyelven) stb. Sőt volt a kiállításnak egy másik szenzációja is: az *Yviti szij na jviti szij* (Kiállítás és kiállítás) c. kazimi hanti nyelvű világirodalmi antológia, mely *Móra Ferenc Mindenféle emberek*, *Móricz Zsigmond Hét krajcár*, *Örkény István Állatmese*, *Déry Tibor Szerelem* és *Hernádi Gyula Kiállítás és kiállítás* című művét, illetve az utóbbi regényrészletét tartalmazza Valentyina Szolovarov és Nagy Katalin fordításában (Novoszibirszk, 2001).

A kiállított tárgyak között láthattunk különféle használati (észt, komi és udmurt ivócsanakokat, szibériai lábsház-, rénszarvasszőr borított kúpsátor-, nyolclábú szán- és sítalpmaketteket; nyenyec kabátkát rátétes ornamentikával; komplett észt népviseleti ruhát főkötővel, köténnyel, bocskorral stb. együtt; észt melltűket és bőrtárgyakat; finn szaunavödrot locsolókanállal; szibériai, udmurt és komi és permják nyírkéreg edényeket, coboly- és sarkiroka-prémmel díszített manysi és hanti tűpárnákat) és kultikus tárgyakat (hanti medveünnepen használt nyírkéreg álarcot, áldozati szarvas koponyáját a Malij Jari szent ligetből, házi bálványokat, udmurt marokbabákat stb.), különféle gyöngykesítményeket (melldíszeket, nyakláncokat, pénztárcákat stb.). Köszönet a kiállítási tárgyak gazdáinak: Bereczki Andrásnak, Bereczki Gáborné Mai Kiisknek, Csepregi Mártának, Domokos Péternek, az ELTE Finnugor Tanszékének, Lea Kreininnek, Nagy Katalinnak, Pomozi Péternek, Salánki Zsuzsának és Szij Enikőnek. A kiállítást dr. Nagy Katalin főiskolai tanár, műfordító, a Nemzetközi Finnugor Írószövetség elnökségének tagja rendezte, segédrendező Komáromi Benedek főiskolai hallgató volt. A "teremőrök" is az ELTE TÓFK hallgatói voltak.

SZERZŐINK

A rendezvény szünetében dr. Csepregi Márta jóvoltából *A hanti sámán hagyatéka* című videofilmet láthatták a versenyzők és a vendégek.

A résztvevőknek, a győzteseknek, a meseillusztrátoroknak, a segédrendezőnek és a teremőröknek járó könyvjutalmakat a Magyar–Finn Társaság (a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjével kitüntetett *Viljo Tervonen* magyar–finn barátságáról írt könyve, *Gyarmathy Sámuel: Affinitas*, *Sajnovics János: Demonstratio*, *Maiju Lassila: A kölcsönként gyufa*) a Finn Nagykövetség (Finnországról szóló albumok), az Észt Nagykövetség (*Bábjából kikelő pillangó I–II.*), a Reguly Társaság (*Zsirai Miklós: Finnugor rokonságunk*, *Csepregi Márta: Finnugor kalauz*) ajánlotta fel. Az ifjúsági kategóriában legjobbat teljesítő három versenyző kéthetes balatoni nyaralását a Finnugor Világkongresszus Magyar Nemzeti Szervezete finanszírozza. Az első helyezettek felkínált helsinki hétvégehez a repülőjegy felét a Finnair fizeti, a többi költséget a Magyar Versmondásért Alapítvány vállalja magára. A meseillusztrátor különdíját (hanti ipárművészeti alkotás) dr. Mayer Ritának köszönhetjük. Az első négy helyezett pénzjutalmát a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Magyar Versmondásért Alapítvány, az ebéd költségét a Finn Nagykövetség biztosította.

A díjazottak:

I.: Liszi Melinda (Szabadka) – Hosszú hétvége Helsinkiben

II.: Vörös Vilmosné (Nagykörös) – Pénzjutalom

III.: Mátyás Attila (Budapest) – Pénzjutalom

IV.: Fekete Ágnes (Feketics) – Pénzjutalom

V.: Pál Ágnes (Szabadka) – Könyvjutalom

Kéthetes jutalomtábor a Finnugor Világkongresszus Magyar Nemzeti Szervezetének nemzetközi táborában Fonyódligeten:

Liszi Melinda (Szabadka)

Rendezvényünket megtisztelte Kirsi Rantala finn kultúrattasé és családja; Lea Kreinin észt lektor és családja; Galina Lesznyikova udmurt lektor; prof. dr. Domokos Péter egyetemi tanár, a Nemzetközi Finnugor Írószövetség elnökségének alapító tagja; dr. Szij Enikő egyetemi docens, a Magyar–Finn Társaság elnöke, a Finnugor Világkongresszus Konzultatív Bizottságának tagja; Pappné Istenes Márta, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának vezető főtanácsosa; Bereczki Gáborné Mai Kiisk, az ELTE Finnugor Tanszékének munkatársa.

Lélekben velünk volt a délvidéki magyar versenyzők kiváló felkészítője, az anyanyelvi kultúra ápolásának szent követe, Horváth Emma néni, s az ő kiváló tanítványa, Krekity Olga is. Köszönet nekik a sok jó versmondóért!

Külön köszönet illeti Virág Lászlót, a Magyar Versmondásért Alapítvány fáradhatatlan főtitkárát az idei fesztivál színvonalas megrendezéséért.

Andrássy Mária 1935-ben született Budapesten. Könyvtáros, szociológus. A Magyar Művelődési Intézet egykori munkatársa, a Magyar Fotográfusok Háza Pécsi József Szakkönyvtár munkatársa.

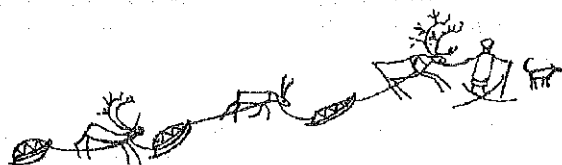
Dr. Balipap Ferenc 1948-ban született Gyulajon. Szociológus, közösségfejlesztő, a Magyar Művelődési Intézet igazgató helyettese.

Komjáti Gabriella 1962-ben született Budapesten. Népművelő, a Magyar Művelődési Intézet munkatársa.

Kovácsné Bíró Ágnes 1950-ben született Budapesten. Népművelő, könyvtáros. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályának helyettes vezetője.

Pethő László 1945-ben született Sátoraljaújhelyen. Szociológus, az ELTE Tanárképző karának habilitás Főiskolai tanára. A NKÖM szakfelügyelője, több tudományos társaság tagja, nemzetközi konferenciák résztvevője.

Pordány Sarolta 1954-ben született Cecén. Tanár, népművelő, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályán vezető főtanácsos.

ÚJ MINISZTERI KITÜNTETÉS

Csokonai Vitéz Mihály alkotói- és közösségi díj

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a Csokonai Vitéz Mihály alkotói- és közösségi díjjal új miniszteri kintüntetést alapított.

A tárcsa a díjak életre hívásával elismerését fejezi ki azoknak a nem hivatásos, amatőr alkotóknak és művészeti csoportoknak, akik kiemelkedő művészeti értékteremtő-, terjesztő-, hagyományt átörökítő, művészetpártoló munkát végeznek, illetve akik a közösségi kultúra területén, hosszú időn keresztül, kiemelkedő eredményt értek el.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás időszakában különösen fontos a nemzeti identitást erősítő közösségi kultúra léte, értékeinek ismerete, alkotó művelése.

A Csokonai alkotói és közösségi díj létrehozásával a kulturális minisztérium ezeket a tevékenységeket kívánja ösztönözni.

A Csokonai– Alkotói Díj évente 7 egyéni alkotóművésznek, művészetpedagógusnak, vagy művészeti együttes vezetőnek adományozható a nem hivatásos, amatőr színjátszás, vers- és prózamondás, bábjátszás, kórus- és zeneművészet, képző-, fotó-, film-, videó-művészet, táncművészet, valamint a hagyományőrzés, a tárgyalkotó és előadó népművészet területén.

A Csokonai– Közösségi Díj évente 5 amatőr együttesnek, nem hivatásos művészeti alkotó közösségnek adományozható az egyéni díjjal azonos szakterületeken.

A kintüntetések először 2003-ban, a Magyar Kultúra Napja alkalmából kerülnek átadásra.

A Közművelődési Főosztály levélben kérte valamennyi országos hatókörű amatőr művészeti egyesület, szövetség vezetőit, ajánljanak több művészeti ágban is jártas szakembereket a kintüntetettekről döntést hozó kuratóriumba. Együttal kértük a civil szervezeteket, hogy küldjenek kintüntetési javaslatokat.

Megszólítottuk továbbá valamennyi megyei önkormányzat közművelődéssel foglalkozó osztályainak és a megyei közművelődési intézményeknek a vezetőit, hogy december elejéig postázzák a Csokonai díj elnyerésére vonatkozó felterjesztéseiket.

Reméljük, hogy az évről-évre beérkező kintüntetési javaslatok, és az elismerést kiérdemlő alkotók és alkotó közösségek igazolják főosztályunk törekvéseit.

Kovácsné Bíró Ágnes

Kisközösségi rádiók indulhatnak Magyarországon

(A pályázati kiírás rövidített összefoglalója)

Az ORTT a korábbihoz képest igen egyszerűsített pályázati feltételek megjelölésével, helyi kisközösségi rádiók működési lehetőségeinek megteremtésére hirdetett pályázatot. Ezek a helyi közélettel foglalkozó, helyi mindennapi életet bemutató; vagy speciális cél, illetve hallgatói célcsoportnak (például kisebbségek, korcsoportok, spec. közösség stb.) szánt közösségi programú rádiók három évre szóló jogosultságot szerezhetnek. (Mely további három évre megújítható). Csak nem nyereségérdekelt vagy közműszolgáltatói státuszú műsorszolgáltatásra nyújtható be kérelem – kereskedelmi rádióra nem.

Néhány példa, kiknek a számára kínálhat lehetőséget összefogásra, közösségi megszólalásra ez az egészen új forma; településrészi- szomszédsági szerveződések, teleházak, művelődési otthonok, aprófalvak közösségei, kórház, fiatalokkal foglalkozó intézmény, bentlakásos intézmény (kollégium, szociális intézmény, börtön), könyvtár, egyetemi campus, lakótelep-lakótömb; időszakos műsorszolgáltatásra valamilyen fesztivál, vagy hasonló folyamatos rendezvénysorozat, tábor.

A kisközösségi rádiózásnak nem célja a helyi rádiózással összemérhető nagyságú ellátottság biztosítása – főként a szomszédsági körzet az igazi „terepe”. Ezért a kisközösségi rádiók nem növelhetik utólag a vételkörzetüket, és nem alakulhatnak kereskedelmi rádióvá.

A kisközösségi rádiók vételkörzete kisebb a helyi rádiók megszokott vételkörzeténél. (Vételkörzet alatt azt a területet értjük, amelyen belül a szabványos vevőantennával felszerelt átlagos vevőkészülékkel a műsor monó illetve sztereó üzemmódban, jó minőségben fogható.) Kisközösségi rádiók esetében sztereó vétel esetén a vételkörzet várhatóan legfeljebb az adóállomástól számított kb. 1 km sugarú körre terjed ki. A monó vétel határa ennél valamivel nagyobb.

Hogy minél több kisközösségi adóállomás egymás, valamint az egyéb célú műsorszóró rádióadók kölcsönös zavarása nélkül működhessen, a kisközösségi adóállomás maximális effektív sugárzási teljesítménye néhány Watt lehet, de nem haladhatja meg a 10 W értéket.

Pályázati ajánlatában:

a) a pályázónak meg kell jelölnie az általa elérni kívánt speciális hallgatói csoportot.

b) s be kell mutatnia, hogy a vállalt célt, hallgatói csoportokat milyen műsorszámok révén kívánja elérni és ezen tipikus műsorszámokról rövid leírást kell adnia.

Pályázati ajánlatot nyújthat be

–magyarországi lakóhellyel rendelkező természetes személy,

–a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság,

–a rá vonatkozó szabályok szerint nyilvántartásba vett önkormányzati intézmény, közhasznú társaság, alapítvány, közalapítvány, egyesület.

Lépésjavaslatok – végiggondolandók a kisközösségi rádiók elindításához

1. A felhívás kivonatos összefoglalója után a teljes pályázati kiírás figyelmes elolvasása, elemzése önmagunk számára.

2. Annak feltárása, összefoglalása, hogy van-e helyben közösségi akarat egy ilyen vállalkozásra. Tapasztalataink szerint ez a legfontosabb feltétel, ha ez létezik, a többi általában megteremthető.

3. Csapat- és kapcsolatépítés

Ki – kik szeretnének rádiózni? Kikre lehet a településen, a környezetben számítani, kiket érdemes bevonni, aktivizálni, hogyan? Mennyien vannak? Kiknek vannak érdekes zenei gyűjteményei? Rádióamatőrök, lokálpatrióták, ismert helyi aktivisták felkutatása. Hogy lehet velük kapcsolatba lépni (újsághirdetés, szórólap, hirdetőtáblák stb.)?

Várható tipikus feladatok: műsorvezetés, zenei szerkesztés, interjúk készítése élőben a stúdióban és telefonon, vagy felvételre (kazettára, minidiscra, számítógépre), hírek gyűjtése – írása – szerkesztése, technikai feladatok, szervezés-irányítás.

Kapcsolatépítés az Önkormányzattal, más helyi nonprofit szervezetekkel.

A rádió gondolatának megismertetése a helyi közvéleménnyel.

4. Milyen legyen a működtetés szervezeti kerete?

Egyesület, alapítvány, önkormányzati intézmény, magánszemély? Létezik már a szükséges szervezet, vagy most fogják megalakítani, bejegyeztetni?

Hajlandók-e rendszeresen (naponta, hetente) több órányi önkéntes munkát végezni önök egy rádió működtetéséért? Van-e korábbi gyakorlatuk valamilyen önkéntes munkában?

Ki vezeti és szervezi a csapatépítést és a műsorkészítést? A feladatok és felelőségek számbavétele, szerepek meghatározása. Önkéntesek és/vagy alkalmazottak dolgoznak majd?

5. Kiknek szól majd a rádió?

A célcsoport, a tervezett és lehetséges hallgatói kör meghatározása. Milyen szükségletei vannak az adott célcsoportnak, közösségnek, akikhez elsősorban szólni fogunk? Milyen más helyi médiumok (rádiók, helyi lapok, kábel Tv) működnek a tervezett vonzáskörzetben?

6. Programépítés

Milyen arculatú programot képzelnek? Mi lesz a rádió neve? Hangnem, stílus, zenei világ, sajátosságok számbavétele.

Akiknek a csapatukból bármilyen részterveik vannak, írják le azokat vázlatosan. Tervezzenek műsorsávokat, konkrét műsorokat, szlogent, azonosítót, műsorszignálokat!

7. Mekkora a szellemi és egyéb kapacitásuk?

Mekkora műsoridőt szeretnének?

Lehetséges források, támogatók, partnerek, háttérintézmény számbavétele.

8. Hol működjön a stúdió, hol legyen az adó és az antenna?

Van-e jól hozzáférhető hely stúdiónak, valahol a közepben magas torony, ház az antennának?

(A minimális műszaki funkciók bemutatása, amivel mindenképpen számolni kell, a lehetséges fejlettebb variációk felvázolása.)

Ezek kezdetben lehetnek közösen összeadva, de az alapító intézmény korábbi tulajdonából is.

9. Milyen költségei várhatók a rádiónak?

– Az elindításhoz, eszközök beszerzéséhez szükséges költségek.

– Működtetés: anyag, dologi, szolgáltatások, kommunikációs, személyi kiadások.

– Pályázatok, lehetséges források folyamatos figyelése;

– Helyi vállalkozók megkeresése.

Milyen számítható forrásaik vannak, mi hiányzik, amit tervezéssel, szervezéssel elő kellene teremteni?

10. A pályázat megírása, az adatlap, nyilatkozatok kitöltése

Praktikus javaslatok: látogassanak meg a tervezés során más hasonló rádiós műhelyeket!

Legyen a lehető legkisebb a havi kiadási terv! (A pályázat során ezzel arányos összeget kell előzetesen letétbe helyezniük elkülönített bankszámlán.)

Lehetséges konzultációk ebben az ügyben:

Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete

Tel.: 311-1855, www.kkapcsolat.hu/szabadradio

e-mail: szarama@freemail.hu Gosztonyi Gergely

Nonprofit MédiaKözpont Alapítvány

Tel.: 311-1855, e-mail: nonprofit@freemail.hu

e-mail: handicap@interware.hu Liling Tamás

Közösségfejlesztők Egyesülete

Tel.: 201-5728, www.kka.hu

e-mail: peterfi@kkapcsolat.hu Péterfi Ferenc

Civil Rádió

Tel: 489-0997, 489-0998

e-mail: civilradio@civilradio.hu Magyar Ádám

ORTT www.ortt.hu

11. A kész pályázat beadása – egy eredeti és három

másolati példányban: minden év március 1-jén és szeptember 1-jén 10 és 15 óra között az ORTT székházában Budapest VIII. kerület Reviczky u. 5.

A pályázó magánszemélynek a telephely szerinti telephelyen állandó vagy ideiglenes lakóhellyel, a pályázó szervezetnek pedig az adott vételkörzetre bejegyzett székhellyel kell rendelkeznie.

12. Következő ügyintézés: hiánypótlás, döntés, szerződéskötés, sugárzási terv készíttetése, engedélyek

Ha mindezeket túljutottak:

Adás indul!

Készítette: Péterfi Ferenc

Közösségi munkához kisközösségi rádiók

A kisközösségi rádiók jó esélyt és eszközt jelenthetnek a helyi közösségi munkához vidéken, falvakban, kisvárosokban és nagyvárosok szomszédsági közösségeiben.

A pályázat célja, hogy **kis lokalitásokat** vagy **speciális célcsoportot szolgáltasson meg**. Korlátozott vételkörzetet kínál, s helyi cselekvő közösségeket feltételez, vagy ilyen létrejöttét inspirálja. Ezt garantálja a pályázó helyhez kötődésének feltétele is.

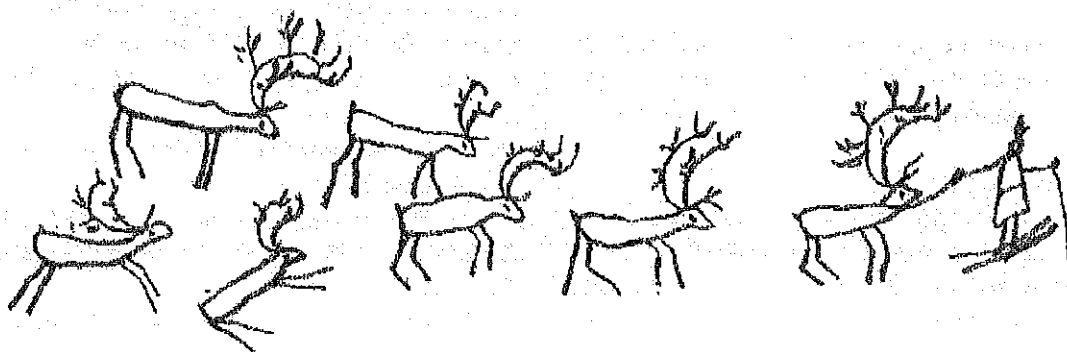
Versenyre itt nemigen kell számítani, hiszen **elvileg** minden kezdeményező alapíthat majd rádiót, ha nem esik ki formai okokból a meglehetősen szélesre tárt pályázói körből. Viszonylag kis kapacitásokkal – önkéntes munkával, egyszerű felszerelésekkel, s mivel nincs kötelező minimális adásidő megszabva: napi néhány órában – nyílik lehetőség rádiózni. Anyagiak főként az alapításhoz kellenek – max. néhány százezer Ft –, a folyamatos működtetés nagyon szolidnak – max. néhány tízezer Ft/hó – mutatkozik. Több szervezet is készül a segítségnyújtásra: az MMI Közösségfejlesztési osztálya keretében, a Telehírszövetség, a Civil Rádió, a Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete, a Nonprofit Médiaközpont Alapítvány – hogy csak néhányat említsek. A felmerülő kérdéseket tisztázó szakmai fórumokat tervezünk régiónként, rövidebb figyelemfelhívó szórólapokat, nyomtatott és elektronikus kiadványokat, továbbá rövid gyakorlatias képzéseket az érdeklődők számára.

Amiben a közösségi munkával foglalkozók alapvető segítséget nyújthatnak a környezetükben a kisközösségi rádiók ügyével kapcsolatban:

- felhívni rá a figyelmet,
- segíteni a helyi közösség aktivizálásában, bevonásában, a közvetlen elindításban,
- a pályázati- és műsorprogram építésében,
- forráskeresésben,
- kapcsolatok közvetítésében,
- néhány helyen referenciaként ilyen rádiók alapításában a közvetlen közreműködésünkkel is.

Irodalom-ajánlás:

- **Donovan Sean: Szempontok, jó tanácsok közösségi rádió elindításához** Parola 1993/4.
- **Péterfi Ferenc: Közösségi rádió az Appalaches-hegységben: Amerikai rádiósvendégek** Parola 1993/4
- **A közösségi rádiózásról** – Szerk: Péterfi Ferenc Parola füzetek Budapest, 1992
- **Rózsa Tamás: Hihetetlen, mégis szól a rádió** Parola 1995/4
- **Szabadon – A szabad, közösségi rádiózás lehetőségei Magyarországon** – Szerk: Péterfi Ferenc Kiadó: Szabad Rádiók Magyarországi Szervezete Budapest, 1999
- **Európai közösségi rádiók kartája** Parola 2001/3
- **Péterfi Ferenc: Rövidesen indulhatnak a kisközösségi rádiók** (Új lehetőségek a helyi közösségek megerősítésére, a társadalmi részvétel fejlesztésére) B-A-Z Megyei Közművelődési Tájékoztató 2002. június.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Magyar Művelődési Intézet, a Magyar Írószövetség, a Magyar Versmondók Egyesülete, Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata, a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Közművelődési Szolgáltató Iroda, Tatabánya Megyei Jogú Város, a József Attila Megyei Könyvtár és a Közművelődés Háza Közhasznú Társaság meghirdeti a

VI. ORSZÁGOS JÓZSEF ATTILA VERS-, ÉNEKELT VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ VERSENYT

A nevezés feltételei:

1. A versenyre amatőr vers- és prózamondók, énekesek jelentkezését várjuk, akik betöltötték 14. életévüket, és befejezték általános iskolai tanulmányaikat.

2. A jelentkezők hat verssel, megzenésített verssel, vagy prózával nevezhetnek az alábbiak szerint:

- három József Attila vers vagy próza,
- egy Petőfi Sándor vers,
- egy vers vagy próza ma élő költők, írók műveiből választva,
- egy próza a *Novelláskönyv – 42 rövidpróza a 20. századi magyar irodalomból (Válogatás és szerkesztés: Debreczeni Tibor – diaprint 2001)* című kötetből, amely megtalálható a megyei könyvtárakban, illetve megrendelhető, megvásárolható a Magyar Művelődési Intézet szakkönyvtárában. (1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel.: 06/1 2013766, Hargitai Mária)

Énekelt verssel nevezők esetében egy vers az egyetemes magyar költészetből.

3. A versenyzők más országos versenyen helyezést elért produkcióikkal nem nevezhetnek.

A verseny rendezői örömmel fogadják az új megzenésített versek előadását!

A VI. Országos József Attila vers-, énekelt vers- és prózamondó verseny lebonyolítása:

A verseny felmenő rendszerű. A városi, megyei válogatókat – saját döntésük alapján – a művelődési intézmények szervezik. (Első körben a jelentkezők keressék a megyei intézményeket!)

A megyékből 2-2 főt, Budapestről 6 főt várunk a döntőre.

A szomszédos országok magyar anyanyelvű versmondóinak továbbjutását, nevezését 1-3 fős várjuk.

Az országos döntőn a zsűri minden versenyzőtől három produkciót hallgat meg.

A produkció ideje lehetőleg ne haladja meg az 5 percet!

A megyei fordulókról továbbjutók nevezési lapjait 2003. március 17-éig kérjük elküldeni a következő címre:

A Közművelődés Háza Közhasznú Társaság
2801 Tatabánya, Szent Borbála tér 1.

Nevezési lap kérhető a fenti címen, vagy letölthető a w3.enternet.hu/akhlkht honlapról.

Az országos döntő nevezési díja: 1500 Ft, amely összeget a küldő intézmények is átvállalhatják. A nevezési díj – postai utalványon, vagy banki átutalással – a nevezési lappal együtt küldendő be.

Az országos döntő időpontja: 2003. április 17-18-19.
Helyszíne: A Közművelődés Háza Tatabánya, Szent Borbála tér 1.

Az országos döntő szervezője:

A Közművelődés Háza Közhasznú Társaság

(tel.: 34/ 316 644, fax: 34/ 310 759,

e-mail: akhlkht@enternet.hu) és a

Magyar Művelődési Intézet

(1011 Budapest, Corvin tér 8. tel.: 06/1 201 3766, fax: 06/1 201 5764)

A rendezők és a támogatók biztosítják a versenyzők ellátását (szállás, étkezés) 2003. április 17-én (csütörtökön) 16 órától 19-én (szombaton) 22 óráig. Külön kérésre április 19-én éjszakára is biztosítanak szállást.

Tatabánya, 2002. november

Közművelődés Háza Kht, Tatabánya

FELHÍVÁS KAMARAZENEKAROK RÉSZÉRE

A Magyar Művelődési Intézet és a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet 2003-ban Országos Kamarazene-kari Fesztivált rendez Veszprémben.

A Fesztivál 1965 és 1988 között 12 alkalommal került megrendezésre. Ezt a hagyományt szeretnék a szervezők és támogatóik feleleveníteni, korunk változásait is figyelembe véve: a koncertek és díjak mellett segítséget nyújtva a zenekari műhely-munka problémáinak megoldásához, kapcsolódási pontokat teremtve a kamarazene-karok és zenei szervezetek, esetleges támogatók, kortárs zeneszerzők, kiadók között.

A Fesztivál időpontja: 2003. október 17, 18, 19.

Az eseményre olyan együttesek jelentkezését várjuk, melyekben együtt zenélnék „amatőr” és „profí” muzsikuskok, tanárok, tanítványok, zenebarátok – tehát nem iskolai vagy ifjúsági növendékzenekarok és nem koncertezésből élő hivatásos együttesek.

A zenekaroknak – a résztvevők számától függően – kb. 30 perc műsoridő áll rendelkezésre, ebből egy műsorszám (lehet tétel is) XX-XXI. századi magyar mű legyen.

A zenekarok összeállítása az előadandó művek szerint lehet vonószekari, vagy szerepelhetnek az együttesben fúvós, illetve más hangszeresek, szólóisták is.

A Fesztivál alapvetően találkozó jellegű, de a zsűri döntése alapján díjak is kiosztásra kerülnek.

Az érdeklődőknek a Fesztivál során szeretnénk biztosítani a szakmai fejlődés lehetőségét, rövid kurzus illetve próbák beiktatásával – a zsűri tagjai, elismert muzsikusok segítségével.

A Fesztivál a résztvevők szállását, étkezését biztosítja.

Kérjük az érdeklődőket, szíveskedjenek részvételi szándékukat jelezni – 2002. december végéig – a következő címen, hogy jelentkezési lapot küldhessünk. A döntéshez ugyanitt további információt kaphatnak az eseményről.

Magyar Művelődési Intézet

Szilágyi György zenei referens

Budapest 1011 Corvin tér 8.

Telefon: (06 1) 201 5692, 213 8647

Fax: (06 1) 225 3786 Mobil: 06 30 9710 749

e-mail: szilagyi@mmi.hu

A Szabad Színházasért Egyesület és a Magyar Színháztékos Szövetség, Bag, Galgahévíz, Hévízgyörk településekkel közösen ismét megrendezi

Országos Falusi Színházas Találkozó és Műhelyfesztiválját

2003. május 23-25-én.

Olyan falusi, illetve falvaknak, kisvárosoknak játszó csoportok és egyének jelentkezését várjuk, akik képesek egy-egy felkért szakember vezetésével részt venni műhelymunkában. A fesztivál elsődleges célja nem a minősítés és díjazás, hanem szakmai együttgondolkodás a minőségileg jobb produkciók létrejöttének érdekében. A csoportok ellátásáról gondoskodunk, csak az utazást és 500 Ft/fő nevezési díjat kell állniuk a résztvevőknek. (Csoportos jelentkezés esetén a 10 főn felül érkező résztvevőknek nem kell nevezési díjat fizetniük.) Aki szívesen vállalná ezt a közös munkát, jelezze az egyesület irodájában, Zalánay Edith egyesületi titkárnál.

Program:

május 23. péntek: érkezés, majd 16 órától megnyitó, ezt követően 18 órától három helyszínen a hozott előadások bemutatói; később – aki igényli – éjszakai szakmai munka, megbeszélés.

24. szombat: próbák egész nap – a produkciók egy-egy részletének alapos megmunkálása segítő szakemberrel, a továbbgondolkodás szándékával; este közös buli – gulyás-party, zene, tánc.

25. vasárnap: délelőtti főpróba-órák! 15 órától bemutatók a korábbi helyszíneken; vacsora, közben zárás.

Várjuk azon csoportok jelentkezését, akik szeretnék részt venni a 2003. év első műhelyfesztiválján, s részint a

megmutatkozás, részint a közös munka szándékával jönnének el május 23-án Bagra. A jelentkezők közül 6 társulattal az egyesület szerződést köt, s megkezdi a körülmények biztosítását.

A jelentkezés határideje: 2003. március 21-e.

További információ: Szabad Színházasért Egyesület: Budapest, BMK, 1119 Etele u. 55.

Telefon: 371-2760/704, 06-30/977-1110

Fax: 371-2761

E-mail: szszzee@freemail.hu

XXX. Veszprém megyei Versés Prózamondó verseny

A Megyei Közművelődési Intézet 2002. december 7-én rendezi meg a Veszprém megyei Vers- és Prózamondó versenyt.

Az idei találkozó jubileumi ünnep. Az Ajkán helyi munkás-versmondó versenyként indult megmértetés három évtizede bővült megyei szintűvé.

A találkozót ifjúsági (14-18 évesek) és felnőtt (18 éven felüliek) kategóriákban hirdették meg.

A találkozóra két verssel vagy prózával lehetett nevezni a magyar és világirodalomból.

Választható volt:

1. A II. világháborútól napjainkig született alkotás.

2. Egy ma élő költő, író alkotása.

A döntőben (a verseny második fordulójában) a zsűri által ajánlott kortárs magyar versekből lehet választani, amelyeket 10-15 percnyi ismerkedés után kell a versenyzőknek előadniuk.

Megyei Közművelődési Intézet

8200 Veszprém, Kossuth u. 10.

Tel: 88/429-510

XII. Országos Betlehemes Találkozó

A Magyar Művelődési Intézet partnereivel, a Millenáris Kht-vel, a Néprajzi Múzeummal közösen megrendezi a XII. Betlehemes Találkozót, mely már hagyományosan a hazai, határon túli magyar és nemzetiségi együttesek téli ünnepkörü játékainak rangos szemléje.

Hagyományörző felnőtt és gyermek, báb, színházi és egyházi csoportok jelentkezését várjuk, akik a népi hagyományok alapján dolgoznak.

A találkozó időpontja: 2002. december 20 - 22.

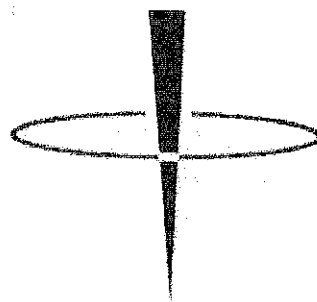
A találkozó fő színhelye:

Millenáris Park

1024 Budapest, II. ker., Lövház u. 39.

Tömörny Márta bábreferens

„MENEDZSMENT A KULTÚRÁBAN”

A Modern Üzleti Tudományok Főiskolája hazánkban
egyedüliként akkreditált,
kétéves, posztgraduális
Kulturális / média vállalkozásszervező
szakirányú továbbképzést indít
2003 februárjában Budapesten.

- ☞ Hazai és nemzetközi esettanulmányok feldolgozása
- ☞ Önálló projektek fejlesztése és megvalósítása
- ☞ A kultúra és a média piacának megismerése
- ☞ Korszerű vállalkozásszervezési technikák elsajátítása
- ☞ Államilag elismert diploma

További információ és jelentkezés:

Modern Üzleti Tudományok Főiskolája

1139 Budapest, Fiastyúk u. 35-37.

Tel: 450-2426, 359-5135/151 v. 152, 06-34/520-424

www.mutf.hu/matra; e-mail: dees.szilvia@mutf.hu

A programot holland szakemberekkel együttműködve fejlesztettük ki.